

T.C
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

MÖ. 2. VE 1. BİNYILDA KAPADOKYA BÖLGESİ

Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020

©2020- Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

MÖ. 2. VE 1. BİNYILDA KAPADOKYA BÖLGESİ

CAPPADOCIA REGION IN 2ST AND 1ND MILLENNIUM
BC

Hazırlayan

Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK tarafından hazırlanan “MÖ. 2. ve 1. Binyılda Kapadokya Bölgesi” adlı tez çalışması 30.06.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Okay PEKŞEN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

30/06/2020

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.06.2020

Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

İmza

ÖZET

MÖ. 2. VE 1. BİNYILDA KAPADOKYA BÖLGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

Danışman: Prof. Dr. Veli ÜNSAL

2020 – (vii-64)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi Okay PEKŞEN

Kapadokya MÖ. 2. Binyılda Anadolu'nun yazı ile tanışan ilk bölgelerinden biri ve ticaret kolonilerinde merkezi olmuştur. Asurlu tüccarlar; ticareti dinamik tutmuşlardır. Stratejik konumundan ötürü Kapadokya binlerce yıldan beri hâkimiyet altına alınmak için büyük mücadeleler içerisinde olmuştur. Asurlular, Hititler, Frigler Kapadokya'ya bugün ki adını vermiş olan Persler, Büyük İskender ve I.Ariarathes gibi devlet ve komutanlar başta olmak üzere birçokları bu bölgeye hâkim olmak istemişlerdir. I.Ariarathes MÖ. 323 senesinde Kapadokya Krallığının hâkimiyetini eline aldıktan sonra bölge için aydınlık bir dönem olmuştur. MÖ. 27 senelerinde Kapadokya Krallığı Roma eyaletinin hâkimiyeti altına alınmıştır. Roma hâkimiyetinde kaldığı süre içinde ise bölge son derece en gelişmiş dönemini yaşamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Asur, Hitit, Pers, Roma

ABSTRACT

CAPPADOCIA REGION IN 2ST AND 1ND MILLENNIUM BC

M.Sc. Thesis

Preparer: Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

Advisor: Prof. Dr. Veli ÜNSAL

2020 – (vii-64)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

History Department

Jury

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN

Asist. Prof. Dr. Okay PEKŞEN

Cappadocia region has been the center of trade colonies. Assyrian traders; they have kept the trade dynamic. Cappadocia has lived a wealthy and vibrant life in the past with its strategic location and the beauties that nature has given him. That's why you're going to have to he has been in great struggles for hundreds of years of domination. The Hittites, which followed the Caucasus, were asked to be held under the leadership of many commanders, including persians, Alexander the Great and I.Ariarrathes, who gave their name to Cappadocia today. Ariarrathes became a bright period for the region after taking control of the Kingdom of Cappadocia in 323 BC. In 27 BC, the Kingdom of Cappadocia was dominated by the Roman province. The region has always been wanted to be owned by leaders who are in power.

Keywords: Cappadocia, Assyrian, Hittite, Persian, Phryg, Rome

ÖNSÖZ

Kapadokya'nın tarihi ve siyasi coğrafyasından, bahsedilmiş olan bu çalışma; yerli ve yabancı çok değerli bilim adamları önderliğinde gerçekleştirilecektir.

Çalışma, iki ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde; Kapadokya'nın stratejik konumu ve sınır komşularından bahsedilecektir. İlk çağdan itibaren konumu ve ticaret kolonilerini de bünyesinde barındırmasından ötürü, Kapadokya daha kıymetli bir hal almıştır. Ticari ağları yönünden, güçlü olan Kapadokya; milletlerin egemen olmak istedikleri bir coğrafya olmuştur. Kapadokya'nın konumu ve sınırlarından bahsettikten sonra, kentlerinden bahsedilecektir. Kapadokya'da süregelen yönetim şekli bürokratiktir ve 11 strateji mevcuttur. Latince metinlerde de Kapadokya halkından nasıl bahsedildiğini göreceğiz. Stratejik konumundan sonra ele alınan bir diğer konu da dağları ve akarsuları olacaktır. Coğrafyası detaylı bir şekilde ele alınıp, incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; Kapadokya'nın siyasi tarihinden bahsedilecektir. Her dönem; işgal güçleri tarafından, sahip olunmak istenen bir coğrafya olan Kapadokya sık sık ele geçirilmiş birçok farklı millet ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu süreçte; Asur ticaret kolonileri ile ticaret hayatı da canlanmıştır. Kapadokya Bölgesi; Hititler, Persler, Hellenistik Dönem ve Roma Döneminde arzu edilen tek coğrafya olmuştur. Dinamikliğini muhafaza edebilmiş, uğruna güçlü mücadeleler verilmiştir. Tez konusunu seçme nedenim; dinamikliliği çağlar boyu canlı tutmasıdır. Siyasi, kültürel ve coğrafi açıdan benliğimde ilgi uyandırmasıdır. Çalışmam ile medeniyetlere ışık tutmuş olmayı ümit ediyorum. Yüksek lisans eğitimi konusunda beni cesaretlendiren ve destekleyen kıymetli hocam Prof.Dr. Veli ÜNSAL'a sonsuz teşekkürlerimi iletmek isterim. Çalışmalarında yardımını esirgemeyen değerli sınıf arkadaşım Hanifi KAYA'ya teşekkür ederim. Babamın yokluğunda daimî olarak, dik bir şekilde durup hayallerime olan inancımı yitirmemem adına beni sürekli olarak motive eden kıymetli annem Kiraz ÖZEK'e ve hayatımı birleştirmiş olduğum değerli eşim Harun Reşit ŞİMŞEK'e göstermiş olduğu sevgi ve saygıdan ötürü çok teşekkür ederim.

Akademi hayatında bulunmam için her zaman bana destek ve cesaret veren, tahsilimi daima bir adım daha ileriye taşıyabilmem için nasihatlerde bulunan ve artık aramızda olmayan çok kıymetli babam Hamdi Özek'e teşekkür ediyor ve yazmış olduğum tezimi ona ithaf ediyorum.

Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK
KIRŞEHİR-2020

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM	4
1.1. KAPADOKYA’NIN KONUMU VE SINIRLARI	4
1.2 Kapadokya Bölgesinin Sınır Komşuları.....	7
1.2.1 Pontus ve Amasia (Kuzey Sınırı).....	7
1.2.2 Phrygia ve Halys (Kızılırmak) (Batı Sınırı).....	7
1.2.3 Galatia ve Tatta Gölü (Batı Sınırı).....	9
1.2.4 Lykaonia / Koropassos (Güney Batı Sınırı).....	10
1.2.5 Armenia Maior ve Minor (Doğu Sınırı).....	10
1.2.6 Kilikia (Güney Sınırı)	11
1.2.7 Kommagene, Syria ve Eupharates (Güney Doğu Sınırı).....	12
1.3 LATİNCE METİNLERDE KAPADOKYA HALKI	13
1.3.1 Syriyalı, Assyriyalı, Leukosyriyalı, Arami Kapadokyalılar	14
1.3.2 Kapadokyalı Henetler.....	16
1.3.3 Persli Kapadokyalılar	16
1.4 KAPADOKYA’NIN DAĞLARI VE AKARSULARI.....	19
BÖLÜM 2	21
2.1 MO.2.BİNDE KAPADOKYA’NIN SİYASİ TARİHİ.....	21
2.2 ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞINDA KAPADOKYA.....	21
2.3 MO.1 BİNDE HİTİTLER ZAMANINDA KAPADOKYA	21
2.4. GEÇ HİTİT DÖNEMİNE KADAR KAPADOKYA.....	23
2.5. FRİG KRALLIĞI VE KAPADOKYA	23
2.6.PERSLER DÖNEMİNDE KAPADOKYA	26
2.6.1 Pers Egemenliğinin Son Bulması.....	33
2.7 HELLENİSTİK DÖNEM’DE KAPADOKYA	33
2.7.1 İskender, Perdikkas ve Eumenes.....	36
2.7.2 Seleukosların Kapadokya Satrapı II. Ariarathes ile Başlayan İlişkileri	39

2.8 ROMA DÖNEMİNDE KAPADOKYA	40
2.8.1 II. Ariobarzanes (Philoromaios) ve III. Ariobarzanes(Eusebes Philorhomaios) Dönemi'nde Kapadokya	41
2.8.2 Kapadokya'nın Son Kralı Arkhelaos.....	44
2.9 KAPADOKYA BÖLGESİNDE EYALET SİSTEMİ.....	49
2.9.1 Melitene Stratejisi	52
2.9.2 Kataonia Stratejisi	53
2.9.3 Kilikia Strajisi	54
2.9.4 Tyanitis Stratejisi.....	55
2.9.5 Garsauria Stratejisi	55
2.9.6 Laviansene Stratejisi.....	55
2.9.7 Sargarausene Stratejisi.....	56
2.9.8 Khammanene/Khamennesia Stratejisi	56
2.9.9 Saravene Stratejisi	56
2.9.10 Morimene Stratejisi	57
2.9.11 Antiokhiana Stratejisi.....	57
2.9.12 Pontus Galaticus ve Pontus Polemoniacus Stratejileri.....	57
SONUÇ	59
KAYNAKLAR.....	65
ÖZGEÇMİŞ	69

KISALTMALAR

AnadoluAraş: Anadolu Araştırmaları

C:Cilt

Çev. :Çeviren

İÜEF: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi(Yayıml)

KST: Kazı Sonuçları Toplantısı

MÖ.: Milattan Önce

TAD: Türkiye Arkeoloji Dergisi

TCD: Türkiye Coğrafya Dergisi

S.:Sayı

s.:Sayfa

vb:ve benzeri

vd.:ve devamı

vdd.:ve devamının devamı

GİRİŞ

Kapadokya'nın coğrafyasından söz etmeye başlarken tarih biliminin, coğrafya bilimiyle birbirlerini beslediğini, beslerken de geliştirip büyüttüğünü görmekteyiz. Anadolu'nun tarihi coğrafyasına ait bilgiler sirkülasyonuna Kültepe, Boğazköy ve Alişar'da rastlıyoruz. Kapadokya bölgesi hakkında bilgi sahibi olabilmek adına, geniş bir bilgi dağarcığına sahip olan; kıymetli bilginlerin çalışmalarından yararlanılmıştır. Strabon bölge hakkında geniş bir bilgi ağına sahip olan önemli bir tarihçidir. Ardından; Plinius, II. Asır yazarı Iulius Solinus ve Ptolemios bizlere bölgeyi ayrıntılı bir şekilde öğrenebilme fırsatı sunmuştur. Bu çalışmalar Kapadokya bölgesine ışık tutmuştur. Kapadokya coğrafyası; antik dönemde Anadolu'nun merkezini oluşturduğundan dolayı kıymetli bir hal almıştır (Ünsal,2012:1234).

Kapadokya sınır komşularını incelediğin de görüyoruz ki, Kapadokya'nın kuzey bölgesinde Pontus devleti sınırları yer almaktadır. Bu sınırlar hakkında Strabon'un düşünce şekline göre bu yer Amasia'dır. Amasia'nın kolları güney bölgesinden, Kapadokya'ya kadar gelebildiği görülmektedir.

Kapadokya'nın kuzeyinde yer alan bir sınır komşusu da Phrygia'dır. Bu aydınlanmaya ışık tutan düşünür Herodotos olmuştur. Herodotos Phrygia'luların Kapadokyalılara komşu olduğunu savunur (Herodot Tarihi,2012:49). Kapadokya'nın batısında yer alan sınır komşusu olabilme ihtimali taşıyan yer ise Galatialılar'dır. Antik kaynaklarda böyle bir bilgi doğruluğu olduğu saptanmıştır. Strabon'da bu bilgileri doğrular şekilde açıklamalar yapmıştır. Galatların yaşamlarını idame ettirdikleri bölge Kapadokya'nın sınırları içerisinde yer almaktadır.

Kapadokya'nın doğudan sınır komşusu da Armenia'dır. Bu sınırı Pyksurates ırmağı şekillendirir. (Koyuncu,2015:260). Herodotos kitabında Kapadokya'nın Kilikia (Güney Sınırı) ile de sınır komşuları olduğunu belirtmektedir. Bu bilgiye Herodotos da dâhil olmak üzere birçok kitapta bahsedilmektedir (Herodotos,2012,49).

Kapadokya aynı zamanda güneyden Kommagene, Syria ve Kilikia ile sınır komşusudur. Strabon'da Kapadokya'nın güney komşusu olarak Kommagene'den bahseder. Kapadokya'nın kentleri ise şöyledir. Melitene, Katonia, Kilikia, Tyanitis Garsaurisitis, Lauiansene, Sargarausene, Saraouvene, Khamene, Morimene ve Kilikia Trakheia'daki kentlerden oluşan bölge olarak on birinci strateji başlığıyla stratejilere eklenmiştir.Kapadokyanın coğrafyası ve sınırlarından sonra Kapadokya'da yaşayan halkın kaynağı da araştırıldı. Kapadokya geniş bir coğrafi alanda yer aldığından ötürü içerisinde bulunan halk da değişik uluslardan oluşmuştur. Onlara çok uluslu bir millet

denilir.Kapadokya; lavların ve küllerin meydana getirdiği katmanların uzun yıllar boyunca hava olaylarıyla etkileşimi sonucunda doğmuş bir bölgedir. Kapadokya'nın mimarı volkanlar olmuştur. Coğrafyanın ikliminden bahsedilirse; eski zamanlarda durağan ve sabitti. Karasal ve step bir iklim tanımı Kapadokya için doğru bir tanım olur. Kışları; soğuk ve sert, yazları yoğun bir sıcak hâkimdi (Sözen,1998:28-48). Kapadokya konumu, neticesiyle ticaret kolonilerinin yuvasıydı. Kapadokya araştırmalarında ilk yazılı kaynaklar “Asur Ticaret Koloni Çağı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Asurlular; Anadolu bölgesini baz alarak, önceliği Kapadokya olan ticaret kolonileri inşa etmişlerdir. MÖ. 1500'lerde Hititler'in güçlü bir şekilde sürdürdükleri yaşamlarında uzun soluklu ticaret ağlarına Hititler sahipti. Bu topraklar Asur Ticaret Kolonileri zamanında aktif bir ticaret hayatına egemenlerdi. Hititler zamanında ise bu ticaret ağı büyük ölçüde yok olmaya yüz tutmuştur (Koç, 2016:40). Hattuşaş'ın MÖ. 1200 senesinde son bulması ile Anadolu topraklarında Hitit tarihsel faalliliğini kaybetmiştir. (Akurgal, 2000:195). M. Ö. II. Bin yılının yarısında Geç Hitit Kent Devletleri bu coğrafya da faal olmuş, Hitit Devletinin'de kültürel ve siyasi açıdan devamını oluşturmuştur. (Sosl, 2014:20).

Kapadokya varlığını idame ettirirken, devletlerarası savaşlar devam etmekteydi. Nitekim Kafkaslar üzerinden gelen Kimmerler'in Anadolu'da oluşturmuş olduğu kasırga sırasında yıkılmamayı başaran Lidya Devleti, Kimmer esintisinden sonra M. Ö 6. yüzyıldan itibaren Phrygia Devleti'nin mühim bir kısmını işgal ederek Kapadokya'ya kadar güç sahasını ilerletmiştir. Bu süreden itibaren Kapadokya'da Lidya Krallığı egemenliği (MÖ. 575-546) baş göstermiş ve bu hâkimiyet Persler ile savaş yapana dek devam etmiştir (Sevin, 1982:253-254).İskender ile Persler arasında, Granicus'da meydana gelen savaşta İskender Persleri hezimetle uğratmıştır (Koyuncu,2015:21). Hellenistik dönem, Ön Asya ve Hellen kültürünün bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Hellenistik dönem Kapadokyasında; Hellenleşmenin ilk rüzgârı III. Arirathes'in (MÖ. 255-220) krallığı döneminde meydana çıkmıştır. Kapadokya kralı III. Ariarathes ile baş gösteren kent inşa etme ve adlandırma geleneği, Hellen terbiyesi elde eden V. Ariarathes (MÖ. 163-130) ile kültür sürmüştür. Yerleşim alanı III. Ariarathes tarafından inşa edilmiş ve Ariarathes olarak adlandırılmıştır. Hellen kültürün lideri V. Ariarathes, Hellen lisanını Kapadokya'da temel lisan olarak düzenlemek için büyük çaba ve gayrette bulunmuştur. Lakin kral bu isteğinde kazanan olamamıştır (Kaya, 2012:243).

Ariarathes, Kapadokya'yı Halys'e kadar genişletmiştir. İskender'in vefatından sonra birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Kentler, özgürlüklerine kavuşmuş, Makedonyalı

idareciler ise egemenliklerini yeniden inşa edebilmek için mücadeleler içerisinde girmişlerdir. (Kaya, 2012:168).

Roma yapmış olduğu savaş ve mücadeleler sonucunda, özel bir konumda olan Kapadokya'yı egemenliği altına almıştır. Kapadokya halkının bu duruma razı olmasının ana nedenleri Roma'ya duyulan hayranlık duygusuydu. Gerçek neden ise; Kapadokya'nın kıymetli stratejik konumu nedeniyle işgalcilerin sık sık uğramasından ötürü halkın yoğun huzursuzluk duymasıydı. Roma'nın bölgede gücü çok yüksekti. Kapadokya'nın idaresinde olan kişi, Roma'nın dayanağı olmadan görev yapamayacağını bilincinde idi. Roma'nın rızası alınmadan bir iş gerçekleşmezdi (Sosl,2014:94,95).

I.BÖLÜM

1.1. KAPADOKYA’NIN KONUMU VE SINIRLARI

Tarih ve coğrafya, zincirin birbiri içine geçmiş birer halkası gibidirler. Halkalar olmadan zincir oluşmaz. Anlaşıyor ki; coğrafya bilimi, tarih biliminin başyardımcısıdır. Zeki Velidi Togan tarih bilimi ile ilgili düşüncelerini şu şekilde izah etmiştir ; “*Tarih ilmi insanların zaman ve mekân çerçevesinde husule getirdikleri tekâmül hadiselerini, bunların şuursuz iptidâî hallerinde, tabiat esirleri yahut maşerî bir vücudun fertleri ve toplulukları sıfatıyla yaptıkları fiillerinde tecelli eylemeleri itibariyle ve maşerî hayatında mevzuu bahis ayrı hallerde rol ve ehemmiyetleri tayin ve tespit edilen psikofizik âmillerin teşkil ettiği illî bağılıklar çerçevesinde tetkik ve tasvir eder*(Demircan,2007:70).”

Anadolu’nun Koloni zamanında ekonomik, kültürel, politik ve daha detaylı bilgiler barındıran belgelere ağırlıklı olarak üç merkezde karşılaşmıştır. Bunlar Kültepe, Boğazköy ve Alişar’dır. Buralardan elde edilen belgelerde, Anadolu’nun tarihi coğrafyasıyla ilgili kıymetli bilgiler vardır (Ünsal,2012:1234).

Strabon, Kapadokya bölgesini ayrıntılı bir biçimde aktaran kıymetli bir eskiçağ tarihçisidir. Bölgeyi Roma’nın eyaleti olmadan evvel, M.S. 17 asrında görmeye gitmiştir. Strabon, Kapadokya bölgesini şöyle tasvir etmiştir; ‘*Kappadokia da çeşitli kısımları olan bir ülkedir ve birçok değişiklikler geçirmiştir. Fakat bu ülkenin aynı dili kullanan sakinlerinin, güneyde Kilikia Tauros’ları diye adlandırılan dağlar, doğuda Armenia ve Kolkhis ve değişik dil konuşan aradaki halklar ve kuzeyde Halys Irmağı’nın ağzına kadar Eukseinos ve batıda hem Paphlagonia’lı kabileler ve hem de Phygia’da yerleşmiş olan Lykaonia’lılara kadar uzanan Galatia’lılar ve Kilikia Trakheia’da oturan Kilikia’lılar tarafından çevrilmiş oldukları söylenebilir*(Strabon, Geographika,XII.I.1).”

“ *Kilikia Trakheia bölgesine kadar erişen Issos Körfezi ve Sinope’le beraber Tibarın kıyısına dek erişen Eukseinos kişisince daraltılmış olan Kapadokya, genişçe bir yarımadaanın kıstağını oluşturur. Yarımadaadan denilmek istenilen kıstağın bir tarafında Kapadokya’nın batısında kalan kısımdır. Burası Herodotos aracılığıyla ‘Halys Irmağı’nın bu tarafındaki ülke’ olarak nitelendirilmiştir* (Strabon,Geographika XII.II.13).”

Plinius da Kapadokya’yı eksiksiz olarak ele alır ve konumunu şu biçimde ifade eder: “*Kappadokia halkından başlayacağız. Bütün Pontus halklarının içerisinde bu (Kappadokia) iç kısımların en uzak noktasına uzanır. Solunda (doğusunda,) Küçük ve Büyük Armenia’yı ve Kommagene’yi arkasında bırakır ve sağında (batısında) ise gerçekten Asia’daki daha önceden bahsedilen bütün soyları vardır. Birçok ulusu aşarak,*

büyük bir hareketle Tauros silsilesi tarafına güneşin doğuşuna (doğuya) doğru hızlı bir hareketle tırmanarak Lykaonia, Pisidia ve Kilikia'yı aşar ve Antiokhae'nin üstündeki bölgeye ilerler ve Kataonia diye adlandırılan kısmıyla da Antiokhea'nın bir kısmı olan Cyrrestiacca'ya kadar uzanır. Bu nedenle Asya'nın oradaki uzunluğu 1250 milia (1.250.000 adım), genişliği ise 640 miliadır (Plinius,VI.VII.24).” Plinius, Kapadokya'nın coğrafi koordinatlarından bahseder ve bununla bölge üçüncü paralelde yer alır:

“Üçüncü Paralel (çember) Hindistan'ın Himalayalar'a yakın kısmından başlar ve Hazar geçitleri boyunca, Media'nın en yakın kısımları, Kataonia, Kappadokia, Taurus, Kyprus, Pisidia, Pamphilia, Side, Lyconia, Lycia, Patara, Ksanthos, Kaunus, Rhodus, Kos, Halicarnassos, Knidos, Dorida, Khios, Delos, Kyklad adalarının ortası, Gythius, Malea, Argos, Laconica, Elis, Olympia, Messania, Peloponnesos, Syracuseae, Katina, Silicia'nın ortası, Sardunya'nın güneyi, Karteia, Cadiz bölgeleri boyunca uzanır geçer (Plinius,VI.XXXIX.214).”

İ.S. II. Asır yazarı Iulius Solinus, olası şekilde Plinius'dan aktarma yaparak, Kapadokya'nın sınırları mevzusunda ona benzer malumat verir:

“Pontus kıyısında oturan bütün (çok fazla) soylardan oluşan Kappadokia, esas olarak içeri doğru çekilir. Sol taraftan her iki Armenia'yı ve Kommagene'yi aynı anda geçer; sağ taraftan ise Asya'nın en fazla halkı yayılmıştır. Tauros dağlarının zincirlerine ve güneşin doğuşuna doğru yükselir. Lyconia'yı, Pisidia'yı ve Kilikia'yı geçer. Syria Antiokhiae'nin üzerine çıkar, başka bir bölgenin kısmıyla Scythia'ya uzanarak, Armenia'dan Eupharates ırmağının daha büyük bir kısmıyla. Parydri dağlarının olduğu yerde Bu Armenia başlatılır. Kappadokia'da birçok ünlü kent vardır; gerçekten Claudius Caesar'ın kurduğu Archelaides kolonisi başka kaynaklardan referans verdiğimiz gibi, Halys ırmağı ötesinden geçer. Neocaesarea'yı Lycus ırmakları sular. Semiramis Melita'yı kurdu. Argaeus'un altında olan Mazaka'yı Kappadokialılar kentlerin anası olarak adlandırırlar. Bu Argeus, karlı tepeleriyle çetindir, yaz ayında bile şiddetli kırağı (kar) eksik olmaz ki, bu aynı yerde halk tanrının oturduğuna inanırlar.”

Ptolemios ise Kapadokya'nın umumi coğrafi sınırlarını koordinatlarıyla beraber verir. Toprağın, batıdan Galatia ve Pamphilia'nın bir bölümü ile, güneyden Kilikia ile, doğudan ise Armenia ve Eupharates ile sınırları bulunmaktadır: *“Kappadokia'nın Konumu Kappadokia batıdan Galatia ve Pamphylia'nın bir kısmıyla ki bizim daha önceden gösterdiğimiz gibi burası bir hat boyunca Pontus'dan başlayıp sınıra kadar takip eder ve buranın konumu şöyledir (şu parçaları kapsar): 64°, 37°, 40°, Güneyden ise, Kilikia ile bir hat boyunca Tauros dağlarından geçen ve Amanoslara kadar uzanan bir sınıra kadar*

takip eder ki burası konumu 70°, 37°, 20°'dir ve bu yüzden Amonoslar üzerinden Euphrates'in bir kısmına kadar Syria'nın bir parçasını kapsar ki, burasının konumu 71°, 20°, 38°'dir, doğudan, Büyük Armenia'nın Euphrates boyunca Amanos'un bahsedilen kısmından onun kuzeyi boyunca gelen ve daha sonra doğu tarafına doğru sapan bir noktaya kadar ki buranın konumu şöyledir: 71°, 42°, 30°, bundan sonra Moskhikos dağlarının hattı boyunca ve sınıra kadar uzanır ki buranın konumu ise şöyledir: 73°, 44°, 30° ve bu böylece bahsedilen sınırlar kıyıda bağlanan bir hatla, kuzeyden ise Euksenos Pontus'un bir kısmıyla sınırlıdır, Amisos kentinden sınıra kadar uzanır ki buranın konumu: 72°, 20°, 44°, 45°'dir. Bu bölgenin deniz kıyısı böyle bir sınıra (görünüme) sahiptir (Koyuncu,2015:256).”

Strabon, Kapadokya topraklarının coğrafi sınırlarını sayısal veriler kullanarak aktarmıştır. Kapadokya topraklarının antik devirlerdeki yeri ve sınırları üzerine bilgiler edinebildik. Lakin bölge tarihsel zamanlar içinde, siyasi farklılaşmalar neticesinde değişmiştir. Bu değişimler, Arkhelaos devrinde, Kilikia Trakheia'nın ve Armenia Minor'un Kapadokya'ya eklenmesine, Vespasianus devrinde Galatia ile Kappadokya eyaletinin kaynaştırılması ve Traianus devrinde de tekrar ayrılması söz konusudur. Bu nedenle, antik devirde Kapadokya topraklarını, ilerleyen zaman içerisinde topraklarına toprak ekleyerek gelişen bir coğrafya olarak düşünebiliriz.

Ülkenin büyüklüğü genişlik olarak, Pontus'dan Tauros'a kadar yaklaşık olarak bin sekiz yüz stadiondur⁸¹⁴; uzunluk olarak Lykaonia ve Phrygia'dan doğuda Euphrates ırmağı boyunca Armenia'ya kadar yaklaşık olarak üç bin stadion uzunluğundadır. Bu bölge sadece meyve bakımından değil en çok ekinler ve her türlü sığır için güzel bir yerdir. Pontus'dan daha güneyde olmasına rağmen daha soğuktu .(Strabon, Geographika,XII.II.10).

Kapadokya coğrafyası, antik devirde Anadolu'nun merkezi konumunda olduğundan ötürü büyük öneme sahipti. Nedeni ise doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde mühim bir yol güzergâhında bulunmaktaydı. Temel güzergâhlar umumi olarak şöyleydi; Ankyra-Kaisareia- Melitene, AmisosTavia-Caesarea, Tauros-Kilikia, İkonion-Koloneia-Caesarea-Sebasteia, Ankyra- Koloneia-Tyana-Pylae Kilikias, Amisos-Sebasteia-Kukusos.

1.2 Kapadokya Bölgesinin Sınır Komşuları

1.2.1 Pontus ve Amasia (Kuzey Sınırı)

Kapadokya'nın kuzey bölgesinden Pontus devletiyle hudutları bulunmaktadır. Bunu öğrenmemize vesile olan birkaç Antik devirin yazarı bulunmaktadır. Bunlardan birisi Strabon'dur. Ona göre; Paphlagonia hududunda Kapadokya ve Pontus'un bulunması nedeniyle Kapadokya ile Pontus'un kuzey bölgesinden birbirlerine hudutları olduğu nettir. Bithynia'nın Paphlagonia çizgisinde olan bu bölge, Kapadokya ve Pontus'un daha evvelden de bahsedilmiş olan ırklara yakınlık kurduğundan dolayı bu bilgi netlik kazanmıştır(Strabon, Geographika XII.13). Cassius Dio da Kapadokya'nın Pontus'un hudutun da olduğunu belirtmiştir. *"Agrippa bunları öğrendikten sonra onun üzerine Pontus'un Kappadokia tarafındaki kısmının kralı Polemon'u gönderdi(Cassius Dio, LIV. XXIV.5)."*

Kapadokya'nın kuzey hudutlarında olan şehir, Strabon'a göre Amasia'dır. Amasia güneyden, Kapadokya'ya kadar ulaştığı bilinmektedir. Kapadokya'nın kuzeyinde Pontus'a ait olan Amasia kenti vardı. Strabon; sınırlarını şu şekilde izah eder:

" (Amasia) uzunluk olarak böyle olsa da kuzeyden güneye kadar olan genişliği Zelitis'e ve Trokhmiler boyunca Büyük Kapadokya'ya kadardır.

Strabon, Pontus ile Kapadokya sınırının Tauros'a kadar uzanan dağlık bir bölge olarak açıklar ve bu sınırın Kapadokya'nın stratejileri olan Khamanene'nin batı sınırları ile Laviansene'nin doğusuna kadar uzandığını yazar: (Pontus ile Kapadokya'nın sınırı Tauros'a paralel dağlık bir bölgedir ve buranın başlangıcı Khammanene'nin batı hudutlarıdır (tepeleridir) ki, buranın üzerinde dik bir kale olan Dasmenda vardır, Laviansene'nin doğu hudutlarına kadar uzanır. Khammanene ve Laviansene de Kapadokya'nın eyaletleridir(Strabon, Geographika, XII. II.10). " Kâhta çayına gelen Pontus-Kapadokya hudutu takribi 550 km idi ve bu hudut tüm Roma İmparatorluğu'ndaki en uzun hudutlardan birisidir.

1.2.2 Phrygia ve Halys (Kızılırmak) (Batı Sınırı)

Kapadokya'nın batıdaki hudut mücavirlerinden birisi de Phrygia'dır. Bu bilgiye Herodotos'tan ulaşıyoruz.

"İonialılar şurada, ondan hemen sonra Lydialuların oturdukları yerler ki, bereketli ve altından ve gümüşten yana çok zengin topraklardır." Bunları söylerken, yanında

getirmiş olduğu bronz levha üzerine çizilmiş dünya haritası üzerinde, bu ülkelerin yerlerini gösteriyordu. "Lydialıların," diye devam etti, "komşuları Phrygialılardır, işte bizim Suriyeliler dediğimiz Kappadokialılar; onların sınırında Kilikia; şurada denize çıkarlar ve işte burada Kıbrıs adası (Herodotos, V.49). Plinius da, Phrygia topraklarının Kapadokya topraklarına dek ilerlediğini belirtir:

"Phrygia, Troas'ın gerisinde yer alır ve halkları Lectum Burnu ile Ecleus nehri arasında oldukları önceden söylenmiş olmasına rağmen, bunun kuzey kısmında Galatia, güneyinde Lykaonia, Pisidia, Mygdonia ve doğusunda ise Kappadokia'ya değin uzanır(Plinius, V.XLI.145)."

Kapadokya komşu hudutlarından tabii şekilde bozulmadan ayrılmıştır. Herodotos, eserinde kıymetli bilgiler sunmuştur.

"Kappadokialılara Yunanlılar, Suriyeli derler. Bu Suriyeliler, Pers egemenliği altına düşmeden önce Medlere bağlıydılar. Medlerin toprakları ile Lydialılarınkiler arasında sınır, aslında Halys ırmağıydı ki, bu ırmak Ermenistan dağlarından çıkar. Kilikia'dan geçer, Matie nleri sağına, Phrygia'yı soluna alıp, bu iki ülke arasında akar; bu ülkeleri geçtikten sonra kuzeye doğrularak Kappadokia Suriyelileri ile sol kıyıda Paphlagonia arasında sınır çizer. Demek ki Halys ırmağı hemen hemen bütün Asya'yı bir kıyıda öbürüne kesmiş olur, bir yanda Kıbrıs adasının karşısına rastlayan kıyı, öbür yanda Karadeniz kıyıları. Burası bir çeşit boyun noktasıdır ve ayağına çabuk bir adam bu yolu beş günde alabilir (Herodotos. V.49)." Herodotos'a göre, Halys ırmağı üstünde yer alan Pteria'yı geçtikten sonra, orası Kapadokya sınırındır

"Biz kendimiz de bu yol hakkında bir şeyler söyleyeceğiz: Bütün yol boyunca kraliyet konutları ve çok güzel kervansaraylar vardır; hep insanların oturdukları yerlerden ve güvenlik içinde geçilir. Lydia ve Phrygia içerilerinde yirmi stathmetikos ya da konak boyunca uzanır ki, bu doksan dört buçuk parasang tutar. Phrygia sınırında Halys ırmağına rastlanır, bu ırmağı geçebilmek için buraya hâkim durumda olan sıradağları ve ırmağı gözaltında bulduran önemli bir kaleyi aşmak gerekir. Bunu aştıktan sonra Kilikia sınırlarına kadar Kappadokia içinde yirmi sekiz konak, yani dört yüz parasang gidilir; sınırda iki sıradağı aşacak ve iki kalenin önünden geçeceksiniz. Oradan öte, Kilikia içerisinde geçilecek yol üç konak, on beş buçuk parasangdır. Kilikia ve Ermenistan arasında sınır, içinde gemilerin yüzebildiği bir ırmaktır ki, adı Fırat'tır. Ermenistan içinde her biri bir garnizonla tutulan on beş konaklık yol vardır, elli altı buçuk parasang tutar. Bu bölgeyi gemilerin yüzebildiği dört ırmak sular; bunlar geçilmeden gidilemez. Birincisi Dicle'dir; ikinci ve üçüncü aynı yerden çıkmadıkları ve bir tek ırmak olmadıkları halde

aynı adı taşırlar. Birincisi Ermenistan'dan, öbürü Matienlerin ülkesinden gelir. Dördüncüsünün adı Gyndes'dir; eskiden Kyros'un üç yüz altmış kanala ayırmış olduğu ırmak budur. Ermenistan'dan Matienler ülkesine geçerken dört konak vardır ve bu ülkeden Kissia'ya varduktan sonra, üzerinde Susa kentinin kurulmuş olduğu ve gemilerin işlemesine elverişli bulunan Khoaspes'e kadar on bir konak, kırk iki buçuk parasang yoldur. Bütün bu konakların toplamı yüz on birdir; Sardes ile Susa arasındaki konakların sayısı işte budur (Herodotos, V.49).” Herodotos beşinci bölümünde kral yolunu izah eder ve Kapadokya hudutu üzerine kıymetli bilgiler verir.

1.2.3 Galatia ve Tatta Gölü (Batı Sınırı)

Antik literatürlerde Galatialılar'ın Kapadokya'nın batısında hudut komşusu olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Strabon'un düşüncelerine göre, Galatların Trokhmi kabilesinin yaşamlarını sürdüğü bölge Kapadokyalıların hudutlarında bulunur. “Trokhmiler, Pontus ve Kapadokya tarafındaki bölgelere sahiptiler ve bunlar da Galatların oturdukları en güçlü yerlerdir (Strabon, Geographika. XII. V.2).”

Plinius'da, Galatialıların, Kapadokya'nın kuzeyinde ve doğusunda olduklarını belirtir:

“Kapadokya, (Galatia'in) kuzeyi ve güneşin doğuşu (doğusu) boyunca uzanır ki onun (Galatia'nın) en verimli kısmını Tektosaglar ve Toutobodiaklar işgal etmişlerdi (Plinius, V.145).”

Strabon, Kapadokya'nın en batısında bulunan Galatia bölgesi sınırında olan eyaletinin Morimene eyaleti olduğunu ve bu eyaletin yakınında yer alan Tatta'nın Phrygia'nın bir parçası olduğunu yazar:

“Galatia'dan sonra güneye doğru Tatta Gölü vardır ve bu göl Büyük Kappadokia boyunca Morimene bölgesinin yakınında uzanır, fakat Büyük Phrygia'nın parçasıdır(Strabon, Geographika, XII. V.4).”

“Dördüncü paralelin altında, Himalayaların diğer taraflarında yer alan, Kappadokia'nın güney kısmı, Galatia, Mysia, Zmyrna, Siphilus, Tmolus dağı, Lydia, Karia, Ionia, Trallis, Kolophon, Ephosos, Miletos, Khios, Samos, İkarium denizi, Kyklades adalarının kuzey kısmı, Atina, Megara, Korinthos, Sikyon, Akhaia, Patra, İsthmos, Epirus, Sicilya'nın kuzey kısımları, Gallia Narbonensis'in doğu kısımları, Yeni Kartaca'nın batı kısımlarından, İspanya'nın kıyılarına kadar olan bölgeler bulunur(Plinius, VI. XXXIX.215).”

1.2.4 Lykaonia / Koropassos (Güney Batı Sınırı)

Strabon düşüncelerini şu şekilde izah eder:

“...sözü edilen bölge, Kappadokia ile Lykaonia’yı Kilikia Trakheia’dan ayıran yeredir ve bölge hâkim bir durumda uzanır. Lykaonilalılarla Kappadokialılar arasındaki sınır, Lykaonialılara ait Koropassos Köyü ile Kappadokialılara ait Garsarua kenti arasındadır. Bu iki kale arasındaki uzaklık yüz yirmi stadion kadardır (Strabon,Geographika,XII.VI.13)”.

Strabon, Lykaonia-Kapadokya hududunun Lykaonialılara ait Koropassos Köyü ile Kapadokyalılara ilişkin Garsarua (Aksaray) kenti içinden geçmiş olduğunu bildirir. 20. yüzyılın ilk dönemlerinde Anadolu’yu ziyaret eden Fransız seyyâh coğrafyanın antikçağ doğu hudutları hakkında şu düşünceleri beyan eder:

“Tyana (=Kemerhisar) şehrini, İsauria ve Lykaonia şehirlerinden ayıran sınırın, coğrafya açısından belirlenmesi mümkün değildir. Çünkü bunlar, Romalılar döneminde genişletilmiş ve çok değişmiştir. Bizanslılar zamanında yeniden büyümüş ve önemli şehirler adını alarak, örnek olarak Homonada diye adlandırılmıştır. Bazı haritalar, İsauria memleketini ta denize kadar götürürler; gerçekte bu memleket hiçbir zaman Karaman ve Tyana çöllerini ayıran sınırdan öteye gitmemiştir ve Tyana şehri sürekli olarak Kappadokia’dan sayılmıştır. Ereğli’nin güneyi dağlara kadar hep çıplaktır. İki saha arasındaki sınırı bu oluşturur (Kurt,2015:2). ”

Cicero, bir mektubunda Kapadokya’nın Lykaonia ile şu şekilde izah eder:

“..... Eylül ayının 13’ünde orduyu Kilikia’ya sevk ettiğim sırada, Lykaonia ile Kappadokianın sınırlarında, bana, Tauros’un ötesinde en güvenilir dost sayılan Tarkondimotus’dan mektuplar geldi ve burada (Cicero,XV.I.2).”

1.2.5 Armenia Maior ve Minor (Doğu Sınırı)

Kapadokya toprakları doğudan Armenia ile hudut komşularıdır. Plinius’a göre bu hudutu, Pyksurates ırmağı biçimlendirir ve Armenia’nın Derzene ve Anaetika topraklarını Kapadokya’dan böler:

“Eupharates hakkında bu bölümde konuşmak son derece uygun olacaktır. Armenia Maior’un Caranitidis bölgesinde doğar, tıpkı en yakından görmüş olan iki kişi tarafından ifade edildiği gibi, Domitius Corbulo, Aga dağından, Licinius Mucianus ise, Zimara’nın 12 p. üzerindeki Capote dedikleri dağın etekleri doğar, kaynağı ilk olarak Pyxurates ırmağı olarak adlandırıldı. İlk olarak Armenia’nın Derzene ve daha sonra Anaetika bölgesini

Kappadokia'dan ayırarak akar. Dascusa Zimara'dan 75 p. uzaktadır ve buradan Sartona'ya 50 milia uzaklıkta ırmakla geçilebilir, Kappadokia'nın Melitene bölgesine ise 24 milia uzaklıktadır (Plinius,V.XX.83-82).”

Strabon, Armenia ile Kapadokya arasındaki sınırın Eupharates ırmağı olduğunu ifade eder:

“Batı tarafında ise bu ırklar vardır ve Armenia Minor'a kadar Paruadres ve Skudises dağları ve Eupharates'in ırmak arazisi vardır ve bu bölge, Armenia'yı Kappadokia ile Kommagene'den ayırır (Strabon,Geographika, XI.14).”

Büyük Armenia'nın ise Kapadokya ile hududu Eupharates'in en batı hudutlarındandır:

“Büyük Armenia, Parihedri dağlarından başlar ve daha önce söylendiği gibi, Kappadokia'dan Eupharates ırmağıyla ayrılır ve Euphrates diğer yana döndüğü zaman, (en batıya gittiği zaman) Mezopotamyadan daha az ünlü olmayan Tigris nehri ile ayrılır (Plinius,VI.IX.25).”

1.2.6 Kilikia (Güney Sınırı)

Dağlık Kilikia olarak isim verilen bu toprak, Anadolu bölgesinin güney kıyılarında Korakesion (Alanya) ile Soloi-Pompeiopolis (Viranşehir); iç kısımlarda ise Toros Dağları'nın kuzey yamaçları arasında olan kısım için kullanılmıştır (Bardakçı,2018:119).

“Komşuları Phrygialılardır, işte bizim Suriyeliler dediğimiz Kappadokialılar; onların sınırında Kilikia; şurada denize çıkarlar ve işte burada Kıbrıs adası(Herodotos,V.49).”

Kapadokya ile Kilikia'nın hudut komşuları olduğu birçok eski literatürde karşımıza çıkmaktadır. Cicero, mektuplarında Kapadokya'nın Kilikia ile hudut olduğunu açık bir şekilde ifade eder. Strabon, Kapadokya topraklarının güneyinde Kilikia Pedias'ın (Ovalık Kilikia) uzandığı bildirir:

“Kilikia Pedias, Soli ve Tarsus'dan Issos'a kadar, Kapadokyalıların yerleştiği Tauros'un kuzey kısımlarına kadar uzanır (Strabon, Geographika, XIV.V.1).”

1.2.7 Kommagene, Syria ve Eupharates (Güney Doğu Sınırı)

Kapadokya toprakları güneyden, Kommagene, Syria ve Kilikia toprakları ile hudut komşusudur. Strabon, Kapadokya'nın güney komşularından olarak Kommagene'yi işaret eder ve şu sözlerle izah eder:

“...daha sonra, bir taraftan Amanos ve bir tarafta ise Yukarı Kappadokia denilen bölgede yer alan Komana'nın bulunduğu Antitauros, onu (Kilikia'yi) böler. Antitauros Kataonia'da son bulur, Amanos dağı ise Euphrates ve Melitene boyunca uzanır ki burada Kommagene Kappadokia'nın bitişiğindedir. Melitene, Kommagene'ye hemen hemen benzerdir. Çünkü bölge tamamen işlenmiş (meyve) ağaçları ile doludur ve Kappadokia bölgesinde tektir öyle ki Helenlerin şarabıyla eşit olan Monarite şarabını ve zeytinyağı sağlar. Karşısında Sophene vardır, sınır komşusu olan Kommagene ile onun ortasında akan Euphrates ırmağına sahiptir. Irmağın uzak köşesinde/tam karşısında, Kappadokialıların dillere destan bir kalesi Tomisa vardır, bu kale Sophene'ye yüz talentuma ona satıldı. Daha sonra, Lucullus Mithridates'e karşı yapılan savaş sırasında kendisiyle beraber sefere çıkan Kappadokialıya hediye olarak sunmuştur (Strabon,Geographika,XI.XII.2).”

“Melitene, Kommagene'ye hemen hemen benzerdir. Çünkü bölge tamamen işlenmiş (meyve) ağaçları ile doludur ve Kappadokia bölgesinde tektir öyle ki Helenlerin şarabıyla eşit olan Monarite şarabını ve zeytinyağı sağlar. Karşısında Sophene vardır, sınır komşusu olan Kommagene ile onun ortasında akan Euphrates ırmağına sahiptir. Irmağın uzak köşesinde /tam karşısında, Kappadokialıların dillere destan bir kalesi Tomisa vardır, bu kale Sophene'ye yüz talentuma ona satıldı. Daha sonra, Lucullus Mithridates'e karşı yapılan savaş sırasında kendisiyle beraber sefere çıkan Kappadokialıya hediye olarak sunmuştur (Strabon,Geographika,XII.II.1).”

Strabon Melitene ve Kommagene'yi birbirine benzetir. Kommagene'nin stratejik konumunu şu şekilde izah eder:

“Eupharates, batıya doğru Büyük Armenia'nın arasından küçük Armenia denilen bölge boyunca akar sağına bu bölgeyi alarak solunda ise Akisiline'yi alır: güneye doğru kıvrılır ve bu kıvrım üzerinde Kappadokia sınırları oluşur: bunları yaptıktan sonra sağda Kommagenilerin memleketleri solda ise de Büyük Armenia'nın Akisilene ve Sophene ile

Syria'ya doğru ilerler ve yeniden başka bir kıvrımla Babylonia ve Pers körfezine doğru yönelir (Strabon,Geographika.XI.XII.3).”

1.3 LATİNCE METİNLERDE KAPADOKYA HALKI

Kapadokya'yı bilim aydınlatıcıları çok araştırmış ve her biri başka isimlerle adlandırmışlardır. Bu seksiyon da Kapadokya halkının menşelerinden bahsedilecektir.

Kapadokya büyük bir coğrafya üzerine kurulmuştur. İçerisinde birçok farklı milletten insan barındırır. Ona öz olarak, kozmopolit diyebiliriz. Konuşulan dilleri, onların oluşumlarını ve tarihsel süreçte kat ettikleri yolları inceleme altına alındığında özünde birbirine benzedikleri görülür. Strabon, Logograf Ephoros'un Kapadokya coğrafyasından kaynaklarında söz etmemesini tenkit eder.

“Benim daha önceden kanıtladığım gibi, Ozanın (Homeros) Halizonlar dediği, Khalybesleri neden iç kısımlara yerleştirdi? (Ephoros) denize bakan kısımlar ve iç kısımlar diye ayırmak daha iyi olurdu tıpkı Kappadokia ve Kilikia da yapılması gerektiği gibi. Epheros, Kappadokia'nun ismini bile söylememiştir, Kilikalılardan ise sadece denizin kıyısındakiler diye bahsetmiştir (Strabon,Geographika,XIV.V.24).”

Strabon Kapadokya alanına çok hâkimdir, hâkim olmasının yanında Homeros'un Kapadokya'ya duyarsız kalmasını da eleştirir. Strabon, şu sözleri ile Kapadokya milletinin önceden bu topraklarda yaşam varlığını belirtmiş olur:

“Paphlagonia'lılar, Phryg'ler ve Mys'lerden söz ettiği halde, Mariandyn'ler veya Thyn'ler veya Bithyn'ler veya Bebryk'leri saymaz ve o Amazonlar'dan söz eder. Sık sık Phoinikia'lılar ve Mısırlılar ve Etiyopyalılardan söz ettiği halde, Beyaz Syria'lılardan ve Syria'lılardan veya Kapadokya'lılardan veya Lykaonia'lılardan söz etmez (Strabon,Geographika,XIV.13).”

Strabon, Apollodoros ile beraber bu coğrafyayı görmemezlikten gelmesini atlamasını sert bir mizah ile eleştirir. Homeros Kataonia, Kapadokya ve Lykaonia milletinden bahsetmez. Nedeni; Troya mücedelesiyile yazarın bulunmuş olduğu seneler arasında bir bağ yoktur ve üzerinden uzun bir zaman geçmiştir. Eserde söz edilen kabilelerin silinmesi, birbirinden ayrılması ve daha sonra bir araya gelmeleri meydana gelmiş olabilir. Lakin Apollodorus'un doğru olmayan bilgi vermesini doğru bulmaz ve sebebini şöyle izah eder:

“Zira Homeros, ne Kappadokia'dan, Kataonia'dan tıpkı Lykaonia'dan olduğu gibi söz etmez fakat bunlardan hiçbiri yüzünden değil zira biz onlarının hiçbiri üzerine böylesi

bir tarihe sahip değiliz. Neden Homeros'un Kappadokialıları ve Lykaonialıları anlatmadığını (bir kenara bıraktığını) düşünmek ve savunmaya çalışmak komiktir. Onun bizzat bu yargısını onu araştırmak ve yargulamak için kanıt olarak gösterdiği zaman, Ephoros'un niçin bunu söylemediğini kendisinin atlaması da komiktir (Strabon,Geographika,XII.V.27)."

Bu yazılanlardan da anlaşıldığı gibi Kapadokya eski ve köklü bir geçmişe sahiplik eder.

Anladığımız ölçüde görüyoruz ki Kapadokya milleti kozmopolittir. Güney Kapadokya daha çeşitli bir coğrafyadır. Kapadokya'nın özüne inerken Tyna toprağını farklı ele almak icap eder. Bu toprağın milleti, Kapadokya, Phryg (Druma), Pontus, Pers'in kendisidir. Antik eserlerin birçoğunda latince adlar mevcuttur.

"Aynı dili konuşan kabilelere gelince; eskiler Kapadokya'luların ayrı bir kabile olarak kabul ettiklerinden, Kataonia'luları bunlardan ayırmışlardır. Kabileleri sayarken de Kataonia'yi Kapadokya'dan sonra koymuşlar ve ondan sonra da Euphrates ve onun ötesindeki kabileleri, Melitene'yi de Kataonia'ya dâhil edecek şekilde sıralamışlardır. Kataonia ve Euphrates arasında bulunan Melitene, Kommagene'ye sınır olup Kapadokya'nın bölünmüş olduğu on valilikten biridir. Gerçekten benim zamanımda Arkhelaos'tan sonra gelen krallar, Kapadokya'daki valilikleri bu şekilde devam ettirmişlerdir. Kataonia Kapadokya'nın onda biridir. Benim zamanımda her iki memleketinde valileri vardı. Fakat o zamandan beri diğer Kapadokya'lularla kıyaslandığı zaman ne dil ne de başka adetler bakımından Kataonia'luların farklı olmadıkları görülür. Bunların ayrı bir kabile olduklarını gösteren bütün işaretlerin kaybolmuş olması dikkat çekicidir. Herhalde bunlar vaktiyle ayrı bir kabileydi. Fakat Kapadokya'luların ilk kralı olarak kabul edilen Ariarathes tarafından ilhak edilmişlerdi (Strabon,Geographika,XII.I.2)".

1.3.1 Syriyalı, Assyriyalı, Leukosyriyalı, Arami Kapadokyalılar

'Assyria' ve 'Syria' kelimeleri sıkça karşımıza çıkmaktadır. Asur hükümdarlığının süregelen hâkimiyet alanında sıkça rastlamaktayız. Bunun nedeni, Herodotos'un Asurluların Yunanlılarca Syriyalı, barbarlarında Asurlu olarak isimlendirdiklerini kaleme almalarıdır.

Anadolu hakkında derin bilgi ağına sahip olan MÖ. V. Yüzyıl yazarı ve tarihin babası olarak adlandırılan değerli tarihçi Herodotos'dur. Kapadokya adının kökenine vurgu

yapmayan Herodotos'un düşüncesine göre; Kapadokya Yunanlılar tarafından Syrialı diye adlandırılmıştır.

“Kappadokyalılara Yunanlılar, Suriyeli derler (Herodotos.I.72)”.

“Kroisos ordusuyla birlikte Kappadokia'dan ayrılıp Pteira denilen yere vardı (Pteria bu bölgenin en güçlü yeridir ve Karadeniz'de bölgesinde uzanan Sinope'nin sınırında/civarındadır.), burada ordugâh kurdu ve Syrialıların mal-mülklerini yağmaladı. Pterialıların şehrini aldı ve köleleştirdi ve bu şehrin civardaki köyleri de yağmaladı, kendisine hiçbir zararı dokunmamış olan Syrialıları yurdundan etti.” (Herodotos , I.76)

Herodotos, Behistun yazıtından faydalanmış olacak ki, Dareios'un komutası altında vergi ödeyen yirmi Anadolu satraplığını listeler ve yaklaşık yedinci yüzyıldan beri süregelen bir geleneği izleyerek, Kapadokya milleti için Syrialı sıfatını kullanır.

“İonialılar, Asya Manisalıları, Aiolialılar, Karialılar, Lykialılar, Milialılar, Pamphyliyalılar (bunların hepsi vergi bakımından bir arada sayılıyorlardı) hazineye dört yüz talant gümüş ödüyorlardı. Birinci hükümet burasıydı. Mysia, Lydia, Lasonia, Kabalia ve Hytenneia beş yüz talant. İkinci hükümet buydu. Hellespontos'da, Yunanistan'dan gelirken sağda oturanlar, Phrygia, Asya Thrakları, Paphlagonia, Mariandyn, Suriye üç yüz altmış talant; üçüncü hükümet de bu. Kilikalılardan günde bir taneden üç yüz altmış beyaz at ve beş yüz talant gümüş; bunun yüz kırk talantı Kilikia'daki atlı birlikler garnizonuna ayrılmıştı ve kalan üç yüz altmış talantı Dareios'a gidiyordu. Burası da dördüncü hükümetti (Herodotos,II.90) .”

Herodotos, bir alışkanlık olarak, bir milleti tanımlayacak olursa o milletin ait olduğu ırkın yaygın adını başa koyar, bazı zamanlarda da yaşamış olduğu kısmın yaygın adını arkasına eklerdi.

Herodotos kendisine özgü oluşturmuş olduğu bu tarzı Kapadokyalılar içinde uygulamış olup onları Syrialı Kapadokyalılar olarak tanımlamıştır.

“Paphlagonia'ya gelince; burası doğuda, Herodotos'a göre 'Güneyden gelerek Syria'lılar ve Paphlagonia'lılar arasında akan ve Eukseinos denen denize dökülen Halys Irmağı'yla sınırlanmıştır.'Onun 'Syria'lılar'dan kastı 'Kapadokyalılardır. (Strabon,XII.III.9)”.

Strabon' göre M.Ö. 2. Yüzyılda Poseidonius şöyle söylemektedir.

“ Biz Yunanlılar tarafından Syrialılar diye adlandırılan bu insanlar bizzat kendilerini Arami ya da Arammaios olarak adlandırırılar (Strabon,Geographika I.II. 34).”

Kapadokya'lılar artık “Assyria” veyahut “Syria” gibi genel geçer isimler yerine “Kapadokyalı” gibi özgü, saf bir isime kavuşmuşlardır.

1.3.2 Kapadokyalı Henetler

Strabon'un söz ettiği bir diğer topluluk da Henetler'dir. Strabon Henetler'den söz ederken Homeros'un coğrafi bilimlerine müracaat etmiştir.

“Paphlagonia bölgesini yazdığı bölümde, Apollodoros'un Troia savaşına Halys Irmağının ötesinden hiçbir halkın katılmadığı savını diğer bir yazar Maiandrios'un sözlerini kanıt göstererek çürütür. Strabon'un ise düşünceleri şu şekildedir; 'Maiandrios, Troyalıların yanında savaşa katılan Henetlerin, Thraklarla birlikte Adriyatik körfezine yerleştiğini ancak sefere katılmamış olan Henetlerin de Kappadokia bölgesinde olduklarını yazmıştır.' Antenor'larca gönderilen topluluğun Kapadokyalı Henetler topluluğu olduğunu görürüz. (Strabon,Geographika,XII,III,25)

Kappadokia'da yaşayan Henetler, gerçekte Pontus Kapadokyası olarak bilinen Karadeniz kıyılarında yer alan bölgeye yerleşmişlerdir.

1.3.3 Persli Kapadokyalılar

Persler Anadolu'yu işgal edince, Kapadokya'da popülasyon sayısının artışı meydana geldi. Persli asil aileler ve Kapadokyalı soylular hayatlarını birleştiren kendi içlerinde kopmayacak bir ilişki ortaya çıktı. Böylelikle, Persler Kyros devrinde harplerde grup ve halkları kültür ve dil anlamın da ortak paydada buluşturmaya çalıştıkları görülür. Kapadokya'lı krallar kendilerine ait soy kütüklerini, Otanes'e ait kırlarlar. MÖ. Birinci yüzyılda yaşam göstermiş Yunanlı tarihçi olan Diodorus'da buna katılır.

“Kappadokia kralları kendilerininin Mag'ı öldüren yedi Perslerden birinin soyundan geldiklerini kanıtlayarak, soy bakımından Persli olduklarını ve Kyros'un soyundan geldiklerini anlatırlar. Kyros'un soyundan geldiklerini bu şekilde yukarıdan aşağıya detaylıca açıklarlar. Kyros'un babası, Kambyses'in Atossa adlı bir kız kardeşi olduğu ve onunla Kappadokia kralı Pharnakes'in Gallos adında bir çocukları olduğunu ve bundan da Smerdis doğduğunu; onun da Artamnes, ve Artamnes'in de cesaret ve yiğitlik bakımından seçkin ve yedi Perslerden birisi olan Anaphas adlı çocuğu oldu.

Kyros'a ve Anaphas'a soylarını (akrabalıklarını) bu şekilde dayandırırılar. Anaphas'ın cesaretinden ötürü, Kappadokia'nın krallığının bu adama verildiğini ve böylece Perslere vergi ödenmediğini anlatırlar. Onun ölümünden sonra aynı isimdeki oğlu yönetime geçti. Bu adamın ölümünden sonra, geride iki oğlu kalınca, Datames ve

Ariaramneus, Datames yönetime geçti, bu adam hem savaş işlerinde hem de krallığa ait diğer başka işlerde övgü kazandı, ayrıca Datames, Perslerle savaşa girerek, parlak bir şekilde ve savaştı ve orada da öldü. Krallığa oğlu Ariamnes geçti onun da iki oğlu oldu, Olophernes ve Ariarathes. Ariamnes elli yıl yönetmesine karşın, övgüye değer hiçbir yapmadan öldü. Çocuklarından daha yaşlı olan Ariarathes, yönetime geçti, Ariarathes farklı bir şekilde kardeşine düşküncü ve onu en seçkin işlerin başına getirdi. Ariarathes, Perslerin yanında müttefik olarak çarpışmak için Mısır üzerine gönderilince, ülkesine Pers kralı Okhos'un (III. Artakserkses Okhos- MÖ. 358-338) cesaretinden ötürü verdiği büyük onurlarla döndü. Yaşama ülkesinde veda etti ve Ariarathes ile Aryses adında iki evlat bıraktı. O erkek kardeş Kappadokia'nın yönetimini devraldıktan sonra, hiçbir yasal tohumu bulunmadığı için, erkek kardeşinin en büyük çocuğu Ariarathes'i evlat edinir tam o sırada Makedonia kralı İskender Persleri fethetti ve öldü. İmparatorluğun önderi olan Perdikkas, Eumenes'i Kappadokia satrapı olarak gönderir.

(I) Ariarathes onlarla savaşa girip burada ölünce, hem Kappadokia hem de çevresi Makedonialıların egemenliğine girdi. Önceki kralın oğlu (II) Ariarathes mevcut durumdan umutsuzluğa kapılıp birkaç arkadaşı ile birlikte Armenia'ya çekilir. Kısa bir zaman sonra, Eumenes ve Perdikkas'ın çevresindekiler ölünce, Seleukos ve Antigonos da başka şeylerle uğraştığı için, Armenia kralı Ardoates'den aldığı bir birlikte, Makedonialıların strategos'u Amyntas'ı öldürdü. Makedonialıları hızlı bir şekilde şehirden attı ve ailesinden kalan yönetime yeniden oturdu. Bu adamın üç çocuğu oldu ve yönetimi en büyük olan Ariamnes aldı. Bu adam, theos lakaplı Antiokhos ile evlilik bağı yapınca, bu adamın kızı Stratonike'yi en büyük oğlu (III) Ariarathes ile birleştirdi. Farklı bir biçimde evlat sevgisi olan bu yönetici, diademi oğlunun kafasına taktı, ve krallığın bütün ayrıcalıklarını eşit bir şekilde oğluyla paylaştı. Babası ölünce de, Ariarathes tek başına kral oldu ve kendisi de yaşama veda edince, daha çocuk olan oğlu (IV) Ariarathes'e krallığı bıraktı. Bu adam, Büyük lakaplı Antiokhos'un kızı Antiokhis ile evlendi. Bu kadın son derece ahlaksız biriydi. Çocukları olmadığı için, kadın kocasının haberi olmadan Ariarathes ve Olophernes adında iki çocuk evlat edindi. Doğa kendisini gösterince, kadın iki kız evlat ve bir de Mithridates adında bir erkek evlat edindi. Bu dönemden sonra, evlat edinilen iki çocuğunu, kocasına da durumu açıkladıktan sonra, taht için aileden gelen kişiyle bir tartışma olmasın diye uygun bir ücretle büyük olanı Roma'ya küçük olanı da İonia'ya göndermeye hazırladı." (Diodorus.XXXI.19)

Burada Kapadokya milletinin soyunu, Perslerle benzeterek yarı-mitolojik bir hikâye aktarılır. Bu kaynaklar doğrultusunda, gerek Pontus Kapadokya'sı gerekse Kapadokya

topraklarının var oluşu Pers aristokrasisi ile vuku bulduğu açıktır. Kapadokya topraklarına ilk gelen Persli ailelere takdim edilen toprakların coğrafya da bir kültür değişimine neden olduğu bilinmektedir. Yapılmış olan kazı çalışmalarında Kapadokya topraklarında Aramice kitabe ve bunun beraberinde MÖ. III. Yüzyıla ait bir yazıtın gün ışığına çıkması Pers hâkimiyetini açık bir şekilde gözler önüne serer. Kapadokya topraklarında, Pers esintisi Roma devrinde dahi muhafaza edilmiştir. Strabon, kendi dönemini kaleme alırken Kapadokya topraklarında Persler'in, Magi ailesinden geldiğini dile getirmiştir.

Behistun rölyefindeki Kappadokialılar (Koyuncu,2015; 460).

Behistun yazıtındaki Kapadokyalılar (Koyuncu,2015; 460).

1.4 KAPADOKYA’NIN DAĞLARI VE AKARSULARI

Kapadokya Unesco ile Dünya’nın sıra dışı güzelliklerine sahiplik ederek ‘Dünya Doğal ve Kültürel Mirası’na’ katılmıştır. Bu oluşum şu şekilde izah edilir;

“Üçüncü jeolojik zamanın ikinci yarısında Neojen adını verdiğimiz dönemde (yaklaşık 25 milyon yıl önce) başlamıştı. Bu değişik manzaranın hazırlanmasında önce yerkürenin iç güçleri etkisini gösterdi. İyice sertleşmiş durumdaki yer kabuğu, derinlemesine kırıklarla yarılmaya başladı. Yer kabuğunun derinliklerinde bulunan ‘mağma’ adını verdiğimiz yarı akıcı kızgın maddeler, bu kırıkların araladığı yarıklardan çıkarak öncelikle Erciyes, Hasan dağı ve Melendizler gibi volkan konileri oluşturduklar (Sözen,1998:22).” Şu anda içerisinde bulunduğumuz coğrafyanın mimarı volkanlardır.

İç Anadolu Volkanik Provensi’nde olan Kapadokya coğrafyası kimyasal ve fiziksel inihilal süreçleriyle, Miyo-Pliyosen ignimbirit ve tüfleri üzerinde meydana gelen farklı jeomorfolojik öğeleri kapsamıyla farklı bir alan oluşturmuştur. Coğrafyanın yağış almasıyla; akarsu vadileri ile bunlarla ilgili sırtlar şeklinde şekillenmesiyle, kırgıbayır (badlands) topografyası oluşmuştur. Yüksek eğimli yamaçlara sahiplik eden kırgıbayır topografyası cılız vejetasyon örtüsüne, yüksek drenaj yoğunluğu ve yüksek erozyon oranına sahiptir(Özkan, Şimşek, Öztürk, 2019:25).

Devamlılık sağlayan yağış aşınmaya neden olmuştur. *“Plato yüzeyinden Kızılırmak’a doğru eğimli yüzey üzerinde birbirine paralel uzanan vadiler, önce aralarında bir takım keskin sırtlar meydana getirdi, daha sonra da bu sırtlar, yanlardan gelen daha küçük yarıntılarla koloniler, piramitler ve sütunlar biçiminde ayrıldı.”*

İç Anadolu’nun çoğunluğu ve Doğu Anadolu’nun batı kısmını içine alan Kapadokya coğrafyasının iklimi, Eskiçağ’da da hemen hemen aynıydı. İklim tanımlanacak olursa; karasal step demek daha doğru olur. Kışları sert ve soğuk, yazları sıcaktır. Strabon; Kapadokya için Pontos’a göre güney kesimde olmasına rağmen, Kapadokya’nın soğuk olduğunu dile getirmiştir. Kapadokya, bitki kuşağında bozkıra sahiptir. Ormanlar sadece Argaios (Erciyes)’de mevcuttur. Strabon buradaki ağaç zenginliğini şu şekilde dile getirmiştir.

“Tüm Kapadokya’da hiç kereste olmadığı halde, Argaios’un bütün çevresi ormanlarla kaplıdır ve böylece kolaylıkla kerestecilik yapılabilir.” Bu coğrafyada birçok akarsu bulunuyordu. Bunların en kıymetlisi şüphesiz Hititler’ce Maraşsantiya diye anılan Halys’tir (Kızılırmak) (Sözen,1998:28-48).

“Orta Kızılırmak Havzası’na adını veren Kızılırmak hem bu bölgenin hem de Anadolu’nun en önemli akarsuyudur. Ülkemizde doğan ve ülkemizde denize dökülen bir akarsu olan Kızılırmak, Coğrafi konumu itibariyle Orta Kızılırmak Havzası, ülkemizin Fırat Havzası’ndan sonra en büyük havzasıdır. İç sınırları içerisinde diğer önemli akarsular Kızılırmak’ın kollarından olan Kılıçözü ve Delice Çaylarıdır. Kılıçözü Çayı Kızılırmak’ın il içinde kalan kuzey kolunu oluşturur ve kuzey-güney doğrultusunda 80 km. uzunluğa sahiptir. Delice Çayı ise Kızılırmak’ın en uzun koludur (Ünsal,2012:1233).”

Bölgeden kaynaklanan su kaynaklarından en mühimleri; Karmalas (Zamantı) isimli koluyla beraber Saros (Seyhan) ve Pyramos’tur. (Ceyhan). Bir de Euphrates’in kollarından Melas (Tohma) bu coğrafyanın sularından biridir. (Sözen,1998:49).

BÖLÜM 2

2.1 MO.2.BİNDE KAPADOKYA’NIN SİYASİ TARİHİ

2.2 ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞINDA KAPADOKYA

MÖ. 1970-1730 seneleri arasında Kuzey Mezopotamya’daki Asur Devleti’nin tüccarları, Orta Anadolu bölgesine ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bu ticaretin verimli olabilmesi adına, Asurlu tüccarlar büyük çaba sarf ediyor, böylelikle ticaret ağlarının temellerini atmış bulunuyordu (Küçükbezci, 2011: 26). Ticaret amacı güden bu yerleşmeler Anadolu’da giderek büyüyecek bir dönemi teşkil ediyordu.

Kapadokya Bölgesi’nin, siyasi geçmişine ait ilk yazılı kaynaklar ‘‘Asur Ticaret Koloni Çağı’’na aittir. Asurlular; Anadolu bölgesinde, özellikle Kapadokya bölgesinde birçok ticaret kolonileri kurmuştur. Yazılı kaynaklardan Asurlular’ın; Mezopotamya’dan, Anadolu’ya kadar yirmi bir tane koloni kurduklarını bilmekteyiz. Lakin bu kolonilerden yalnızca üç tanesinin yeri belirlenebilmiştir. Bunlardan iki âdeti Kızılırmak’ın çevresinde olan Hattuşaş ve Alişar’dır. Diğerleri ise, arkeolojik çalışmalarla 11 bin tabletin başarıyla çıkarılmış olduğu Kültepe’dir (Koyuncu,2015:5).

Anadolu’nun eski ticaret merkezlerinden biri olan Kültepe’de yaşayan halkın bir kısmının ticaret ile uğraştığını net bir şekilde görmekteyiz (Kurt, Bulut, 2018:82). Eski Anadolu tarihinde olan bu önemli ilerleme, MÖ. II. bin yılından itibaren Anadolu’ya akın eden Asurlu tüccarlar aracılığıyla meydana gelmiştir. Bu kolonilerde alım-satım, yatırım ve kredi işlemleri gibi her türlü ticari girişim, esasları belirlenmiş koloni sistemi dâhilinde yürütülüyordu (Günbattu, 2017:31).

Kültepe’den gün ışığına çıkmış bu tabletlere göre; Asur Ticaret Kolonileri çağında, Anadolu bölgesinin yerleşik krallar tarafından bölüşülmüş bir şekilde idare edildiğini anlamaktayız.

2.3 MO.1 BİNDE HİTİTLER ZAMANINDA KAPADOKYA

Çağımızdan yaklaşık 3500 sene evvel MÖ. 1500’lerde Hititler ’in etkili ve kuvvetli olduğu devirlerde uzun ağırlıklı ticaret ağı Hititlerin gücü altındaydı. Kontrol ve vergilendirilmesi ile Hititler ilgileniyordu. Anadolu toprakları Asur Ticaret Kolonileri Devrinde son derece faal bir ticaret faaliyetlerine sahipti. Hititler devrinde bu ticaret ağının önemli ölçüde ortadan kalkmasına sahne olmuştur (Koç, 2016:40). MÖ. Bin yılının son diliminde Doğu Akdeniz bölgesinde mühim siyasi aşamalara yol gösterecek göçler cereyan

etmiştir. Öyle ki; Myken Krallığı'nın kuvvetini yitirmesiyle beraber Doğu Akdeniz Havzası içerisindeki anarşi ve kaos, Balkanları ve Anadolu'yu da tesiri altına almıştır.

Meydana gelen bu vaziyet Hitit devleti hâkimiyetinde olan Anadolu topluluklarının aktifleşmesine sebep olmuştur. Tarih ilerledikçe artış gösteren göç gruplarının az bir zaman içerisinde Orta Anadolu'ya kadar, ilerleyip Hitit Devletine hücum etmeleri neticesinde Anadolu'da büyük efor sarf etmiş bu devletin bitimini sağlamışlardır. Bu kaos ortamında bir siyasi kopukluk meydana gelmiştir. Bu kesintide, Kapadokya bölgesinde Tabal Krallığı kurulmuştur.

Tabal Krallığı hakkındaki ilk bilgileri Asur kaynaklarından öğrenmekteyiz. Assur yıllıklarının, yol göstericiliği ile bu krallığın doğuda Melid ve güneyde Hilakku ile sınır olduğu bilgisine ulaşabildik. Asur'a haraç vermek zorunda kalan Tabal Krallığı; sonraları güçlenerek, kendi içerisinde öne çıkan Vaşşurme adı verilen güçlü krallar tarafından yönetilmeye başlanmışlardır (Bahar, 2013: 218 vd). Tabal Krallığı ve Asur Devleti arasındaki ilişkiler Asur Kralı II. Sargon döneminde farklı bir boyut kazanmış ve Tabal Krallığı Asur'a karşı kurulan koalisyonlarda yer almıştır. Krallık bu dönemde Asur'a karşı Urartu Devleti'ni desteklemiştir. Asur Krallığı ile uzunca bir süre kararlı bir şekilde mücadele eden Tabal Krallığı, II. Sargon'un ölümünden hemen önce Asur egemenliğinden tamamen kurtulmuştur. Ancak Anadolu'da Asur tehlikesinin ardından Kimmer tehlikesinin baş gösterdiği yıllarda Tabal Krallığı gücünü yavaş yavaş kaybetmiştir (Duymuş, 2011: 40 vd). Bu dönemde Anadolu'nun farklı coğrafyalarında kurulan şehir devletleri feodal bir yönetimle ve kavim-aşiret esasına bağlı bir yapıda yönetiliyorlardı.

Hitit Devleti'nin bazı grupları Kapadokya Bölgesi'ne gelerek buradaki yerli halk ile kaynaşarak Tabal Krallığının temelini oluşturmuşlardır. Böylelikle MÖ. 9. asırda Asur Kaynakları'nda Tabal olarak geçen bu ad daha sonrasında Kapadokya olarak karşımıza çıkmaktadır (Diakov,Kovalev, 2010:153). Yusuf Kılıç; bu konuyla ilgili fikrini şu şekilde beyan etmiştir; Asurlar Anadolu'ya uzanan bölgeyi ele geçirdikten sonra, Hellenistik Dönem'de Kapadokya olarak isimlendirilen Anadolu'nun Orta bölümü ile sıkı ticari ve siyasi ilişkilere girişmişlerdir (Kılıç,2014:93).

2.4. GEÇ HİTİT DÖNEMİNE KADAR KAPADOKYA

Güçlü Krallık Hattuşaş'ın MÖ. 1200 sıralarında yok edilmesinden sonra Anadolu'da Hitit kültürü canlılığını yitirmiştir. Bunun nedeni; kültür faaliyetlerinin sarayla ve dar bir aristokrasi çevresiyle sınırlı kalmış olmasıydı (Akurgal,2000:195).

Geç Hitit Devletleri Hititlerin kültürel ve siyasi birer mirasçılarıdır. Orta Anadolu bölgesinden Malatya ve Suriye'ye kadar yayılmış olan Geç Hitit Devletlerinden en batıda olanı Tabal'dır (Duymuş, 2011: 36; Memiş, 2015: 184; Yiğit, 2000: 177; Akçay,2014: 37).

Anadolu büyük bir kargaşa ve yıkıntının içerisinde sürüklenmeye başladı. Hattuşa'da yaşayan kral sülalesi bireylerinden kimileri Kayseri, Niğde ve Nevşehir civarındaki Tabal'a yerleştiler. Kimileri ise güneye doğru çekildi, Yeni sülaleler kurabilmişlerse de büyük imparatorluğun yaklaşık 400 yıllık takribi bir süreçten sonra son buluşu, ardında mühim siyasi boşluklar bırakmıştır (Sevin,2003:195).

M. Ö. II. binyılının ikinci yarısında Güney ve Güneydoğu Anadolu'da kurulmuş olan Geç Hitit Kent Devletleri de, bu toprakları uzun süre hâkimiyetlerinde buldurmüşlar ve son bulmuş Hitit Devleti'nin de siyasi ve kültürel açıdan mirasçısı olmuşlardır. Bu mirasçıların en batıda yer alanı Tabal'dır. Geç Hitit Kent Devletleri bölgeye derinlemesine bir süre, şöyle MÖ. 6. yüzyıldaki Pers egemenliğine kadar egemen olmuşlar diyebiliriz.

2.5. FRİG KRALLIĞI VE KAPADOKYA

Orta Kızılırmak Havzası'ndaki yerleşmelerin hepsinde Hitit tabakasının hemen üzerinde Frig yerleşmesi görülür. Bu durum Frig tabakasının MÖ. XI. yüzyıla tarihlenmesine neden olmaktadır. Yaklaşık olarak MÖ. 1200'lerde Hitit İmparatorluğu aralarında Doğu Karadeniz'de oturan Kaşkalar'ında bulunduğu istilacı topluluklar tarafından yıkılmıştı. Alacahöyük, Alişar ve Boğazköy'ün bulunduğu birçok Hitit kentinde yapılan kazılarda, bu döneme ait yangın tabakaları bu istilanın ne derece etkili olduğunu kanıtlamaktadır. Söz konusu istila sonucunda bu bölge karanlık bir döneme girmiştir.

MÖ. VIII. yüzyılda bu karanlık dönem sona ermiş ve Gordion merkezli yeni bir krallık kurulmuştur (Ünsal, 2012: 97). MÖ. XII-XI. yüzyıllarda Anadolu'ya geldikleri kabul edilen Frigler, Trak kökenli bir halktır (Sevin 2007: 93; Kocaarslan, 1946: 5; 2006: 43). Asur vesikalarında geçen Muşkilerin bazı kaynaklarda Friglerle aynı kavim olduğu

kabul edilmektedir(Eroğlu, 2014: 49; Kaya, 2007: 10; Kınal, 1991 234; Yıldırım, 2006: 44).

Son yıllarda yapılan araştırmalardan da anlaşıldığı üzere Kapadokya'nın doğusunda ve batısında görülen iki farklı kültürden dolayı iki kesimli bir devletin olduğu ve bu toplulukların başındaki Midas'ın, Mita ile aynı kişi olduğu kabul edilmektedir. Başkenti Gordion olan Friglerin sınırları doğuda Kızılırmak, güneyde Antalya, güneydoğuda Konya çevresine kadar genişlemiştir (Bahar, 2013: 233).

Friglerin başkenti Gordion'un M. 1000 yıllarından itibaren yerleşme gördüğü arkeolojik kazılardan anlaşılmasına rağmen Antik Grek kaynakları bu kenti M. VIII. yüzyılda Gordios'un kurduğunu yazmaktadır. Gordios'tan sonra Frig tahtına Midas adı verilen krallar geçmiştir. Ancak Frig krallarının çoğu kendilerine bu ismi unvan olarak aldıklarından krallığın başına kaç Midas'ın kral olarak geçtiği bilinmemektedir. Arkeolojik ve epigrafik bulgulara göre; Midas döneminde Frigler Kapadokya'nın geneline kadar sınırlarını genişletmişlerdir (Yıldız, 2010: 6). Asur kaynaklarında, Asur Devleti'nin Orta Anadolu'nun doğu kesimine kadar yayıldığı ve Orta Anadolu'daki sınırlarını Tabal olarak adlandıkları bilinmektedir. Buna karşın Anadolu'daki yerel beyler Asur yayılmasına karşı Frig Krallığı ile bir ittifak oluşturmuşlardır. İttifak liderlerinden Frig kralı Midas, Asur'un egemenliği altına aldığı Que ülkesinin kuzeyindeki dağlık kesiminde bazı sınır kentlerine saldırıya geçmiş ve bu kentleri yağmalanmıştır. Bu olaydan ötürü Asur kralı II. Sargon Anadolu zerine birkaç sefer düzenlemiştir.

nc sefer sonrasında Asur kaynaklarında Mita olarak karşımıza çıkan Midas Orta Anadolu'ya çekilmiş ve Asur'a vergi ödemek zorunda kalmıştır. Ancak bir süre sonra bölgede ortaya çıkan Kimmer akınları nedeni ile Frig ve Asur dostane ilişkiler göstermeye başlamıştır. Bu dönemde Lidya ile de dostluk ilişkileri kurulmaya çalışılmıştır (Bahar, 2013: 234). Kimmer akınları sonucu Friglerin başkenti Gordion yağmalanmış ve bu akınlara karşı koyamayan Frig Krallığı M.. 7 yüzyılda yıkılmıştır. Midas'ın ölümünün ardından Frig halkı Sakarya Vadisi'ne çekilerek Lidya Kralı Alyattes'in M. 540'taki Kızılırmak Seferine kadar bağımsız, M.540'taki Pers istilasına kadar ise Lidya egemenliğinde kalmıştır (nsal, 2012: 105 vd). Bir süre sonra Orta Kızılırmak bölgesini de içine alan bu kısımda Medlerin varlığından söz edilmeye başlanmıştır (Bahar, 2013: 236).

Frig lkesi Anadolu'nun en eski ve en işlek yollarının kavşak noktasında bulunmaktaydı. Bu yollar Frig ilkesini Ege kıyıları, Doğu Anadolu ve Suriye zerinden

Kuzey Mezopotamya'ya bağlamaktaydı. Böylece Frigler hem bu anayolların bağlantısını hem de komşularının gözünde itibar sağlıyorlardı. Bu yol Kral Yolu olarak adlandırılmıştır. Bir başka ifade ile Frig toprakları konumu itibari ile Ege ve Önasya arasında bir düğüm noktası oluşturuyordu. Bu stratejik konum ülkenin örgütlenmesinde etkili olduğu gibi bu yollar aracılığı ile çeşitli kültürlerin aktarılmasında da önemli bir yer teşkil etmiştir (Ünsal,2012: 99).

Friglerin egemenlik sürdükları bölgenin orman yönünden zengin bir coğrafyada olması onları marangozluk ve mobilyacılık yapmaya itmiştir. Friglere ait olan ve günümüze kadar gelen büyük mezar anıtları ile tümölüslerde görülen ahşap işçiliğinin ne kadar gelişmiş olduğu bu durumun bir kanıtıdır (Pekyaman, 2008: 16). Ahşap eserlerin yanında Friglerden günümüze çok sayıda fildişi eserde kalmıştır (Bahar, 2013: 286). Hammadde olarak daha çok Asur ve Suriye'den temin edilen fildişi eserler arasında çiçek motifli süslemeli mallar, çizgi süslemeli diskler ve baklava dilimli örnekler görülmektedir (Pekyaman, 2008: 19). Çanak çömlek örneklerine gelince, Demir Çağ'da Kapadokya bölgesi çanak ve çömlekçiliği bazı farklılıklar gösterir. Erken Demir Çağ çanak-çömleği boya ve kazıma bezeklerle süslenerek zahmetli bir yüzey işleminden geçirilmiştir. Orta Demir Çağ'ında ise çömlekçi çarkının ortaya çıkması ile birlikte geometrik bezemeli ve koyu mat boyalı eserler çoğunluktadır. Geç Demir Çağ'da ise çok renkli parlak süslemeler görülmeye başlamıştır (Koç,2014: 55 vd). Frig çanak çömlek kültüründe çok farklı seramik örnekler karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce bu krallık Tabal, Muşki ve Frig gibi, farklı etnik öğelerin oluşturduğu bir topluluktur. Bu topluluğun seramiğine, yalnızca bir etnik gurubun adını vererek "Frig seramiği" denilmesinin yanlış olduğu görülmüş ve bunların tümüne şimdilik, "Orta Anadolu Demir Çağı Seramiği" adı verilmiştir. Bu seramik türü de Demir Çağ'da bu bölgenin hâkim çanak çömlek türüdür (Pekyaman, 2008: 21). Doğuda Kızılırmak kavsi içindeki Alışar, Boğazköy, Maşathöyük ve Pazarlı, güneydoğuda ise Kültepe ve Güllüdağ gibi kentlerde, devetüyü renkli zemin üzerine, mat siyah ya da kırmızı üzerine siyah ve kahverengi boyalı, Alışar IV olarak adlandırılan seramik görülür. Bunların bazıları tümüyle saf geometrik motiflerle bezendiği gibi, büyük çoğunluğu da siluet tekniğinde yapılmış stilize geyik motifleriyle süslenmiştir (Yıldız, 2010: 9). Çanak çömlekler üzerine işlenen motifler genellikle Frig dininden alınan örneklerdir. Bilindiği gibi Friglerin dini çok tanrıdır. Arkeolojik araştırmaların ortaya çıkardığı kabartma, heykeller ve çanak çömlekler üzerindeki motifler ile diğer materyallerden anlaşıldığı kadarıyla Friglerin tanrıları ölümsüzdür. Bunun yanı sıra tanrıların yemek ve içmek dışında insana özgü başka

davranışları bulunmaktadır. Tanrılarda insanlar gibi âşık olabiliyor, insanlara iyilik ve kötülük yapabiliyorlardı (Kaya, 2013: 287).

Frig dinini en iyi anlatan kült Ana Tanrıça kültüdür. Friglerde Ana Tanrıça Matar olarak adlandırılmaktadır (Pekyaman, 2008: 9; Yıldız, 2010: 7). Anadolu'nun yerli inancı olan bu kült aslında Anadolu'da binlerce yıldır devam etmekteydi ve Friglerden sonrada başka toplumlara ulaşarak farklı isimlerle anılmaya devam etti. Frigler tanrıları için tapınaklar inşa etmişlerdi. Frigler bu tapınaklarda tanrılarına kurbanlar sunuyor ve ayinler yapıyorlardı. Ayrıca bu tapınaklardan Attis adı verilen başrahipler sorumluydu. (Kaya, 2013: 291).

Sonuç olarak Demir Çağı'nda Frig yerleşim sahası içerisinde bulunan Kapadokya'da çok sayıda Frig yerleşmelerine ve Frig buluntularına rastlanmıştır. Kapadokya bölgesi içerisinde yer alan Kırşehir, Kırıkkale ve Nevşehir illerinde toplam olarak doksan altı tane yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bu yerleşim yerlerinde Demir Çağı'na ait gri renkli çanak-çömlek parçalarına, seramik parçalarına ve taş objelere rastlanmıştır.

Frig Krallığının hâkimiyetinden sonra Kapadokya'da Pers hâkimiyeti görülmüştür. Pers Krallığı döneminde Orta Kızılırmak Havzası sınırları içerisinde bulunan Kırşehir, Kapadokya'nın batı kesiminde yer almıştır. Bu döneme ait olan bulgular gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilmiştir. Perslerin Anadolu hâkimiyeti İskender'in İssos ve Gavgamela savaşları ile hem Anadolu hem de İran hâkimiyeti son bulmuştur (Ünsal, 2012: 109 vd).

2.6.PERSLER DÖNEMİNDE KAPADOKYA

Kapadokya, ulus ve siyasi vahdet anlayışından uzak bir vaziyette varlığını sürdürürken, onun muasırı olan toplumlar ve devletlerarasındaki mücadeleler de sürmekteydi. Nitekim Kafkaslar üzerinden gelen Kimmerler'in Anadolu'da oluşturmuş olduğu kasırğa sırasında yıkılmamayı başaran Lidya Devleti, Kimmer esintisinden sonra M. Ö. 6. yüzyıldan itibaren Phrygia Devleti'nin mühim bir kısmını işgal ederek Kapadokya'ya kadar güç sahasını ilerletmiştir. Bu süreden itibaren Kapadokya'da Lidya Krallığı egemenliği (M. Ö. 575-546) baş göstermiş ve bu hâkimiyet Persler ile savaşına yapana dek devam etmiştir (Sevin, 1982:253-254).

Persler Lidyalıları yenerek krallığa son vermişlerdir (Tekin, 2008: 90; Ünsal, 2012: 108). Anadolu'nun bir diğer kıymetli gücü Medialılar M. Ö. 7. asrın sonunda güçlerini artırarak hücum konumuna gelebilecek tesisata sahip bir toplum oluşturmuşlardır. Öyle ki, Medialılar çok geçmeden Tigris (Dicle) kıyılarına yönelmişlerdir. Orada İskitler ve Babililer ile ittifak kurarak, M. Ö. 612 yılında Ninova'yı işgal ederek Asur'a son vermişlerdir.

Asur ortadan kaldırıldıktan sonra bu kezde İskit egemenliği başlamış. Medialılar, bundan sonraki dönemde imparatorluklarını, Lidyalıların zararına batıya doğru genişletmişlerdir. Bu nedenle Media imparatoru Kyakseres ile Lidya kralı Alyattes arasında Kızılırmak Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaş sırasında eski çağlardan beri olağanüstü ve tanrısal anlamlar yüklenen güneş tutulmasının meydana gelmesi, Medialılar ve Lidyalılar arasında yıllarca süren savaşı bir anda bitirmiştir. Böylece Lidyalılar ile Medlerin ortak sınırı M. Ö. 585 yılından itibaren Orta Anadolu'daki Halys olmuştur. Diğer taraftan Kambyses ve Mandane'nin oğlu II. Kyros M. Ö. 559 yılına kadar almış olduğu gerek askeri gerek siyasi kararlar neticesinde Media İmparatorluğu'nun bir bölgesi olan Anşan'ın yöneticisi olmuş ve M. Ö. 550 yılında kral Astyages'i bozguna uğratarak, onun başkenti Ekbatana'yı ele geçirmiştir. Daha sonra ganimetleri alarak Media'yı Pers İmparatorluğu'nun merkezi yapmıştır. Böylelikle hem Perslerin hem de Medialıların gelenek ve göreneklerini iyi bilen II. Kyros bundan sonraki zamanda Media krallarının ardılı ve mirasçısı olarak, imparatorluğunun sınırlarını batıya doğru genişletmeyi hedeflemiştir. Perslerde bu gelişmeler yaşanırken Lidya Kralı Kroisos, kendisini Kyros tarafından yıkılan Media Krallığı'nın varisi olarak görmüş, ona göre savaş politikasını belirlemiştir. Yurttaşlarının savaş karşıtı sözlerine kulak vermeyen Kroisos, çok geçmeden M. Ö. 547 yılına doğru harekete geçmiş ve Perslerin nüfus bölgesi olan Kapadokya'ya girmiştir (Soslu,2014:20).

Kısa süre içerisinde dinç ve canlı Pers askerlerinden oluşan ordusuyla II. Kyros, Lidyalıları Kapadokya'dan sınır dışı etmeyi başarmışlardır. Sonunda Media krallarının halefi olarak bilinen Kyros, hakimiyetini batı hudutlarına doğru genişletmeye başlamıştır (Wiesehöfer, 2003:20). Pers Kralı Kyros ile Lidya Kralı Kroisos arasında yapılan çetin mücadelede zafer Pers Kralının olmuş ve sonunda Kyros Lidya'nın başkenti Sardes'e sahip olarak parçalanmamış Anadolu ile birlikte büyük sevda duyduğu Kapadokya'yı da Pers hâkimiyetine dâhil etmiştir.

Herodotos, Perslerin hâkimiyetine dâhil etmiş oldukları Kapadokyalılar ve toplumlar arasında politik çizgi olarak betimlenen Halys Irmağı ile ilgili olarak şu

düşünceleri dile getirmiştir; Kapadokyalılar, Pers egemenliği altına düşmeden önce Medlere bağlıydılar. Medlerin toprakları ile Lydialılar arasında sınır, aslında Halys Irmağıydı ki, bu ırmak Ermenistan dağlarından çıkar. Kilikia'dan geçer, Matienleri sağına, Phrygialıları soluna alıp, bu iki ülke arasında akar; bu ülkeleri geçtikten sonra kuzeye doğrularak Kapadokya Suriyelileri ile sol kıyıdaki Paphlagonia arasında sınır çizer. Bir yanda Kıbrıs adasının karşısına rastlayan kıyı, öbür yanda Karadeniz kıyıları bulunur. Burası bir çeşit boyun noktasıdır ve ayağına çabuk bir adam bu yolu beş günde alabilir (Herodotos,I.72).

Bu nedenledir ki, Halys Irmağı neredeyse bütün Küçük Asya'yı bir kıyından diğerine bölmüş olduğundan ötürü bu bölge pozisyon ve konum itibariyle çok değerlidir. Diğer bir yandan Herodotos'a göre, Kapadokya ismini ilk kullanmış millet Persler'dir. Başkaca, Herodotos, Kapadokya halkını betimlerken; Kapadokya Bölgesi sahipleri Suriyeliler olduğunu ve Perslerin burada kalıcı bulunan Suriyelilere, Kapadokyalılar adını lütfettiğinden söz etmektedir (Herodotos,I.72).

Mehmet Özsait, Perslerin, özü bakımından kendi diyarlarını anımsatan Kapadokya'ya özellikle kendi ateş kültlerine benzer buldukları için volkanik dağ olan Argaios (Erciyes) yöresine taşındıklarından bahsetmektedir. Çünkü Persler için ateş, yani Mithra olarak bilinen görüşü inançları gereği burası kutsal görülüyordu (Özsait,1982:330). Başkaca, Kapadokya'da mahsuldar tarım alanlarının bulunması ve Argaios'u kendileri için mutabık bir yer olarak benimsemeleri Perslerin buraya intikal etmesi için elverişli ve uygun bir neden olarak görülmüştür (Baydur,1970:117). Bununla beraber önceden de söz edildiği üzere; Kapadokya, varlıklı ve gösterişli gümüş, kurşun, çinko, demir ve bakır yataklarını değerlendirilip, işletilerek endüstri alanında modern ve çağcıl olarak ileri bir seviyeye taşımıştır bu nedenledir ki içinde bulunulan bu vaziyet iktisadi bir kaynağa gereksinimi olan Perslerin, burada hâkimiyet oluşturmaya yol açan bir diğer önemli neden olmuştur. Lakin umulan, onların asıl maksatları göç yolları istikametinde bulunmakta olan Kapadokya vasıtasıyla batıya doğru hareket ederek Anadolu'nun bütününe hükmetmek ve ekonomik kuvvetini, hürriyetini arttırmak için ganimet elde etmektir. Bu sebeple tüm bu faktörleri dikkate alan ve inceleyen Persli yetkililer, kendi siyasetlerine uygun bir yurtlanma projesi gerçekleştirebilmeleri adına Kapadokya topraklarının büyük çoğunluğunu beraberinde getirmiş oldukları rahibelere ve soylulara dağıtmışlardır. Bunu oluştururken öncelik verdikleri durum Kapadokya'nın soylu ailelerinden başlayarak alt sınıflara kadar ulaşacak hegemonya siyasetini tatbik etmeye çalışmışlardır. Böylelikle Persler şiddet ve yeğlinliğe meyil verecek akabinde kendi

hâkimiyetini tehlikeye düşürecek toy bir siyasetten uzak durmaya çalışmışlardır. Bundan sebeptir ki, Kapadokya halkıyla birleşsin diye ülkelerinden alelade insanları getirmeyip soylu sınıfına dâhil olan insanları bu bölgeye yerleşmelerini sağlamışlardır. Persler, bu biçimde yerleşmenin daha faydalı olabileceğini düşünmüşlerdir (Baydur,1970:117).

Hepsiyle beraber Pers hâkimiyeti sırasında Anadolu, II. Kyros'un kurmuş olduğu ve daha sonra da I. Dareios'un tekrardan oluşturulan satraplık yöntemiyle idare edilmeye başlamıştır. Persler, Anadolu'yu Herodotos'un nomos olarak tarif ettiği 25'e yakın vergi bölgesine ve satraplık idaresine saklamıştır. Perslerin oluşturduğu mühim olan satraplık bölgeleri Kilikia, Lydia ve satraplık merkezi Daskyleion olan Phrygia'nın yanı sıra Halys Irmağı yakınlarında bulunan Kapadokya' idi (Sevin,1982:270). Böylelikle Anadolu'daki satraplıklardan üçüncüsüne dâhil olan Katpatuka, siyasi birliğini sağlayamamış ve merkezi otoritesinin neredeyse hiç olmayışı nedeniyle Perslerce tatbik edilen satraplık sistemine en uygun yerd (Baydur,1970:89).

Persler bilhassa Katpatuka'da tanzim ettikleri satraplık sistemi ile, kültürel ömürlerini Anadolu'da sürat ve gayretle dağıtmak, diğer bir yandan da askeri gereksinimlerini karşılamış ve vergideki reformları gerçekleştirmenin planlarını yapmışlardır.

MÖ. 518 senesinde I. Dareios, iradeye zarar vermeden idari tamamiyetini yönetmek, gerekse, imparatorlukta halkları bölgelere ayırmak için oluşturduğu satraplık yönteminin büyük amacı; Pers İmparatorluğu'nun vergi ve gelirlerini ve askeri gereksinimlerini karşılamaktı. Bununla beraber I. Dareios, kitabelerinde kendi yönetimi altındaki yirmi üç ülke içinde Katpatuka'yı da söyledikten sonra sözlerine şöyle devam etmiştir; benim olan bu ülkeler bana vergi öderlerdi, benim tarafımdan kendilerine söyleneni gece olsun gündüz olsun yaparlardı, bu ülkelerde dikkatli olana iyi davrandım, düşman olanı cezalandırdım, benim kanunlarımı hüküm sürdürdüm. Kendisinden sonra tahta gelen Kserkses'in (M. Ö. 486-465) Persepolis'deki yazıtındaysa, Pers ülkesi dışında kralı olduğum, üzerlerinde hüküm sürdüğüm, bana vergi getiren, benim tarafımdan emredileni yapan, kanunuma uyulan ülkeler bunlar, dedikten sonra ülkeler arasında Katpatuka'yı da saymaktadır (Baydur,1970:117).

Bu kitabeleri göz önünde bulundurarak Katpatuka'nın Pers himayesini kabul ettiği görülmektedir. Biliniyor ki, Katpatuka milleti satraplık düzeniyle Perslerin kültürüne yoğun ilgi duymuş, ödemiş olduğu vergilerden ötürü de sömürge durumuna düşmüştür. Başka yandan M. Ö. 512-511 senelerinde I. Dareios'un düzenlemiş olduğu İskit seferi esnasında Katpatuka'nın idaresinde Ariaramnes isimli satrap vardı. Satraplığın da merkezi

Mazaka idi. M. Ö. 4. asırda başkent bir süre Gaziura (Turhal)'ya yerleşmiş olsa da kültürel ve ekonomik yönden Mazaka daimî merkez olma durumunu muhafaza etmiştir. Pozisyonu sebebiyle, değişik kültürlerin bir yol pusulası olma nedeniyle Mazaka büyük önem teşkil eder. Bu vaziyeti kendi çıkarlarına doğru değerlendiren Persler merkezi otoritesiz olan Katpatuka'yı satraplığa çevirmiştir. Böylelikle, kendi işlemlerinde idari sistemlerini kolayca tatbik edebilecek, satrapları seçebilecek, gereksinimlerini karşılayabileceklerdi. Zira Kapadokya, askeri ve kar bakımından çok mühim bir mevkideydi. Bunlarla beraber Perslerin tayin edecekleri satrapların bu durumları yararlı açıdan neticelendirmelilerdi. Bunların sebebiyle satraplar seçilirken şu özellikler temel alınmıştır; Pers kimliğinden ve yahut onlara yakın, içten olup samimiyetinden şüphe duyulmayacak şahıslar olmasına gayret edilmiştir. Bunlarla beraber, tayin edilen satraplar kendi nefis mücadelelerine yenik düşmeyecek, başkaldırıya girişmeyecek kişiler olmamasına karşılık tedbirler alınmıştır. Ayrıca, Perslerin Katpatuka'ya girmiş olduğu dönemde bölgede siyasi vahdet yoktu. Bu vaziyet Perslerin lehine bir durumdu. Öncesinden de söz edildiği üzere tarım ve maden açısından zengin ve gelişmiş Kapadokya bölgesi, konum itibarıyla düşmanlara açık ve arzun edilen bir yerdi (Dönmez,2012:178). Bu sebeple aynı zaman aralığında birden fazla uygar cemiyetlerin sömürgeleri olmaktaydı. Bu vaziyetler, içte ve dışta daimî olarak huzursuz bir kaos ortamı oluşturuyordu. Diğer yandan, millet arasında tartışmalar alevlenmiş, siyasi düzenin oluşmasına ve beraber hareket edilmesine olanak verilmemiştir. Tüm bu şartlar siyasi idarenin olmadığı, Katpatuka'da Persli idarecilerin işine yaramış, satraplık düzenini daha kolay şekilde uygulamalarını sağlamıştır.

Milletin büyük bir kısmı düzene uyum sağlayamamıştır. Nedeni Kapadokya'nın pozisyonu açısından birçok uygarlığın, milletin geçiş güzergâhında olduğundan kültürel paylaşım içinde olmasıydı. Bu paylaşımlar Katpatuka sahiplerini açık toplum haline getirmiş, onların değişmezliğine kelepçe vurarak gelenekselleşmelerine mâni olmuştur. Yani satraplık idaresi Katpatuka'daki siyasal ve kültürel hayatın mihenk taşları olmuştur. Ayrıca Pers kimliğinden olan satraplar, kral ailesine yaklaştırmaya çalışmış, onlardan faydalanarak güçlerine güç katmayı idareci kimliklerini de resmileştirmeyi istemişlerdir. Bu sebeple, satraplar denetlenirken ordu ve resmi kuruluşlar krala biat ederek düzenlenme geçirmiştir. Diğer yandan, Katpatuka milletin bir bölümü satraplığa arka çıkarken, bir bölümü de yerel beylere ve idare düzene tepkilerini türlü siyasetlerle belli etmişlerdir (Lloyd,2003:121,122).

Katpatuka milleti, kendilerine farklı gelmiş bir kültüre kolay şekilde adapte olamamış, zaman zaman isyanlarda bulunmuşlardır. Bununla beraber, Katpatuka

satraplığını beğenmeyenlere karşılık eylemlerin arttığı devirde, M. Ö. 401'de Katpatuka satraplığının idaresine ilk olarak Kamirames ve sonrasında Pers Kralı II. Artakserkses (M. Ö. 404-359) devrinde idarecilik yapmış olan Datames yerini almıştır.

Nepos'un anlatımıyla, eğlenceli bir kişilikte olan Katpatuka satrapı Datames'ten şöyle bahsedilir; Datames, Paphlagonia ve Katonia'yı Katpatuka satraplığına katarak gücünü artırmayı başaran, kusursuz bir komutandı. M. Ö. 372 senesinde Datames, Katpatuka satrapı ilan edilince Perslerin, olan kuvvetini ve gücünü hafifletmek adına yerli halk ile birebir münasebet içinde olmaya başlamıştır. Bu vaziyetten kendisine pay çıkarmak isteyen Datames, M. Ö. 370 senesinde farklı ve taze bir Kapadokya inşaa etmek gayesiyle Pers satrap idaresinden mutlu olmayan yerel beyler ile satrap isyanına katılmış; lakin başarılı bir isyan olmadan M. Ö. 362 senesinde vefat etmiş ve kendi yerine vekili olan oğlu Sisini geçmiştir (Soslu,2014:26,27). Satrap Sisini'si sırasında, Satrap İsyanı'nın arkasından M. Ö. 359-358 senelerinde Pers imparatorluğu tahtına III. Artakserkses (Okhos) geçmiş ve kral görev yerine geçer geçmez yaşanan isyan sonrası meydana gelen tatsızlıkları düzenlemeye koyulmuştur. Bu sebeptendir ki Kapadokya iki eyalet bölgesine ayrılmıştır (Sarıkaya,2014:1,18).

Strabon, Katpatuka Satraplığı'nın ikiye ayrılmasını şu şekilde izah eder;

“Makedonyalılar Kapadokya'yı ele geçirdikleri zaman, burası Persler tarafından iki satraplığa ayrılmış bulunuyordu. Bu satraplıklardan birine Asıl Kapadokya-Tauros yakınındaki Kapadokya hatta Büyük Kapadokya ve diğerine Kappadokya-Pontika adını vermişlerdir (Strabon,Geographika,XII.4).”

Kuzey ve güney olarak adlandırılan Kapadokya'nın idarecilerinden bahsedilecek olursa; güneydeki satraplık, Mithrobuzanes'in himayesine geçmişken, kuzeydeki satraplık idaresi ise yerel bey I. Ariarathes'in himayesinde bulunuyordu (Sarıkaya,2014:4). Bu ayrılma eskiden süregelen, başka etnik kültürleri içerisinde bulundurun Katpatuka'da, çeşitli siyasi vahdaniyetini bütünleştirmiş bir şehir olma fikri yetersizleşirken, uygulanmakta olan satraplık idaresi sayesinde, Katpatukalılar şehirleşme sürecine girmişlerdir.

Bu zaman zarfında Katpatukalılar içinde köy yerleşkelerinde yaşayan ve esir olarak çalıştırılan bir grubun beraberinde Tabal Krallığı'nın kimliğini devam ettiren, varlıklı toprak zengini olan soylular da vardı. Görüldüğü üzere sosyal tabakalar Kapadokya'da baş göstermiştir. Bölümlere ayrılmış statüler, güç ve zayıflığı birbiriyle rekabet eder hale getirmişlerdir. Rekabeti kazanan daimî olarak güçlü statüde olanlar yani üst tabakadaki insanlardı. Bu güç gayesi Perslerin satraplık idaresi ile Katpatuka'ya gönderdiği soylu

sınıfın yaptığı iskân siyaseti yardımıyla eksiltilmeye çaba gösterilmiştir (Baydur,1970:117).

Bunlar neticesinde, Katpatuka'nın, satraplığa çevrilmesinde siyasi ilerlemelerin eşiğinde, kültürel öğeler ve dini ayinlerinde büyük tesiri vardır. Katpatuka Satraplığı devrinde Pers Tanrıları ve ateş kültlerinin oraya taşınmış olması ayrıca takvimin Perslerden görülerek uygulanması hissedar bir kültürün doğmasına sebep olmuştur. Bunu o dönemde kabartmalardan görebiliriz. Perslerin muasırı Katpatuka'yla siyasal, kültürel ve sosyal açıdan etkileşim vaziyetinde olduklarını beyan eden Apadana Kabartması'nda tetkikler sonucu Kapadokya halkının kıyafetlerinin Perslerin kıyafetlerini andırdığı anlaşılmaktadır.

Başka bir yandan stratejik coğrafi ve ticari ehemmiyeti sebebiyle Pers İmparatorluğu'nun batı coğrafyasına açılan kapısı konumunda olan Katpatuka Satraplığı'nda Pers kültür ve dininin yerleşmesine de önem verilmiştir (Herodotos,II.131). Katpatuka'da herkesçe bilinmeye başlanılan Pers inancı ile alakalı olarak Strabon, şu sözleri söylemiştir;

“Kuzeydoğu Anadolu boyunca, Kappadokia ve Armenia'da Pers tanrılarına tapınılır. Kappadokia'da Pers tanrılarına adanmış Pyraethoi denen tapınaklar ve büyük bir Magus (Magi) varlığı vardı. Persler heykel ya da altar yapmazlar; ama cenneti Zeus olarak düşündüklerinden, adaklarını yüksek bir yerde gerçekleştirirler. Bunun sebebi muhtemelen tanrıları insan formunda düşünmedikleridir. Ayrıca güneşe taparlar ve ona Mithras adını verirler. Temiz bir yerde dualarla birlikte kurban verirler ve kurbanı taçlı sunarlar. Kurban verme törenini gerçekleştiren Magus eti böldükten sonra, her biri kendi payıyla uzaklaşır; tanrıya herhangi bir parça ayrılmaz. Çünkü tanrı, sadece kurbanın ruhuna ihtiyaç duyar (Strabon,Geographika,XII.167).”

Sonucunda Perslerin meydana getirmiş olduğu Katpatuka Satraplığı iki yabancı kültürün benimsedikleri doğrultusunda şeklini almıştır. Benzeşme aşamasında Persler'in idaresindeki halkları göç etmeye mecbur bırakmaya çalıştıkları yerel halk ile Pers kültürünün sorun yaşamadığı belirtilse de gerçeğe benzememektedir. Zira Kapadokya milleti Pers hâkimiyetine ilk zamanlar da yabancılaşmış, boş bir an buldukları zaman mühletinde de hep isyanlarda bulunmuşlardır. Persli yöneticiler çözüm odaklı, yurtlanma projelerinde, soylu sınıfı buraya taşıyacak, satraplık idaresi sayesinde de Kapadokya da iskân sürecine gireceklerdi. Persler, soylu sınıfı bilhassa Katpatuka Satraplığı'nın bir üst sınıfıyla kaynaştırarak ilk hedeflerine ulaşmışlardır. Bu aşama Kapadokya'da yaşamakta olan ve toprak hakkı olan Persli üst sınıf soyluların kültür mahsulüdür. Halk yerleştikten sonra, iskân siyasetinin yaptırımlarını kabul etmiş başarı ile yerine getirmeye

çalışmışlardır. Zira bunu yerine getirmek, kültürel bir yozlaşma oluşturmak ve yaymak zor bir işti. Perslerin izlemiş olduğu bu siyaset Kapadokyalıların Hellenistik devri algılama, kabullenme sürecini etkilemiştir. Hatta satraplık yöntemi neticesinde olan Pers alışkanlıkları ve bilgisi, Katpatukalıların Hellenleşmesine mâni olmuştur. Netice olarak, Kapadokya halkı, Perslerden bu yöntem sayesinde haznelere fazlaca bilgi almışlardır (Soslu,2014:28,29).

2.6.1 Pers Egemenliğinin Son Bulması

MÖ. 334 senesinde Makedonia cephesi, İskender'in Yunanistan anakarasında barış ortamı oluşturmasından sonra, Hellespontes'i arkasında bırakarak Anadolu sınırlarına girmişlerdir. III. Dareios (MÖ.336-331) devrinde İskender Anadolu'ya işgal birliklerini göndermiş ve Anadolu'daki satraplar buna yanıt verememişlerdir. İskender ile Persler arasında, Granicus'da (Biga çayı) meydana gelen savaşta İskender Persleri hezimet uğratmıştır. Orada ise Persler tarafından tayin edilen Kappadokia'nın son satrapı olan Mithrobazanes canına kıyılmıştır: (MÖ. 334) (Koyuncu,2015:21).

2.7 HELLENİSTİK DÖNEM'DE KAPADOKYA

Hellenistik Devir, Ön Asya ve Hellen kültürünün birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bu devrin ilk yıllarında yaşamını yitiren İskender'in arkasından generalleri içinde büyük bir çatışma meydana gelmiştir. Bu kaos ortamının nedeni ise, İskender'in vefat etmeden ardında bir halef bırakmamasıdır (Diakov, Kovalev,2010:382).

Bu netice ile M. Ö. 301 senesinde İskender'in generalleri içinde Ipsos Savaşı meydana gelmiştir. Savaşın sonucunda karlı çıkan Seleukos Krallığı olmuş, payına büyük bir hisse düşmüştür. Krallığın sınırlarında Kapadokya Armenia krallıkları Pontos Bithynia ve Bergama inşa edilmiştir. Küçük Asya'da bulunan Seleukos Krallığı'nın hükümrânlığı ve inşa edilmiş yerli krallıklarla beraber baş gösteren bu devir içinde bulunduğu tüm devirlere nazaran en intizamsız ve dağınık devri yaşamıştır. Bu krallıklar ilk zamanlarda tecrübeli memurlarca idare edilmiştir (Özsait,1982:295,300). Krallıkların yönetiminde rekabet gibi herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Sebebi ise aynı soydan ve nüfustan gelen aile üyeleri olduğundan dolaydır. Kapadokya, Hellenistik Dönemde siyasal ve toplumsal bütünlükten uzak bir şekilde ebediyetini sürdürmeye çalışıyordu.

Denge politikasının baş gözdesi Kapadokya idi. Bu durumda coğrafi konumu yadsınamazdı. Bundan dolaydır ki komşu krallıklar ile münasebet ve bağı faal olmuştur.

Hem de zaman zaman birbirlerinin iç meselelerine dâhil olmuşlardır. Kapadokya'da ilerlemeler kaydedilirken, İskender yeni sahip olduğu topraklara kendi kültürünü ve Hellen dilini dağıtmaya hızla gayret ediyordu. Lakin İskender'in sürdürdüğü siyaset politik ve toplumsal tesiri söz edildiği ölçüde Anadolu'ya yayımlanmamıştır. Zira dönemin sonlarına doğru, Anadolu'nun doğu ve orta alanlarına içi dolu bir biçimde Pers gücü sahiptir. Böylece anlaşıldığı gibi, Kapadokya büyük tesir içerisinde kalmış bir pozisyonda bulunmaktadır. Bununla beraber Hellenistik Devrin Kapadokyasına bakılınca, Hellenleşmenin ilk rüzgârı III. Ariarathes'in (M. Ö. 255-220) krallığı devrinde ortaya çıkmıştır. Kapadokya kralı III. Ariarathes ile baş gösteren kent inşa etme ve adlandırma geleneği, Hellen terbiyesi elde eden V. Ariarathes (M. Ö. 163-130) ile kültür sürmüştür. Yerleşim alanı III. Ariarathes tarafından inşa edilmiş ve Ariarathes olarak adlandırılmıştır. Öbürleri ise V. Ariarathes tarafından, Kapadokya'daki on valilikten biri olan Tyana'ya başkent Mazaka'ya ve kendi unvanını yani Eusebes adını bahşetmesiyle inşa olmuştur (Sosl,2014:31). Başka olarak, V. Ariarathes Nysa (Harmandalı) ve Anisa (Karahöyük) adlı iki kent daha inşa etmiş ve bu kentler Hellen mimarisi ile tasarlanarak yapılmıştır(Kaya,2012:244).

Hellen kent yapıları, yalnız iki kral ile sınırlı kalmıştır. Daha başka bu mimari projeler ile ilgilenen olmamıştır. Baydur'un söyleyişi ile, V. Ariarathes hellen kültürüne sevdalıdır ve Atina kimliğine de hak kazanmıştır. Kendisi hellen kültürünü Kapadokya halkına empoze etmiş ve bu kültür seli ile ilgilenmiş ikinci mühim kraldır (Baydur,1970:94). V. Ariarathes, hellen kültürünün önemli bir safhası olan hukuk bölümünde kıymetli çalışmalar yaparak mühim bir başarı kazanmıştır. Strabon'un bu mesele ile ilgili düşünceleri şu şekildedir;

Kral, halkının Kharondas'ın kanunlarını benimsemesini sağlamış; ayrıca bir nomodon seçerek ona Romalıların kanun bilginleri gibi Kharondas kanunlarını yorumlamasını teklif etmişti (Strabon,Geographika,XII.9).

V. Ariarathes'in büyük bir yenilik paydası içerisinde olmasının sebebi, toplum odaklı yönetim fikrinin yayılmasına öncülük ederek toplumun refah seviyesini yukarı çıkarmaya çalışmasıdır.

Hellen kültürün lideri V. Ariarathes, Hellen lisanını Kapadokya'da temel lisan olarak düzenlemek için çaba ve gayrette bulunmuştur. Lakin kral bu isteğinde galip olamamıştır (Kaya,2012:243). Bir diğer üslupla, Kapadokya bölgesinde Hellen eğitimi almış bireyler, Hellen lisanını kabul etmişken, köylü kısmı bu yeniliği Pers baskısı

sebebiyle kabullenememiştir. Bu sebeple Pers esintisinden kaçamayan Kapadokya'da Hellen lisanı yayılıp kullanılamamıştır.

V. Ariarathes, Hellen kültürünün bir farklı tesiri olan mimari açıdan topraklarını geliştirip refah düzeyine taşımak adına Melas üstünde baraj inşa ettirmiştir.

Kralın niyeti, yapılan baraj ile daha verimli topraklar elde edilecek, su gereksinimleri kolay bir şekilde sağlanabilecekti. Strabon bu durumu şu şekilde ifade etmektedir; V. Ariarathes, bir de baraj inşa ettirmişti. Melas'ı Halys'e bağlayan dar geçit üzerinde inşa edilmiş olan baraj, Mazaka'ya 40 stadia mesafedeydi (M. Arslan,2012:21). Bu baraj, birdenbire çökmüş, çevresindeki birçok iskân ve tarla sular altında kalarak zarar görmüştür. Barajın çökmesi sonucunda zarar görenler arasında Galatlar da yer almaktadır.

Galatlar ve bu meseleden ziyana uğramış diğer milletler, V. Ariarathes'i Roma'ya yakıntıda bulunarak Roma senatörlerini, kralı 300 talanton ödence yatırma hususunda ikna etmişlerdir. Strabon, V. Ariarathes'in farklı imar çalışmasını şu şekilde ifade etmektedir:

“ Kral, Herpa'da, Karmalas Irmağı'nın bir koluna baraj yapmış ve ağzın açılmasıyla su, Mallos civarında Kilikia'da çeşitli bölgeleri harap etmiş, o da zarar görenlere tazminat vermişti (Strabon,Geographika,XII.8).” Olur ki bu mesele neticesinde V. Ariarathes, imar hususunda daha temkinlidir.

Orophernes ve V. Ariarathes'in birbirleriyle hâkimiyet çekişmeleri olmuştur. V. Ariarathes'in egemenlik yaptığı senelerde kısıtlı bir zaman içerisinde, kardeşi Orophernes (M. Ö. 161-159), kendisini krallıktan ve hâkimiyetten uzaklaştırma politikası güderek yerine geçmiş; lakin Orophernes, V. Ariarathes ile baş gösteren Hellenleşme etkisini sürdürememiştir. Öyle ki, Orophernes, o devrin felsefi bulgular ve hukuk kaidelerinden faydalanmak yerine nefsinin ardından sürüklenip, zevk ve sefa fulyasına kapılmıştır. Bu sebeple Kapadokya milleti süratle dejenerasyona uğramıştır (Erkiletoğlu,1993:18). Kapadokya'da, Hellenleşmenin tesirinden bu kadar söz etme nedeni Pers eşiğinden kurtulamamış olmaktır. Zira siyasi vahdaniyetten uzak Kapadokya halkı, Perslerin straplık yönetimiyle kültür ve gelenek ehli olabilmişlerdir. Kültür ve gelenek kabullenilmiş, Kapadokyalılar adına Hellenleşme serüveni yetersiz geçmiştir. Özellikle Pers kültürleri gerek dini gerekse sosyal anlamda Kapadokyalıları tesiri altına almıştır. Örneklendirmek gerekirse, Kapadokyalıların, Perslerden öğrenmiş oldukları ateş kültlerini dini ayinlerinde net bir biçimde kullandıklarını görülmektedir. Argaios Dağı'nın coğrafyası bakımından ateş kültleri için elverişli bir ortam oluşmuştur. Bu da Kapadokya halkının Pers dini itikatını kabul ettiklerini bizlere göstermiştir (Sevin,1982:268,277).

O. Casabonne; Doğu bilimcilerin Persler ve onların büyükleri aleyhlerindeki düşüncelerinden şu şekilde ifade eder; Anadolu'nun, hellen kültürel yaşamına ayak uyduramamasının en büyük sebebi o dönemde varlık gösteren ve Barbar olarak bilinen topluluklardır. Bu topluluklardan biri olan Ahamenişler ise, barbarlıkları yüzünden doğunun Hellenizm vasıtasıyla uygarlaşmasına engel olmuştur. Eklemek gerekirse doğu bilimciler aracılığıyla Persler'de içinde olmak suretiyle ataları yeni bir Nuh tufanı olarak belirtilmiştir (Casabonne,2007:187,188). Sonuç itibariyle Kapadokya halkı, Pers gelenek ve göreneklerini benliklerine sığdırmışlardır. Veyahut Perslerin yoğun baskı ve özümleme siyasetleri ile burun buruna gelmişlerdir. Bu etkili faktörlerden dolayı Hellen kültürünü öz iradeleri ile benimseyememişlerdir. Doğu bilimcilerin, fikirleri zor olmakla beraber bu yöndedir. Başka bir yandan Kapadokya'nın özünde olan köy yaşam şekli, sabit olan ekonomileri bu vaziyetlere mani olacağı için derebeylik olan özyapısını korumuştur.

2.7.1 İskender, Perdikkas ve Eumenes

Eskiçağ uzmanı Arrianus'un anlatımıyla, İskender M. Ö. 334 senesinde Asya yolculuğunda güçlü, cüretkâr, atılgan tarafı Akhilleus'a, Herakles'e ve Perseus'a benzetilmiştir. Asya siyasetini Mitchell şu şekilde aktarır; İskender'in amacı Persleri yeryüzünden komple kazımak değildir. Arzuladığı, ilahsal bir konumdur. Bu sebeple, İskender ardılları ile beraber Persliler gibi davranacaklardı. Tek erklik geleneklerini kabullenerek, Büyük Kyros'un kabrini muhafaza etmiştir (Mitchell,2004:141,149).

Büyük İskender, Perslerle mukabele yaptığı sefer esnasında Anadolu'da iç kısımlara doğru yürürken, Granikos Savaşı esnasında güney Kapadokya satrapı Mithrobuzanes'in vefatını duyduktan sonra olduğu yerin idaresini Sabitas'a devrederek, Kilikia'ya doğru ilerlemiştir. Arrianus, bu durumu şöyle izah eder; İskender, Halys Irmağı'nın güneyinde kalan Kapadokya topraklarından geçerken Sabitas adlı bir Persliyi bölgeye idareci olarak bırakması İskender'in Kapadokya'daki egemenliğini artırmıştır. İskender, Anadolu'ya ulaştığı vakitlerde, Kapadokya'da Pers satraplık idaresi aktifti. Öte yandan, pozisyonu Gaziura yakınlarında bulunan Pontos Kapadokyası olarak tanımlanan Kuzey Kapadokya'da satrap Ariaramnes'in erkek evladı I. Ariarathes (M. Ö. 350-322) egemenliğini devam ettiriyordu. Toy Kral, İskender'i Perslerle mücadelesinde, boşluktan faydalanıp, millete dayanarak; M. Ö. 332 senesinde Kapadokya'da yerel güçlerini toparlayarak, kendisini hür Kapadokya satrapı olarak yayımlamıştır (Soslu,2014:34,35).

Başarılı bir idareci olan I. Ariarathes, durmayıp Kapadokya hudut boyunu Halys'e kadar ilerletmiştir. Böylelikle I. Ariarathes'ten başlayarak, İskender'in vefatına kadar sulh egemen olmuştur (Arslan,2000:31). Kapadokya bölgesinde satraplık idaresi sebebiyle ilk olan milliyet bütünlük derinlemesinden sonra I. Ariarathes eliyle yeniden temin edilmiştir. Kral halkını düşman kuvvetlere karşı bilinçli bir şekilde organize etmiştir. 10 Haziran M. Ö. 323 senesinde Büyük İskender vefat etmiştir. Bu durum Anadolu'daki politik âlemin sertliğini gözler önüne sermiştir. Mansel bu vaziyeti şöyle izah eder; genç yaşta ardında hiçbir halef bırakmaksızın ölümü, kurmuş olduğu dünya imparatorluğunun, onu bir bütün olarak yaşatmak yerine parçalara bölerek yönetmeyi yeğleyen generalleri tarafından paylaşılmıştır (Mansel,1971:458).

İskender'in vefatından sonra birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Kentler, hürriyetlerine tekrardan kavuşmuş, Makedonyalı idareciler ise egemenliklerini yeniden inşa edebilmek için mücadeleler içerisine girmişlerdir. Çünkü asıl krallıklar Makedonya egemenliğinde değil, asıl kralların gücü altındalardı (Kaya,2012:168). MÖ. 323 senesinde Babil'de olan kurultayda Perdikkas, Kapadokya'nın idaresini İskender'in beyi olan Kardias'lı Eumenes'e devretmiştir. Aslında Eumenes'e devredilen Kapadokya, öncesinde açıklandığı üzere, İskender III. Dareios ile görüşmek üzere gitmek zorunda kalmıştır. Yalnızca Kapadokya'nın güneyindeki kısmını mücadele etmeden hâkimiyetine almıştır. Oraya da Persli kimliğe sahip olan Sabitas'ı tayin etmiştir. Böylelikle, İskender'in kuzey Kapadokya'ya sahip olması adına zaman daralmıştı (Soslu,2014:35,36). Bu bölge İskender'in egemenliğine katılmamıştı. Satraplık I. Ariarathes'in yönetimindeydi. Kapadokya kuvvetli ve varlıklı leşker topluluğuna sahipti. Eumenes Makedonya hükümdarlığı sırasında kuvveti nedeniyle Kapadokya'ya karşı korku hissediyordu. Bundan dolayı, Eumenes'e yandaş olma konusunda Perdikkas'tan emir alan Hellespontos Phrygia satrapı Leonnatos ve Antigonos'a bilgi iletmiştir. Lakin Antigonos bu çağrıya red cevabı vermiştir. Yalnız kalan Eumenes, egemenliğinde yeterli sayıda ordu bulunduramaması, tecrübesizliği ve malzeme yetersizliği sebebiyle I. Ariarathes'e güç gösterememiştir (Sarıkaya,2014:4,5). Eumenes emellerine ulaşmak için çaba sarf eder. Bunun için Babil'e Perdikkas'ın ziyaretine giderek yardım çağrısında bulunmaya devam eder. Perdikkas, bu isteği cevapsız bırakmaz ve M. Ö. 322 senesinde Makedonya yöneticileri IV. İskender ve III. Arrhidaios ile Kapadokya'ya doğru yola çıkarlar. Kapadokya satrapı, konumunu ve şartlarını kullanarak öncesinde toplum nüfusunu, yeraltı dünyasının zenginlikleri ile şartlarını birleştirmiş yüksek sayıda askeri ile mücadeleye başlamıştır. Lakin daha fazla dayanamayan I. Ariarathes büyük bir hezimete uğramıştır.

Kapadokya işgal edildikten sonra, Eumenes'e devredilmiştir. Bu hadisede II. Ariarathes (M. Ö. 301-280) Armenia'ya firar etmiştir. Değınmem gerekirse, II. Ariarathes, I. Ariarathes'in yeğeni ve varisiydi. I. Ariarathes'in vefatından sonra, Kapadokya hükümdarlığı yirmi yıla yakın bir süre zarfında Makedonyalı satraplarca idare edildi. Perdikkas, Eumenes'in egemenliğinde olan Kapadokya'da satraplık düzeninin daimî olması için uygun ortam hazırlamıştır (Soslu,2014:36). Vazife bildiği askeri komutlar ile deneyim sahibi olan Eumenes farklı yargıçlar ve ordu görevlileri tayin ederek Kapadokya'yı tertipli bir şekilde düzenlemiştir (Sarıkaya,2014:5).

Makedonya'nın özerk bir yeri olan Kapadokya hudutları Ahamenişler zamanında Kapadokya satraplığı hudutları ile bire bir olmasına karşın Ahameniş hâkimiyetinde dirliğe ulaşamamışlardır. Makedonyalıların gücü, hâkimiyeti bir yana, İskender'in yöneticileri içinde çıkan tatsızlıklar da olunca bu devir Kapadokya adına cefa ve kıyım gibiydi (Günaltay,1987:261).

Bu mücadeleler esnasında toplum ziyan olmuş, ekinlerde heba olmuştur. Ayrıca kentler muhataraya uğratarak, çok sayıda günahsız insanın yok yere ölmesine neden olmuştur. Ahamenişler zamanında dirlik içerisinde yaşamlarını sürmeyi kanıksayan Kapadokyalılar, Makedonyalıların hâkimiyetinde yaşadıklarını büyük bir acı ile karşılıyorlardı. O yüzdendir ki, Kapadokyalılar Makedonya zulmünün bir an evvel son bulmasını istiyorlardı (Kaya,2012:174). Bu kurultayda Eumenes'in idam edilmesine karar verilmiş, ölümü için bu vazife Antigonos'a sunulmuştur. Eumenes M. Ö. 316 senesine kadar Kapadokya ve hürriyeti adına büyük uğraş vermiştir. Lakin zaman ilerlemeden Eumenes'e kıyan Antigonos hükümdarlığını ilan ettiği M. Ö. 306 sene müddetince Kapadokya'da vazifede bulunmuştur (Kaya,2012:239). Sonrasında, evvelinde tasarlanmış düşünceler için M. Ö. 301 senesinde Kapadokya satraplığı Amyntas'a takdim edilmiştir (Kaya,2012:238).

Amyntas'da II. Ariarathes'in boşluğunda Kapadokya'yı muhafaza ve müdafaa edebilmek adına hücum hazırlıklarına koyulmuştur. Lakin Antigonos'u beklenmedik durumlar karşılar. Diğer yöneticiler arasında birleşmeler gösteren güçler sağlam bir bağlaşma göstermiştir. Bu durum Antigonos'u sinirlendirmiş, Kapadokyalıların da mutluluğuna neden olmuştur. Bu mutluluğun nedeni, Kapadokya milletinin Antigonos'un yenileceğini düşünmesi, kendi hürriyet ve bağımsızlıklarının yaklaştığını düşlemeleriydi. Barışı özleyen Kapadokya milletinin, istedikleri yönetim biçimine kavuşmaları yakındı. M. Ö. 301 senesinde İskender'in komutanları içinde Phrygia'da olan Ipsos Savaşı'nda

Antigonos mağlup düşünce Küçük Asya'daki haklar, Lysimakhos'un hâkimiyetine geçmiştir (Günaltay,1987:261).

Ipsos mücadelesinin yenmiş yandaşları Antigonos'a ilişkin bütün Asya satraplıklarını kendi içlerinde bölüşmüşlerdir. Bölüşülen bölgeler içinde Kapadokya Satraplığı'nda vardı. Bu bölüşmeden karlı hisseye ve Kapadokya'ya Seleukoslar sahip olmuştur. Sonuçta Kapadokya'da hâkim olan Makedonya hâkimiyeti, İskender'in Pers kimlikli bir satrabı Kapadokya'ya idareci olarak göndermesi ile süregelmiş sonrasında halefi Perdikkas'ın sürdürdüğü siyaset, Eumenes'in siyaseti ve Diodokhların kendi iç meseleleri ile süregelmiştir.

2.7.2 Seleukosların Kapadokya Satrapı II. Ariarathes ile Başlayan İlişkileri

M. Ö. 301 senesinde Ipsos muhaberesi sonrasında toprak bölüşümleri olmuştur. Bölüşümden karlı ve şanslı çıkan Seleukos Krallığı'nın müessiri Seleukos I. Nikator olmuştur. Bu çağda Anadolu'nun Kapadokya bölgesinden, Toros dağlarının eteğine kadar onun hâkimiyetine geçmiştir. Lakin Seleukos, I. Nikator Kapadokya Satraplığı'nı sınırlarına kabul etmesine karşılık, Kapadokya'yı gerçekten himayesi altına almıştır. Kapadokyalılar, I. Ariarathes'in vefatından sonra tutsaklıktan sıyrılma ümidini yitirse de, korkusuzluğunu yitirmemiştir. Kapadokyalılar yardım için II. Ariarathes'i bekliyorlardı. M. Ö. 301 senesinde İskender'in askerleri arasında cereyan eden Ipsos Savaşı'nın huzursuz ortamı Armenia'da olan Ariarathes'in durumuna fayda sağlamıştır (Kaya,2012:239). Bu kondisyonu, kendi lehine çevirmeye çalışan II. Ariarathes gizlendiği yerden gelerek, Armenia Kralı Ardoates'in el uzatmasıyla Kapadokya'ya gelmiş hâkimiyet uğraşına müşterek olmuştur. Başkaldırıya müsait olan Kapadokyalılar dinç idareciyle özgürlük savaşına girişmişlerdir (Soslü,2014:38,39).

II. Ariarathes M. Ö. 301 senesinde Antigonos aracılığıyla Kapadokya'ya satrap olarak gelen Amyntas'ı Halys'ini halt ederek Kapadokya'nın bir bölümüne hâkim olmuştur. Antigonos'un sonrasında Kapadokya satraplığını muhafaza ederek, egemenliğine dâhil etmek isteyen Seleukoslar, II. Ariarathes ile gerçekleşen savaş sonucunda Kapadokya'nın güney bölgesinde mağlubiyet almışlardır (Baydur,1970,92).

Lakin satrap II. Ariarathes'in süksesi tam anlamıyla bir hürriyet getirmemiştir. Seleukoslar M. Ö. 281 senesinde Korupedion mücadelesinde kazandıkları galibiyet sonucunda Kapadokya Satraplığı'ndaki egemenliklerini kuvvetlendirmişlerdir. Bu devirde II. Ariarathes, Seleukos'a tabi domestik bir yönetici olarak Kapadokya'da son nefesine

kadar idarecilik yapmış, lakin çağında Seleukoslar münasebetler politik arbedelerden ötürü durgun geçmiştir. II. Ariarathes'in vefatından sonra, yerine büyük evladı II. Ariaramnes (M. Ö. 280-255) geçmiştir (Kaya,2012:239,240).

II. Ariaramnes bronz sikke bastıran ilk Kapadokya satrapıdır (Morkholm,2000:144). II. Ariaramnes ile beraber Kapadokya satraplığı, huzur içerisinde güçlükle kazandıkları hürriyetlerini dirlikle muhafaza edebilmek için çeşitli siyasetler üretmeye çabalamışlardır. II. Ariarathes devrinde cansız olan münasebetler II. Ariaramnes'in adımları sayesinde hareketlenecekti. Ariaramnes bağı kuvvetlendirmek adına evladı III. Ariarathes'i idareye alarak ortama uyum sağlamasını istemiştir. Gerçekten II. Ariaramnes'in ana politikası Seleukoslar ile sağlıklı ilişkiler kurmaya dayalı ölçülü bir siyaseti izleyerek Seleukoslar ile yakınlık oluşturmuştur. Böylelikle Kapadokya Satraplığı, Seleukos Krallığına yöntemince kabul görmüştür. Sonuçta, Hellen devrinin ilk zamanlarında İskender'in generalleri ile olan mücadeleler Kapadokya satraplığının doğrultusunu belirlemiştir. Seleukoslar ile II. Ariarathes'in bağlarının hareketsiz olma nedeni o devirde Kapadokya'nın içinde bulunduğu politik sıkıntılardır.

Zira bu çağda Kapadokya satraplığı daimî tahakküm içindelerdi. II. Ariarathes'in Seleukoslar ile olan münasebetlerinden evvel milletin hürriyetini önemsemesi çok normal bir vaziyettir. II. Ariarathes'in oluşturduğu hür ordu ile Kapadokya'yı kendi ortamında özgür ve mutlak yapmış, II. Ariaramnes'in idareye geldiği sırada son olarak Seleukoslar ile bağlarını temiz bir temele oturtmak kalmıştır. Ariaramnes politika alanında uzmanlaşmış ve politikasını en güzel şekilde sunmuştur (Sosl,2014:39,40).

2.8 ROMA DÖNEMİNDE KAPADOKYA

Seleukos toprakları üzerinde doğan Helenistik Krallıklar, aralarındaki rakiplik duygusu birbirleri üzerinde güç oluşturmalarına mâni olmuştur. Devrin aydınlık gücü Roma bundan ötürü mutlu olmuştur. Zira Roma hâkimiyet alanını genişletme arzusunda iken, asri krallıklar ile savaş halinde olan krallıkların kendi lehine olduğunun bilincinde idi. Hedefine ulaşmak üzere, status qua adındaki yöntemi geliştirmiştir (Arslan,2012:531). Roma bu yöntem neticesinde, Hellen krallıkları arasında denge siyasetini tatbik etmiştir.

Roma'nın bu asırda çetin düşmanı Pontos Kralı VI. Mithridates'di. Roma'yı; kendi hâkimiyetinde ve Pontos Kralının kendi özgürlük sahasında uygulamış olduğu siyaset rahatsız ediyordu. Lakin Roma, kendi hâkimiyetinde olan çeşitli hadiselerden ötürü bu vaziyetle ilişki kuramamıştır. Bunlar beraberinde Pontos Kralı, temel siyasetiyle Roma'ya

maksatını hissettirdikten sonra iki büyük güç arasında gerçekleşen Mithridates-Roma Savaşları, Küçük Asya'nın malikini belirlemiştir. Roma sonuçlanan savaşlar sonucunda, kıymetli bir pozisyonda olan Kapadokya Krallığı'nın hâkimiyetine toprak koyarak hâkimiyetini yaymaya başlamıştır. Hâkimiyetin Kapadokya halkı tarafından kabul edilmesinin nedeni Roma'ya duyulan his ve itimat idi. Hakiki nedenler ise; Kapadokya Krallığının stratejik pozisyonu sebebiyle işgalcilerin uğrak yeri olması ve bu durum sebebiyle halkın huzursuzluk duymasıydı. Kralların yönetim esnasında kararsızlıkları, toplumun bir kesiminin ticari tasası da belirli faktörlerdir. Gerçek şu ki; düzene girmemiş olan bir iktidarlık sistemi, işgal altına alındığında yağmalanan bir bölgeden bitap düşmüş Kapadokya halkı, Roma'nın tahakkümü altına girmiştir. Kapadokya Kralları, Küçük Asya'da Roma idaresinin peyki durumuna gelmiştir. Roma bu durumu lehine çevirmiş, yardıma muhtaç bir duruma gelmiş olan Krallığa sahte bir dostlukla yaklaşmıştır. Bu aldatici dostluk içerisinde, Kapadokya'yı boyundurluğu altına almak vardı. Bunu göremeyen Kapadokya için önemli olan işgal altında iken Roma'nın el uzatması ile oradan çıkabilmek olmuştur. Beraberinde Gn. Pompeius ve L. Licinius Lucullus ile doğan siyasal üstünlük mücadelesi de Kapadokya'nın Roma'ya mecburi bağlılışımını yükseltmiştir. Roma hâkimiyetini tesahup eden Kapadokya halkı hürriyet isteğinde hiç bulunamamışlardır. Roma arzu ettiği özgür alana doğru koşar adımlarla ilerlemiş ve Kapadokya'da hâkimiyetini oluşturmaya başlamıştır.

2.8.1 II. Ariobarzanes (Philoromaïos) ve III. Ariobarzanes(Eusebes Philorhomaeos) Dönemi'nde Kapadokya

Roma'nın baş müttefiki Kapadokya Krallığı'nda, Roma emiriyle görev alan Pompeius ile Roma hâkimiyeti sarıh bir şekilde sezilmeye başlanmıştır. I.Ariobarzanes; M. Ö. 63 yılında Pompeius'un nezdinde izini erkek evladı II. Ariobarzanes Philopator'a devretmiştir (Soslu,2014:93-94).

Cicero, kırk yıla yakın idarecilik yapan Kapadokya Kralı I. Ariobarzanes'in taht sürecini şöyle ifade etmektedir:

“Babadan dededen kalma Kapadokya Krallığı Ariobarzanes'in elinden alındığında, kral başka krallara ve başka topluluklara yalvardı bunun yanı sıra VI. Mithridates tehditi ile yaşayan birinin tahta uzun süre kalması mümkün değildi(Cicero,2010:2).” Romalı değerli tarihçi Valerius Maximus'a göre, I. Ariobarzanes

Kapadokya tahtını devrederken mutlu; yerine tahta geçen oğlu oğlu II. Ariobarzanes ise kaygılıydı (Arslan,2012:492).

I. Ariobarzanes'in mutluluğunun nedenini biliyor olmak çok da zor değildir. Kral Roma'ya bağlı olarak idareciliğini sürdürürken, yapmış ya da yapacak olduğu işlemlerde hesap verme zorunluluğu olduğundan ötürü kendi siyasetini oluşturamamıştır. Roma'ya sadakatin mesuliyetini üstlenemeyen, kral için felah bir yol görünmüştür. Öbür yandan Pompeius'un yetkisiyle MÖ. 62-52 seneleri arasında görevde olan II. Ariobarzanes babası gibi Roma'ya bağlılığında baki olmuş, kendi adına sikke bastırmıştır. Roma'nın bölgede gücü çok yüksekti. Kapadokya'nın idaresinde olan kişi, Roma'nın dayanağı olmadan görev yapamayacağını bilincinde idi. Roma'nın rızası alınmadan bir iş gerçekleşmezdi. II. Ariobarzanes, krallığının akıbeti için ekonomik ve siyasi işlerini düzene sokmaya çalışırken, Roma'da iç ve dış isyanlar baş göstermiş, durdurulmaya çalışılmaktaydı. Bu tatsız durumlar, Kapadokya kralını cefa içerisine sokmuştur. Doğru şu ki, Anadolu'da bulunan krallar veyahut kentler Roma'nın cezalandırma yönteminden kaçabilmeleri için Roma eyaletinin düşmanlarına karşı Roma'nın izinde olmaları gerekmektedir. Aksi düşünülemezdi. Roma'ya karşı şeffaf olmaları şarttı. Ancak bundan mütevellit Romalıların, Romalılara karşı savaşlarında da kazanan tarafı doğru bilmeleri gerekiyordu.

Mithridates-Roma Savaşları'ndan sonra Anadolu için büyük sorun, Roma'nın kendi özüydü. Kapadokya kralları bir vakitler VI. Mithridates'in ezinciliğinden Roma'ya sığınma olanağı bulurken, Roma savaş dâhilindeyken bile saf tutmak mecburiyetinde kalmıştır. Roma bu devrede, kendi içinde sorunlar yaşamaktaydı. Roma'nın içinde olduğu vaziyet için izahta bulunan Plutarkhos, Roma'da cereyan eden iç savaşlardan ilkinin Pompeius ve Caesar arasında yapıldığını belirtmektedir (Soslu,2014:94,95).

İki saf arasında yan tutmak zorunda olan II. Ariobarzanes, Armenia Kralı II. Tigranesi Kapadokya tahtından uzaklaştırarak babasının tahta gelmesine sebep olan Pompeius'u desteklemiştir. Pompeius, Kapadokya kralından savaş evvelinde erzak, gemi ve para isteminde bulunmuştur. II. Ariobarzanes ise vazife aldığı şahıslarla süre kaybetmeden Pompeius'un taleplerini yerine getirmiştir. Lakin bu ianeler Caesar'ın dikkatinden kaçmamıştır. Zaman geçmeden içine girdikleri mücadelede Pompeius ve Caesar taraflarından Caesar başarılı olur. Bunun sonucunda en etkilenen kişi II. Ariobarzanes'tir. II. Ariobarzanes mihnet içerisinde kalsa da yengiyi kazanan taraftan merhamet ve medet ummuştur. Aslında Caesar, II. Ariobarzanes'in yaptığı ianeye oranla hem Kapadokya sakinlerine hem de II. Ariobarzanes'e çok zulmetmiştir. Üstelik ona

merhamet gösterip affetmiş, Armenia topraklarının da bir kısmını ona bahşetmiştir (Kaya,2012:416,417; Özsait,1982:330).

Kapadokya Krallığı'nın hâkimiyetini büyütmesi, Caesar'ın II. Ariobarzanes'i umulmayan bir şekilde bağışlaması günahsız bir hadise gibi görünmüş, lakin hakikat şu ki Roma, Küçük Asya'daki sataus quo'yu bu tutumda icra ettirmiştir. Başkaca, Caesar'ın II. Ariobarzanes'i bağışlamasında, kralın Anadolu'daki toprakları muhafaza etmesi ve yönetimin onun ailesinde olması tesirli olmuştur (Baydur,1970:98). Bir devir Pontos Kralı VI. Mithridates muhatarası Kapadokya adına ne kadar büyük bir sorun oldu ise şimdi de Roma'nın bünyesinde yapılan savaşlar, Kapadokya için söz konusudur. Bu hırslar, elde edilmek istenilen iktidarlık arzusu ve Kapadokya'yı Roma'ya sadık bir eyalet yapma arzusundan gelmekteydi.

Roma'da bu evölüsyonlar yaşanırken, Kapadokya'da vazife takası yapılmaktaydı. Kapadokya Kralı II. Ariobarzanes'in ani vefatıyla yerine Eusebes Philoromaios'in oğlu III. Ariobarzanes (M. Ö. 52-42) gelmiştir. (Baydur,1970:98). Devraldığı yönetimi, Roma ile iyi geçinmeye çalışarak devam ettirmiştir. Yapmış olduğu yeni işlerle, her an Roma'ya sadakatini göstermiştir. Zira bu sırada Roma'da iç savaşlar ilerledikçe artmıştır. III. Ariobarzanes'in mükemmel bir denge siyaseti izlemesi gerekliydi (Özsait,1982:316).

Başkaca, bu devirde Kapadokya Krallığı ekonomik durumdan iyi bir halde değildi. Roma'nın içinde olduğu çalkantılı dönem, Kapadokya'nın ticari bağlantılarını etkilemiş, bu devirde oluşan savaşlar sebebiyle çiftçilerde tarım arazilerini üretim imalında kullanamamıştır. Bu kurak şartlara soylu sınıfın ve tüccarların adil olmayan vergi politikası da ilave olunca Kapadokya ekonomi yönünden çalkantılı bir dönemi yaşamaya başlamıştır. M. Ö. 50 yılında, arkadaşı Atticus'a yazdığı mektupta Cicero, III. Ariobarzanes'in kendisine ödemeye niyetlendiği parayı ödeyemediğini ve kralın Brutus'a olan borcunu ödeyemediğini şöyle betimler; bu derece ihtiyaç içinde bir kral ve krallık henüz görülmemiştir, söyleyerek III. Ariobarzanes'in ve dâhil olduğu krallığı ekonomik vaziyetini ortaya çıkarmıştır (Cicero,XV.99). Küçük Asya'da eyaletlerle görüşme içinde olan Caesar, Pontos Komana'sına Mazaka'ya uğrayarak istirahat etmiş, çevreyi de denetlemiştir (Texier,2002:20).

III. Ariobarzanes'in babasının II. Ariobarzanes'in Pompeius ve Caesar arasındaki savaşta, Pompeius'u desteklemesinin Caesar'da bıraktığı yıkım yeniden meydana gelmesi bu ziyareti sağlamaştırılmıştır. M. Ö. 47 senesinde Caesar ile VI. Mithridates'in oğlu ve aynı zamanda Bosporos Kralı II. Pharnekes arasında Zela (Zile-Tokat) civarlarında oluşan

savaşta, Kapadokya Krallığı büyük ziyana uğramış, topraklarının çoğunluğu Pharnakes tarafından işgale uğramıştır. Caesar, zekice davranmış, bilmiş olduğu tüm izlemlerini kullanarak savaş kaosunda başarılı olmuştur (Oktan,2008:68).

Kapadokya işgalcilerden alınarak yeniden III. Ariobarzanes'e teslim edilmiştir. Kral Caesar'a ve Kapadokya halkına teşekkür ettiği zamanda Caesar'ın M. Ö. 44 senesinde canına kıyılmıştır. Meydana gelen bu ilerlemeler eşiğinde M. Ö. 43 senesinin bitimine doğru İtalya'da Antonius, Octavianus ve Lepidus, Caesar'ın canilerine karşı aralarında toplanarak II. Triumvirliği tesis etmişlerdir (Kaya,2004:73,86). Brutus ve Cassius savaş hazırlıklarının ehliyetsizliği sebebiyle Kapadokya Krallığı'ya yardım talebinde bulunmuştur. III. Ariobarzanes taleplerine yanıt alamayınca, M. Ö. 42 senesinde Kapadokya halkı M. Ö. 47 yapılmış olan savaşın kalıntılarını yok edemedi; Cassius'un hücumuna uğramıştır. Savaşın sonunda Cassius, III. Ariobarzanes'i öldürmüştür.

III. Ariobarzanes'in vefatından sonra yerine Marcus Antonius'un dayanağı ile birlikte kardeşi X. Ariarathes (M. Ö. 42-36) tahta geçmiştir (Arslan,2012:541).

X. Ariarathes, III. Ariobarzanes yaşıyorken Caesar'ın yanına giderek ondan toprak dilemiştir (Kaya,2012:416,417). Meydana gelen bu olaylar o asırda sadece Roma'ya mahsus değildi. Kardeşi yaşıyorken, Roma'dan toprak istemiş olan X. Ariarathes'in davranışları yöneticiler tarafından kötü lansedilmiştir. Zira Kapadokya ve Roma'da böyle bir meselenin doğması, itimatsızlığın baş göstermiş olmasıdır.

2.8.2 Kapadokya'nın Son Kralı Arkhelaos

Kapadokya'nın son yöneticisi olan Arkhelaos, Dardanos Antlaşması'nı Romalı Sulla ile olmasına olanak vermiş, I. Mithridates-Roma Savaşı'nı noktalamış olan, VI. Mithridates'in kumandanı olan Arkhelaos'un torunuydu (Baydur,1970:99). Strabon, Kapadokya Kralı Arkhelaos'un soyunu şu şekilde ifade eder:

“Pompeius otoriteyi ele geçirdiğinde Arkhelaos'u Pontos Komana'sına din adamı olarak atadı ve kutsal toprağın yanında sınırları içine çevresi iki skhoeni (60 stadia) bir toprak parçasını ekledi ve burada oturanlara onun emirlerine uyması emrini verdi. Şimdi o bunların yöneticisi ve efendisidir. Ayrıca bu Arkhelaos, Sulla ve Senato tarafından onurlandırılan Arkhelaos'un oğlu ve consül katında sayılan Gabinius'un arkadaşıdır (Strabon,Geographika,XII.34).” Tam ismi Arkhelaos Sisines'tir. Antonius o dönem Kapadokya kralı olan X. Ariarathes'i M. Ö. 36 senesinde tahtından mahrum bırakarak Arkhelaos'u tahta oturtmuştur (Demir,2012:99). Kapadokya'da bu evölüsyonlar

hissedilirken, M. Ö. 35 yılında Marcus Antonius'un Armenia'yı istilasıyla Roma II. Artavazd, Roma ordusuna yenilmiş, Armenia Bölgesi tamamen Roma'nın egemenliğine girmiştir. Arkhelaos'un krallığı esnasında annesi olan Glaphyra saray ile ilgili meselelerde etkin bir konuma ve mevkiye sahiptir. Arkhelaos tahta çıktıktan sonra Philopatris Ktistes (ülkesinin aşığı ve kurucusu) kraliyet unvanını layık görülmüştür (Demir,2012:331). Arkhelaos Kapadokya'yı öngördüğü sistemle yönetmeye devam etmiştir.

Strabon, satraplık yöntemi ile idare edilen Kapadokya ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“ Kral Arkhelaos ve ondan önce gelen krallar zamanında Kapadokya Krallığı, valiliklere ayrılmıştı. Tauros (Asıl Kapadokya)'un yakınındakiler beş taneydi: Melitene, Kataonia, Kilikia, Tyanitis ve Garsauritis. Lauiansene, Sargarausene, Khamanene, Sarauene ve Morimene ise geri kalan beş valiliği meydana getiriyordu (Strabon,Geographika XII.3).”

Kapadokya Krallığı, Perslerden bu zamana kadar idari ve vergi yönetimi açısından parçalanarak yönetilmiştir. Kendi siyasi politikasını idame ettirebilmek adına denge politikası oluşturmaya çabalayan Arkhelaos M. Ö. 31 yılının 1 Eylül'ün de gerçekleşen Actium Deniz Savaşı'na kadar Antonius'un bağlılığı olmuş bu savaş sonunda Antonius'u bırakıp II. Triumvir'in diğer bir üyesi olan Octavianus'un tarafında olmuştur. Bu takasının nedeni, Kapadokya Krallığının baki kalabilmesini sağlayabilmek ve siyasi alanda etkili olanın çevresinde olabilmektir. Gelişen zamanda Octavianus'un Augustus unvanı alan ilk Roma imparatoru olması beraberinde Roma için mühim bir yasal krallık olacaktı. Arkhelaos meydana gelecek vaziyetin farkındaydı, politikasını Octavianus'un uyguladığı politikaya bire bir benzetmiştir. Bu durumdan memnun kalan Octavianus, Arkhelaos'u Kapadokya'nın kendisine karşı dürüst, sadakatli bir idareci olarak karar kılmıştır (Soslu,2014:99). Bu zaman zarfında, bazı kişiler tarafınca Kral Arkhelaos'un akıl sağlığının yerinde olmadığı gibi rivayetlerde bulunulmuş, Octavianus'a duyurmak adına mücadele vermişlerdir. Çok zaman geçmeden, Romalılar tarafından Arkhelaos'un yöneticiliği markaja alınmıştır (Demir,2012:336).

Halkın bir kısmı memnuniyetsizliklerini dile getirmiş, Arkhelaos'un krallığından mesut olmadıklarını neden olarak da kralın içinde bulunduğu ruhani hastalığın onu çepeçevre sarmış olduğunu bildirerek, Roma'ya ulaşmışlardır. Augustus unvanı alan Octavianus şikâyet ile alaka kurmuş, üzerine düşmüştür. Çünkü; Kapadokya, Roma için çok kıymetlidir. Saldırlara karşı koruyucu vazife görmektedir. Bu nedenle bu kadar değerli ve kıymetli bir yere sahip olmak istemektedir. İmparator Augustus, zaman

ilerlemeden Arkhelaos'u Roma'da yargıya sunmuş ve Arkhelaos orada temizlendikten sonra görevine geri dönmesine sebep olmuştur. Bu zaman akımında, Arkhelaos, Tiberius (M.S.1437) gibi Roma'nın önemli kişileri ile tanışmış, ilişkilerini iyileştirmiştir (Demir,2012:338,356). Bunların beraberinde, Kapadokya Kralı olan Arkhelaos, Roma'nın Küçük Asya'daki krallıklara tatbik ettiği status quo'yu kendisi de Roma'lı idareciler içerisinde uygulayarak konumu ve Krallığını güvence içine alma niyetindeydi. Augustus'un siyasetini yakından izleyerek kendisine mahsus siyasi politikalar üreten, Arkhelaos, krallığını Asya'da Roma politikasını idame ettirecek yegâne krallık durumuna getirmiştir. Lakin bu dönemde Krallıkta mahalli beylerden oluşan aykırı bir topluluk bulunmaktaydı. Topluluk, Arkhelaos'un ve Roma'nın gücünü azaltacak hareketlerde bulunuyordu. Arkhelaos'un zıtları bu topluluğu kaynama eşiğine getirirken, dış güçlerin müdahalelerini de göz ardı etmemek gerekiyordu (Demir,2012:339).

Arkhelaos, Roma'yı arkasına alıp önlemlerini sıralamıştır. Beraberinde Roma içinde olduğu dönemde rakamları gittikçe artış gösteren korsanlarla mücadele etmektedir. M. Ö. 25 yılında Augustus, korsanları yok etmek ve Parthlar karşısında güzel ve sağlıklı bir pozisyon kazanabilmek adına Arkhelaos'a, Elaiussa Sebaste'nin, Kilikia Trakheia'nın, Küçük Armenia'nın ve Kilikia kıyılarının idaresini aktarmıştır. Augustus'un görünürde optimist; lakin Arkhelaos ise Augustus'un rızası olmadan Tiberius ile beraber M. Ö. 20 senesinde Armenia'ya savaş düzenlenmiştir. Gerçekleşen bu olay Roma'da masiyet olarak değerlendirilmiştir (Özsait,1982:330).

Bu durum neticesinde, bazı etraflarca Arkhelaos'a takdim edilen yerlerin geri alınacağından bahsedilmekteydi, lakin Augustus bu hadise karşısında herhangi bir tepki göstermemiştir. Bunun nedeni, müttefiklere karşı koruyucu oluşturmaktır. O da diğer Romalı idareciler gibi Kapadokya'yı tampon bölge olarak kullanmak istemiştir. Strabon bu durum ile ilgili şu düşüncelerini dile getirmektedir. Korykos'un ardından birisi anakaraya yakın bir ada olan Elaiussa'ya gelmektedir ki Arkhelaos, Seleukeia dışında bütün Kilikia Trakheia'yı devraldığı anda, kralı ikametgâhı olarak buraya yerleşti. Çünkü bölge hem karadan hem de denizden korsanlığa çok uygundu. Karadan olmasının nedeni dağların yüksekliği ve onların ardında bulunan geniş ovalar; denizden olmasının sebebi ise sadece gemi üretiminde kullanılan kerestenin bol olmasının yanında ormanların ve konaklama limanlarının gizli girintileri olmasıdır (Strabon,Geographika,XII.3.7). Bu faktörler dikkate alındığında, Romalılar burada adaleti sağlamak için her zaman yerinde bulunmayan ve beraberinde silahlı kuvvetler bulundurmamak zorunda olan legatuslar yerine, bölgeyi yakından tanıyan ve Roma tarafından kukla olarak kullanılan yöneticiler vasıtasıyla

yönetilmesinin daha uygun olacağını düşünerek, Kapadokya Kralı Arkhelaos'a Kilikia Trakheia'yı vermiştir. Ayrıca Strabon, Kapadokya kralının vaktinin büyük kısmını, çok benimseyip sevdiği Kilikia Trakheia'ya da geçirdiğinden söz etmiştir.

Horatius'un deyişiyle, birçok esiri bulunan Arkhelaos, Augustus'un kabul etmesi ile birlikte MÖ. 8 yılında Pontos kraliçesi Pythadorios ile dünya evine girmiştir. Bu beraberlik, büyük bir kara parçasını ikisinin idaresi altına sokmuştur. Bu kara parçası Doğu Anadolu'dan Akdeniz'e Küçük Armenia'nın dağlarına ve neredeyse Karadeniz'e kadar uzanan bir toprak bütünlüğü idi. Roma'nın seyrettiği politikaya çok elverişli bir ortam olmuştur. Çünkü Roma Kapadokya'nın yasal krallığı idi(Strabon Geographika,XII.29). Arkhelaos, Roma'nın Anadolu'daki mühim bir yasal sahibi olduğunu bir daha anımsatmıştır. Arkhelaos, imparatorluk düşleri için Gaius Caesar ilişkilerini iyileştirme yoluna gitmiştir. Bu yaşanan durumlar Kapadokya'da Pers zamanında olan günlerini aratmıyordu, İnsanlar Roma'nın onlara sunduğu refah, temiz, bereketli yaşamaktan memnun bir toplum haline gelmişlerdi. Kapadokya'da gönenç ortamı sürerken Roma'da M. Ö. 6 yılında Rhodos'ta dinlenmeye başlaması ve Tiberius'un Augustus'a eskisi kadar güven duymaması Arkhelaos'u harekete geçirmiştir. Arkhelaos M. Ö. 2 yılında Doğu seferine çıkan Caesar'a varlığını kabul etme adına onu Samos Adası'nda onu ziyaret etmiştir. Buna karşılık eski ahbab olan Tiberius'u ziyaret etmemiştir (Demir,2012:357).

Bu vaziyet Tiberius'u kötü düşüncelere sürüklemiştir. Arkhelaos bu düşüncülerden habersizdir. Bu nedenle, Arkhelaos Caesar'a yakın olmak için düşünceler içerisinde olup stratejiler geliştirmeye çabalamaktadır. Arkhelaos elindeki durumu değerlendirerek saygınlığını arttıracak, Kapadokya Krallığının hürriyetini muhafaza edecekti. Lakin Roma'da durumlar karışmıştır. Tiberius M. S. 14 senesinde Augustus'tan sonra Roma İmparatoru olunca Tiberius zaman geçmeden Arkhelaos'tan öç alma niyeti içerisinde girmiştir (Baydur,1970:99). Arkhelaos'un egemenliğinin son safalarında Roma'da askeri ödenekler için para problemleri yaşanıyordu. Bir çare arama aşamalarında. Bu sebeple Tiberius, Kapadokya Krallığı'nı Roma eyaletine çevirmenin vakti geldiğini düşünmüştür. Vakiti değerlendirmek adına Arkhelaos'u Roma'ya davet etmiştir. Tiberius'un öfke ve kini ile Kapadokya Kralı, Roma senatolarınca başkaldırı ile suçlanmıştır. M. S. 17 senesinde yeniden mahkemeye çıkarılmıştır. Açık olarak bilinen neden Tiberius'un kini olsa da, bu sadece sözde görünen bir nedendi. Arkhelaos'un siyasal mazisinde, Kralın tek başına karar vermesi ile Tiberius ile Armenia'ya sefere çıkması, Armenia üzerindeki Parth gözdağının, çoğalması etkili olmuştur (Demir,2012:356). Tiberius'un önüne çıkan Arkhelaos'un vefatı ile alakalı net bir bilgi bulunmamaktadır; lakin Tacitus, Kapadokya Kralı Arkhelaos'un

vefatını şöyle ifade etmektedir; Tiberius bir mektupla kralı kandırarak, Roma'ya çağırır; orada acımasızca öldürür ya da bilinmeyen bir yöntemle intihara sürükler. Başkaca Horatius, gücünün sonlarına doğru parasal problemler yaşamakta olan Arkhelaos'un durumunu şu şekilde izah eder; Kapadokya Kralı Arkhelaos, para kral gibidir, iyi bir çeyiz sağlar sana, zengin bir kadın sağlar, güven, dostlar, soyluluk, güzellik getirir. Parası olan adamı, ikna Tanrıçasıyla Venüs süsler, güzelleştirir. Kapadokya kralının, birçok köleleri olsa da parası yoktur (Horatius.I.40).

Arkhelaos'un Kapadokya Krallığında, uzun ömürlü idareciliğinin nedeni Roma'yı zekice takip etmesi değişen güç dengelerine güzel tespitlerde bulunma becerisine sahip olmasıdır. Başka yandan hakikatli, dürüst Kapadokya milletinin Roma'ya karşı bağlılığı da mühim bir faktördür. Arkhelaos'un hâkimiyeti bitimine doğru planları kaderinin önüne geçmiştir. Bu denge politikası onun vefatına neden olmuş, M. S. 17 senesinde Krallığı Roma'ya bağlanmıştır (Soslu,2014:103).

Kapadokya'nın son varisi Arkhelaos'un vefatıyla, Roma'nın içine aldığı Kapadokya Krallığı, kraliyet ailesinin yönetmesi gerekirken, görevi valilere tayin etmiştir. Strabon; bu durumu şu şekilde ifade eder; Arkhelaos'tan sonra gelen krallar, Kapadokya'daki valiliklerini bu şekilde devam ettirmişlerdi (Strabon, Geographika, XII.2). Öbür yandan Tiberius soyundan ismi Caesaria olarak başkalaştırılan Mazaka önceki vakitlerden bu yana Kapadokyanın başkenti ve ülkenin deposu olma rolünü iyi bir şekilde sürdürmüştür. Tiberius. Roma'ya askeri masraflarına referans olmuştur. Tiberius, zaman geçmeden Germanicus'u Kapadokya'ya yönlendirerek eyalet hazırlığını yaptırmıştır. Germanicus buraya legatus tayin ederek, vergi niceliğini eksiltmiştir. Bu hadise Tiberius döneminin en mühim olayı olarak tanımlanmıştır. Soslu Roma eyaletini şöyle izah eder; Neticede Roma egemenliği ile birlikte, Kapadokya kentlerinin görünümü ve idaresi belli bir değişime uğramıştır. Ancak bu değişim, imparatorluğun güdümüyle değil, eyaletleşme ile yani kendiliğinden olmuştur. Sıradan halkın gözüyle bakıldığında bu olumlu bir değişim olduğu için kolaylıkla benimsenmiştir. Aslında bu değişim, sıradan insan için o denli çarpıcı da olmamıştır. Yerel çiftçiler topraklarını ekmeye devam etmişlerdir. Sadece topraklarının bulunduğu araziler önceden krala aitken, şimdi eyalet sahibinin mülkiyetine geçmiş; dolaylı olarak Roma'ya ve Romalı büyük ailelere ait olmuştur. Bu nedenle ödenmesi gereken vergiler de, kentler aracılığıyla Roma'ya ödenmiştir. Kapadokya'nın Roma'ya bağlı bir eyalet olmasıyla birlikte, idari ve ekonomik yönden yaşanan farklılaşma bile sıradan insanın hayatında büyük bir değişime yol açmamıştır. Ayrıca Kapadokya'daki satraplık sisteminin bu dönemde de devam etmesi halkın Romalılılaşma sürecine girmesini

geçiktirmiştir. Dolayısıyla günümüzde olduğu gibi Eskiçağ dünyasında da değişen idari yönetim üst sınıfın çıkarları doğrultusunda gelişmiş; sıradan halk bu değişimin sadece sömürülen ve gerektiği zamanlarda kullanılan bir parçası olmuştur (Soslu,2014:104).

2.9 KAPADOKYA BÖLGESİNDE EYALET SİSTEMİ

Kapadokya'nın konumu ve sınırlarından sonra, yönetim şekli incelenecektir. Kapadokya'da şu şekilde bir yönetim şekli hâkimdi. Yönetimde kralın hâkim alanının geniş olduğu bir idare mevcuttu. Bürokratik bir idare biçimi ile yönetiliyordu. İdari biçimini ayrıntılı bir şekilde Strabon ele almıştır. Çok kıymetli bilgiler doğrultusunda onu izleyen Plinius ve Ptolemaios'tan da çok şey öğrenmiş bulunmaktayız. Strabon'un kaynakları diğer kaynaklar içerisinde doğruluğu ve güvenilirliği en yüksek yapıtlardan birisidir. Roma zamanındaki belgeler, Tabulae Peutingerina ve Itinerarium Antonina, Bizans Tabulası Kapadokya kentleri ile ilgili kıymetli bilgiler içerir. Kapadokya eyaletinin son sözcüsü olan Arkhelaos MÖ. 17 senesinde vefat edince Kapadokya, Tiberius, isteğiyle Roma eyaleti şeklini alınca, Kapadokya eyaletinin hudutlarına ilave edilmemiştir. Strabon'a göre, Kapadokya Roma eyaleti değilken, genel olarak on stratejiye bölünmüştür, sonrasında ise Kilikia Trakheia'daki şehirden meydana gelen bölge on birinci strateji olarak onlara ilave olmuştur (Koyuncu,2015:273).

Strabon düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Büyük Kappadokia'nın şimdiye kadar düzenini bilmiyoruz, Arkhelaos kralken yaşamını yitirince Caesar ve Senato, onun Roma'nın bir eyaleti olmasını düşündü. Onun zamanında ve önceki krallar zamanında ülke on strategia (eyalet) ayrıldı, beş tanesi Tauros'a bakan kısımdaydı, Melitene, Kataonia, Kilikia, Tyanitis, Garsaurisitis, geri kalan beş tanesi Lauiansene, Sargarausene, Saraouvene, Khamene ve Morimene. Daha sonra, Romalılar tarafından Arkhelaos adına ve on birinci strategia olarak Kilikia'dan alınmış, Korsan Antipater'in Derbe'ye kadar olan Kastabala, Kybistra çevresini ve tüm korsanlık işlerinin düzenlediği Elaioussa çevresindeki Kilikia Trakheia bölgesini Arkhelaos'a verdi (Strabon,Geographika.XII.I.4). ”

Böylelikle Kapadokya bölgesinin stratejileri şu şekildedir.

1. Melitene
2. Katonia
3. Kilikia
4. Tyanitis
5. Garsaurisitis
6. Lauiansene
7. Sargarausene
8. Saraouvene
9. Khamene
10. Morimene
11. Lykaonia ve Antiochiana ve Kilikia Trakheia'nın bir bölümüdür.

Kapadokya'nın yerleşim bölgesi dağlık ve nüfusu azdır. Olası bir şekilde soy tabanlı birleşmişlerdir.

Harita 1: Kapadokya'nın Stratejileri (Koyuncu,2015;280).

Harita 2: Batı Kappadokia ve Şehirleri (Koyuncu,2015;281).

2.9.1 Melitene Stratejisi

Melitene bölgesine ilişkin, derin bilgi ağına sahip tarihçi yazar Strabon'dur. Strabon'da düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Melitene, Kommagene'ye hemen hemen benzerdir. Çünkü bölge tamamen işlenmiş (meyve) ağaçlar ile doludur ve Kappadokia bölgesinde tektir. Öyle ki Helenlerin şarabıyla eşit olan Monarite şarabı ve zeytinyağı üretilir. Karşısında Sophene vardır, sınır komşusu olan Kommagene ile onun ortasında akan Euphrates ırmağına sahiptir. Irmağın uzak köşesinde tam karşısında, Kappadokialıların dillere destan bir kalesi Tomisa⁸⁵¹ vardır, bu kale Sophene'ye yüz talentuma satıldı. Daha sonra Lucullus, Mithridates'e karşı yapılan savaş sırasında kendisiyle beraber sefere çıkan Kappadokialıya hediye olarak sunmuştur (Strabon, Geographika, XII. II.1).”

Melitene, konum itibariyle Tauros bölgesinin hizasında ve Kapadokya'nın doğu tarflarındaki bölgesindedir. Doğudan Euphrates'le, kuzeyde Armenia Minor, batıdan Sargarausene ve Kataonia güneyden de Kommagene ile sınır komşuluğu bulunmaktadır. Kataonia ile Euphrates arasında bulunan Kataonia'dan sonra Kapadokya'nın on eyaletinden birisidir.

“Melitene'nin kentleri bulunmamaktadır. Fakat dağlarda tahkim edilmiş yerleri vardır. Bununla Azamora ve Dastarkon'u kastediyorum. İkincisinin etrafında Karmalas Irmağı akar. Burada ayrıca Katanoia Apollon'unun bir tapınağı da vardır ve Kapadokya'lılar bu tapınağı kendilerinininkine örnek aldıkları için, bütün Kapadokya'da itibar görür. İkisi dışında, diğer valiliklerde de kent yoktur. Geri kalan valiliklerden Sargarausene'de Herpa isimli küçük bir kasabayla Klikia Denizi'ne akan Kamalas Irmağı vardır. Diğer valiliklerde, Tauros yakınında yüksek, tahkim edilmiş bir yer olan Argos ve şimdi Neroassos denen Nora vardır. Bu sonuncusunda Eumenes uzun zaman bir kuşatmaya karşı koyabilmiştir. Benim zamanımda burası, Kapadokya'lıların imparatorluğuna saldıran Sisines'in hazinesi görevini yapıyordu. İçinde kralı saray bulunan ve bir kent manzarası gösteren Kadena'da ona aitti. Bir de Lykaonia sınırında kurulmuş olan Garsauira Kasabası vardır. Bunun da bir zamanlar ülkenin metropolis'i olduğu söylenir. Ouenasa'daki Morimene'de, üç bin hizmetkârı barındıran Ouenasa Zeus'una ait bir tapınakla rahibe yılda yüz talanton'luk bir gelir sağlayan verimli ve kutsal bir arazi bulunur. Komana'da olduğu gibi, bu da yaşamı boyunca rakiplik eder ve rütbe itibariyle Komana rahibinden sonra gelir (Strabon, Geographika, XII.II.6).”

Strabon'un düşüncelerine göre, Kataonia ovası ve Melitene eyaletinin bir kenti yoktur. Lakin kuvvetli kaleleri vardır, bunu zamanımız arkeolojisinde de görebilmekteyiz. Ptolemaios ise, Melitene stratejisi himayesinde on dört bölge adı söyler birkaçına ulaşılamamaktadır bunlar Strabon'un söz ettiği kalelerdir.

2.9.2 Kataonia Stratejisi

Kataonia, Kapadokya'nın on tane stratejilerinden biridir. Kataonia bölgesinin ismi eski zamanlara dayalıdır. Toprağın güney kısmında olan Kataonia, strateji sıralamasında, doğudan batıya ilerliyor iken Melitene'den sonrasında ikinci yer olarak bulunur. Strabon'un bahsetmiş olduğu üzere; Kataonia, Kapadokyalılardan dil ve kültür açısından farklılık gösterir. Fakat Ariarathes tarafından Kapadokya'nın hudutlarına dahil olmuştur (Koyuncu,2015:283-296).

“Aynı dili konuşan kabilelere gelince; eskiler Kapadokya'lıları ayrı bir kabile olarak kabul ettiklerinden, Kataonia'lıları bunlardan ayırmışlardır, Kabileleri sayarken de Kataonia'yı Kapadokya'dan sonra koymuşlar ve ondan sonra da Euphrates ve onun ötesindeki kabileleri, Melitene'yi de Kataonia'ya dâhil edecek şekilde sıralamışlardır. Kataonia ve Euphrates arasında bulunan Melitene, Kommagene'ye sınır olup, Kapadokya'nın bölünmüş olduğu on valilikten biridir. Gerçekten benim zamanımda Aerkhelaos'tan sonra gelen krallar, Kapadokya'daki valiliklerini bu şekilde devam ettirmişlerdir. Kataonia Kapadokya'nın onda biridir. Benim zamanımda her iki memleketin de valileri vardı; fakat o zamandan beri diğer Kapadokya'lılarla kıyaslandığı zaman ne dil ne de başka adetler bakımından Kataonia'lıların farklı olmadıkları görülür. Bunların ayrı bir kabile olduklarını gösteren bütün işaretlerin kaybolmuş olması dikkat çekicidir. Her halde bunlar vaktiyle ayrı bir kabileydi. Fakat Kapadokya'lıların ilk kralı kabul edilen Ariarathes tarafından ilhak edilmişlerdi (Strabon,Geographika.XII.II.13)”.

Kataonia Tauros dağlarının iç kısmında bulunur. Kataonia Taurosun en uzak parçasını ifade eder. Kataonia stratejisi, bölgenin en bereketli noktasıdır.

Strabon, bölge için; Antitauros lar ve Amanos lar'la kaplı çukur ve oldukça geniş bir yer olarak söz eder bir ova olarak tarif eder.

“Kataonia geniş, çukur bir ovadır ve yaprak dökmeyen ağaçlardan başka her şey yetişir. Güney tarafında, Kilikia Tauros'larının bir kolu olan Amanos'la ve ayrıca aksi yöne yayılan Anti-Tauros'larla çevrilir; Amanos Kataonia'dan batıya ve güneye, Kilikia'ya

ve Syria Denizi'ne doğru uzanır ve bu arada kalan alanda bütün Issos Körfezi'ni ve Tauros'lara doğru uzanan Kilikia Ovası'nı çevirir. Fakat Anti-Tauros'lar kuzeye ve hafifçe doğuya doğru yönelirler ve ülkenin ortalarına doğru son bulurlar (Strabon, Geographika,XII.II.2).

Kapadokya'nın Büyük Armenia'nın önünde uzanan kısmı Melitene, Kommagene'nin önünde uzanan Kataonia diye adlandırılır..."

Strabon, Armenia kralları Zariadris ve Artaksias zamanlarında, evvelden Kataonia'ya bağlı olan Akisiline ve civarındaki ülkenin, Kataonialılardan kendi topraklarına ilave etmek için almış olduklarını ifade eder(Koyuncu,2015:298).

"Kataonia Ovası'nın ve Melitene'nin kentleri yoktur. Fakat dağlarda tahkim edilmiş yerleri vardır. Bununla Azamora ve Dastarkon'u kastediyorum. İkincisinin etrafında Karmalas Irmağı akar. Burada ayrıca Kataonia Apollon'unun bir tapınağı da vardır ve Kapadokyalılar bu tapınağı kendilerinininkine örnek aldıkları için bütün Kapadokya'da itibar görür. İkisi dışında diğer valiliklerde de kent yoktur (Strabon, Geographika,XII.II.6)."

Ptolemaios'ta, Kataonia'nın içerisinde bulunan yerleşim birimlerine bakıldığında, genel anlamda, Kilikia Trakheia ve çevresini kapladığı görülür. Ptolemaios ; Kataonia'nın stratejisinin yerleşim yerlerinin şöyle olduğunu söyler.

2.9.3 Kilikia Strajisi

Kilikia stratejisi, Kapadokya'nın başkenti Mazaka şehrine ehil olan ve batısında Karmalis (Zamanti nehri) Kuzeyinde ise Halys ile hududlu stratejidir.

Kapadokya'luların güneydeki komşusu Kilikia'dır ve bu durum Herodotos'un zamanından beri devam eder:

"Phrygialılardan sonra bizim Syrialılar dediğimiz Kappadokialılar vardır bunların komşuları Kilikialılar vardır bunlar denize Kypros adasının uzandığı yerden ulaşırlar (Herodotos, V.XLIX.6.)"

Kapadokya ile Kilikia'nın sınır komşusu olduğu birçok antik kaynakta belirtilmektedir:

"Kilikia Pedias, Soli ve Tarsus'dan Issos'a kadar, Kappadokialıların yerleştiği Tauros'un kuzey kısımlarına kadar uzanır (Strabon, Geographika,XIV.V.1)."

2.9.4 Tyanitis Stratejisi

Tyanitis genel itibariyle, Aksaray ve Niğde'nin güney cephesine hâkimdir. Tyanitis stratejisi ismini, olasılıklıkla Tyana şehrinden almıştır (Koyuncu,2015:299-342).

2.9.5 Garsauria Stratejisi

Garsauritis, Kapadokya'nın güneybatı civarlarında bulunmaktadır. Strabon, Garsauria'dan şu şekilde söz etmektedir:

“Lykaonia, Laodikeia Katekekaumene'den Koropassos'a sekiz yüz kırk stadion; Lykaoniadaki Koropassos'tan, Kapadokya'nın sınırına yerleşmiş küçük bir kasaba olan Garsaura'ya yüz yirmi; oradan ve Sadakora üzerinden Kapadokya'luların metropolisi olan Mazaka'ya altı yüz seksendir (Strabon, Geographika.XIV.II.29).”

“Lykaonia'lularla, Kapadokyalılar arasındaki sınır, Lykaonia'lılara ait Koropassos Köyü ile Kapadokyalılara ait Garsaura kenti arasındadır. Bu iki kale arasındaki uzaklık yüz yirmi stadion kadardır (Strabon,XII.VI.1).”

Strabon, Kapadokya'nın Galatia hudutlarında Lykaonia Garsauria, ve Morimene'nin hudutlarında yabancı eşeklerin varlığından söz eder.

2.9.6 Laviansene Stratejisi

Kapadokya'nın doğu hudutlarında bulunan kuzeydoğu hududunu meydana getirmiştir. Strabon, Laviansene'yi Melitene ile Saravena arasında ve Kapadokya'nın kuzeydoğu sınırlarına, Kamisene ve Kolopene hududuna oturtur.

“Pontos'la Kapadokya sınırı Tauros'lara paralel dağlık bir bölge olup burası, Khammanene'nin en batı ucundan başlar ve burada sarp çıkışlı tahkim edilmiş bir yer olan Dasmenda bulunur ve Lauiansene'nin en doğu ucuna kadar uzanır. Hem Khammanene hem de Lauiansene Kapadokya valilikleridir (Strabon,Geographika XII.II.10).”

“Pompeius,Zelitis'in sınırlarını birçok eyaletler ilave edilerek genişletmiş ve Megalopolis'e yaptığı gibi Zela'ya da kent sıfatını vermiş ve Megalopolis'e yaptığı gibi Zela'ya da kent sıfatını vermiş ve Megalopolis'i Kulupene ve Kamisene'yle birleştirerek bir eyalet haline getirmiştir; son ikisi hem Küçük Armenia hem de Lauiansene'ye sınır oluşturur (Strabon,Geographika,XII.III.37). ”

Strabon tarafından, Pontus Polemoniacus taraflarında olan Kamisene, Büyük Kapadokya'da olan Halys ırmağının doğduğu yer olarak belirtilir.

2.9.7 Sargarausene Stratejisi

Strabon, Kapadokya’da yalnızca iki stratejinin olduğunu ve başka kentlerin olmadığı düşünce tezini savunur. Plinius’a göre Sargarausene Phrygia’nın stratejisinden biri olduğunu söyler. Ptolemios da aynı şekilde Galatia hudutuna yakın olarak konumlandırır. Strabon ise Kilikia’nın kuzeydoğusuna Sargarausene’yi konumlandırır.

“Sargarausene’de Herpa isimli küçük bir kasabayla Kilikia Denizi’ne akan Kamalas ırmağı vardır (Strabon,Geographika,XII.II.6).”

Strabon’un bahsettiği Herpa kasabası veyahut kalesi, Ptolemaios’un Sargaurasena stratejisinin listesinde bulunmaz, fakat bu kasabanın bu eyaletin sınırlarında bulunması gereklidir.

2.9.8 Khammanene/Khamennesia Stratejisi

Khammanene stratejisi, Kapadokya’nın kuzeybatı hudutlarını meydana getirir. Strabon şu şekilde düşünmektedir; Kapadokya ile Pontus ile hudutu Tauros’a hudutuna dek dağlık ve yamaçlık bir bölgedir. Bu hudutun girişi ile Khammanene’nin en batı hudutunun tepe olduğunu bildirir.

“Pontos’la Kapadokya sınırı Tauros’lara paralel dağlık bir bölge olup burası, Khammanene’nin en batı ucundan başlar ve burada sarp çıkışlı tahkim edilmiş bir yer olan Dasmenda bulunur ve Lauiansene’nin en doğu ucuna kadar uzanır (Strabon, Geographika,XII.II.10).

Plinius’a göre, Khammanene; Garsaura ve Sargaurasana ile birlikte Kapadokya’nın Phrygia sınırını oluşturan stratejidir. Kapadokya’nın batı sınırını oluşturan bu stratejiden Sargaurasana güneyde,Garsaura en doğuda, ve Khammanene ise kuzeybatısında yer almalıdır.

“Kappadokia’nın Büyük Armenia’nın önünde uzanan kısmı Melitene diye adlandırılır, Kommagene’nin önünde uzanan kısım ise Kataonia, Phrygia’nın Garsauritis, Sargaurasana, Khammanene (Plinius,VI.9).” Plinius ise bu düşünce tezini savunur.

2.9.9 Saravene Stratejisi

Strabon, Saravene stratejisini Kapadokya’nın kuzey bölgesine, Khamanene ile Laviansene’nin mesafesine oturtur. Claudius Ptolemaios, Aravene (Saravene) stratejisini Eupharates yanındaki ve daha iç kısımdakiler olarak ikiye bölünür.

2.9.10 Morimene Stratejisi

Kapadokya'nın güneybatı hudutlarını meydana getiren bölge Morimene ismi ile bilinir. Strabon Phrygia hudutlarında bulunan Tatta (Tuz Gölü), Morimene civarlarına kadar ulaşır.

Plinius Morimene Galatia'nın hudutunda olduğunu bildirir ve burada iki büyük toprağı Delice çayı ırmağı böler diye belirtir:

“Kappadokia'nın Büyük Armenia'nın önünde uzanan kısmı Melitene diye adlandırılır, Kommagene'nin önünde uzanan kısmı ise Kataonia, Phrygia'nın Garsauritis, Sargaurasana, Khammanene ve Galatia'nı Morimene'dir ki burada onları Kappadoks ırmağı ayırır ve daha önceden Leukosyrialılar denilen bu halklar ismini buradan almışlardır. Lycos ırmağı ise yukarıda bahsedilen Armenia Minor'u Neocaesarea'dan ayırır. Bunun içerisinde ünlü Coeranus vardır, kıyıda ise Amisos'dan ötede Chaldisa ırmağı ve Lycastum kasabası vardır ve buradan sonrada Themiscyrena bölgesi vardır. Ptolemios, Morimene'yi ya da Moriane'yi Halys'in güneyine yerleştirir (Plinius, VI.9).”

2.9.11 Antiokhiana Stratejisi

Antiokhiana strategiası Kappadokia'ya en son katılan on birinci stratejidir. Strabon'a göre, Antipatros'un elinde olan Derbe, Kybistra ve Kastabala'dan oluşan bölge Kapadokya'nın on birinci stratejisini meydana getirir. Lykaonia Antiokhiana ve Antiokhiana'nın var oluşları edinilen sikkelerden bilinen Lykaonia koinon ile aynı bölgeler olarak düşünülmüştür. Nedeni; eyaletin Ptolemaios hariç hiçbir kaynakta geçmiyor oluşu ve stratejilerin eski kaynaklara dayanıyor oluşuydu (W. M. Ramsay, 1962:337).

Strabon'un düşüncelerine göre; Arkhelaos'un devrinde, Romalılar tarafınca Lykaonia'nın Derbe ve Kilikia Trakheia tarafları başka bir eyalet şeklinde Kapadokya'nın on birinci eyaleti olmuştur (Strabon, Geographika, I.III.4).

2.9.12 Pontus Galaticus ve Pontus Polemoniacus Stratejileri

Kapadokya ve Galatia toprakları ortalama olarak M.S. 72 senesinde bir araya getirildi. Lakin Traianus M.S. 112 senesinde beraberliğini sonlandırdı. Vespasianus devrinde Kapadokya ve Galatia bir araya getirilmeden evvel, Galatia eyaletinin toprakları olan Pontus Galaticus ve Armenia Minor Pontus Polemoniacus, Kapadokya consularisinin komutuna maruz olduğu için Kapadokya'nın hudutlarına dâhil edilmiştir. Meydana gelen

bu vaziyet Diocletianus süresine kadar ileri sürmüştür. Yazınsal literatürlerde kaynaklarda bu malumatlar bulunmaktadır (Koyuncu,2015:410-413).

Plinius, Pontus Galaticus'un merkezi olan Amasia'yı ve Pontus Polemoniacus'un Kolopene topraklarındaki Sebastia ve Sebastopolis'i Kapadokya'nın hudutlarına katar:

“Kapadokya, iç kısımlarda Claudius Caesar'ın kolonisi Arkhelais kentine sahiptir ve buradan Halys ırmağı geçer ve Salius1244 üzerinde, Komana kenti vardır, Neocaeserea da Lycus üzerindedir, Amasya'da Gazekena bölgesindeki İris nehri üzerindedir. Kolopene bölgesinde, Sebastia ve Sebastapol vardır ve buralar küçük şehirlerdir fakat yukarıda söylenenlere eşittir. Kappadokia'nın geri kalan kısmıyla, Eupharates'den uzak olmayan ve Semiramis tarafından kurulmuş Melita, Diocaesarea, Tyana, Castabala, Magnopolis, Zela ve Argeos dağının altında şimdi Caesarea denilen Mazaesus vardır (Plinius,VI.III.8).”

Yazınsal literatürlerde, Pontus Galaticus, ve Pontus Polemoniacus'un ismi Galatia'nın hudutlarında bulunmaz. Hadrianus devrinde Kapadokya valiliğinde görev almış olan Flavius Arrianos'un ismi, Pontus Galaticus'daki Sebastopolis sınırlarında olan kitabelerde bulunmuştur.

SONUÇ

Tarih ve coğrafya, zincirin birbiri içine geçmiş birer halkası gibidirler. Halkalar olmadan zincir oluşmaz. Anlaşıyor ki; coğrafya bilimi, tarih biliminin başyardımcısıdır. Çalışılmış olunan bu tez de coğrafya biliminden faydalanarak Kapadokya'nın coğrafya bilgisine ulaşılabildi. Kapadokya stratejik konumu ve ticaret kolonilerinin bölge içerisinde yer almasından ötürü uğruna birçok mücadeleler verilmiştir.

Kozmopolitliğini korumuş içerisinde birçok millet barındırmıştır. Anadolu'nun Koloni zamanında ekonomik, kültürel, politik ve daha detaylı bilgiler barındıran belgelere ağırlıklı olarak üç merkezde karşılaşılmıştır. Bunlar Kültepe, Boğazköy ve Alişar'dır. Buralardan elde edilen belgelerde, Anadolu'nun tarihi coğrafyasıyla ilişkili kıymetli bilgiler vardır. Strabon, Kappadokia bölgesini ayrıntılı bir biçimde aktaran kıymetli bir eskiçağ coğrafyacısıdır. Kapadokya'ya ait birçok değerli bilgiyi onun ışığında edinebilme fırsatı bulabildik.

Kapadokya'nın sınır komşularının şu şekilde olduğunu öğrendik. Güneyinde; Kilikia Tauros'ları diye adlandırılan dağlar, doğuda Armenia ve Kolkhis ve değişik dil konuşan aradaki halklar ve kuzeyde Halys Irmağı'nın ağzına kadar Eukseinos ve batıda hem Paphlagonia'lı kabileler ve hem de Phygia'da yerleşmiş olan Lykaonia'lılara kadar uzanan Galatia'lılar ve Kilikia Trakheia'da oturan Kilikia'lılar tarafından çevrilmiş oldukları söylenebilir.

Kapadokya'nın kuzey bölgesinde Pontus devletiyle hudutları bulunmaktadır. Kapadokya'nın batıdaki hudut mücavirlerinden birisi Phrygia'dır. Kapadokya'nın batısında yer alan Galatyalılar hudut komşusudur. Lykaonia / Koropassos (Güney Batı Sınırı) Kapadokya toprakları doğudan Armenia ile hudut komşularıdır. Plinius'a göre bu hududu, Pyksurates ırmağı biçimlendirir ve Armenia'nın Derzene ve Anaetika topraklarını Kapadokya'dan böler Dağlık Kilikia olarak isim verilen bu toprak, Anadolu bölgesinin güney kıyılarında Korakesion (Alanya) ile Soloi-Pompeiopolis (Viranşehir); iç kısımlarda ise Toros Dağları'nın kuzey yamaçları arasında olan kısım için kullanılmıştır. Kapadokya toprakları güneyden, Kommagene, Syria ve Kilikia toprakları ile hudut komşusudur.

Kapadokya'nın yönetim ve hâkimiyetinde kralın hâkim alanının geniş olduğu bir idare mevcuttu. Bürokratik bir idare biçimi ile yönetiliyordu dememiz doğru olur.

Arkheleos kralken yaşamını yitirince Caesar ve Senato, onun Roma'nın bir eyaleti olmasını düşündü. Onun zamanında ve önceki krallar zamanında ülke on stratejiye (eyalet) ayrıldı, beş tanesi Tauros'a bakan kısımdaydı, Melitene, Kataonia, Kilikia,

Tyanitis, Garsaurisitis, geri kalan beş tanesi Lauiansene, Sargarausene, Saraouvene, Khamene ve Morimene. Daha sonra, Romalılar tarafından Arkhelaos adına ve on birinci strateji olarak Kilikia‘ dan alınmış, Korsan Antipater‘in Derbe‘ye kadar olan Kastabala, Kybistra çevresini ve tüm korsanlık işlerinin düzenlediği Elaioussa çevresindeki Kilikia Trakheia bölgesini Arkhelaos‘a verilmiştir. Melitene Stratejisi; Melitene, pozisyon olarak Tauros bölgesine bakan ve Kapadokya‘nın doğu civarındaki bölgesindedir. Doğudan Euphrates‘le, kuzeyde Armenia Minor, batıdan Sargarausene ve Kataonia güneyden de Kommagene ile sınırları bulunmaktadır. Kataonia ile Euphrates arasında bulunan Kataonia‘dan sonra Kapadokya‘nın on eyaletinden birisidir. Kapadokya‘nın stratejilerini ele aldığımız da bunları öğrenmiş olduk.

Kataonia Stratejisi; Kataonia, Kapadokyalılardan dil ve kültür açısından değişik lakin ilk olarak krallık yapmış olan Ariarathes tarafından Kapadokya‘nın hudutlarına katılmıştır. Kilikia Stratejisi, Kapadokya‘nın başkenti Mazaka şehrine ehil olan ve batısında Karmalis (Zamanti nehri) Kuzeyinde ise Halys ile hudutlu stratejidir. Tyanitis Stratejisi; Aksaray ve Niğde‘nin güney cephesine hâkimdir. Garsauria Stratejisi; Kapadokya‘nın güneybatı civarlarında bulunmaktadır. Laviansene Stratejisi; Kapadokya‘nın doğu hudutlarında bulunan kuzeydoğu hududunu meydana getirmiştir. Laviansene Melitene ile Saravena arasında ve Kapadokya‘nın kuzeydoğu sınırlarına, Kamisene ve Kolopene hududundadır. Khammanene Stratejisi, Kapadokya‘nın kuzeybatı hudutlarını meydana getirir. Saravena Stratejisi; Kapadokya‘nın kuzey bölgesinde, Khamanene ile Laviansene‘nin mesafesindedir.

Morimene Stratejisi; Kapadokya‘nın güneybatı hudutlarını meydana getiren bölge Morimene ismi ile bilinir. Antiokhiana Stratejisi; Kapadokya‘ya en son katılan on birinci stratejidir. Antipatros‘un elinde olan Derbe, Kybistra ve Kastabala‘dan oluşan bölge Kapadokya‘nın on birinci stratejisini oluşturur. Kapadokya büyük bir coğrafya üzerine kurulmuştur. İçerisinde birçok farklı milletten insan barındırır. Ona öz olarak, kozmopolit demiştik. Konuşulan dilleri, onların oluşumlarını ve tarihsel süreçte kat ettikleri yolları inceleme altına aldığımızda özünde birbirine benzediklerini görebiliyoruz.

Kapadokya tarihinde ilk insan yerleşimi ise paleolitik dönemlere kadar iniyor. Bu dönemden sonra tekrar aktifleşen volkanlar uzun bir süre insan yerleşimine müsaade etmemiş, ta ki neolitik döneme kadar.

Syrialı, Assyrialı, Leukosyrialı, Arami Kapadokyalılar‘ın varlığından Herodotos aracılığıyla bilgi sahibi olabildik.

Kapadokya‘da Henetler adında bir topluluğun da yaşadığını Strabon belirtmiştir.

Persler Anadolu'yu işgal edince, Kapadokya'da popülasyon sayısının artışı meydana geldi. Persli asil aileler ve Kapadokyalı soylular hayatlarını birleştiren kendi içlerinde kopmayacak bir ilişki ortaya çıktı. Kapadokya kralları kendilerinin Mag'ı öldüren yedi Perslerden birinin soyundan geldiklerini kanıtlayarak, soy bakımından Persli olduklarını ve Kyros'un soyundan geldiklerini anlatırlar. Yapılmış olan kazı çalışmalarında Kapadokya topraklarında Aramice kitabe ve bunun beraberinde MÖ.. III. Yüzyıla ait bir yazıtın gün ışığına çıkması Pers hâkimiyetini açık bir şekilde gözler önüne serer. Kapadokya topraklarında, Pers esintisi Roma devrinde dahi muhafaza edilmiştir. Kapadokya, 60 milyon yıl önce Erciyes, Hasandağı ve Güllüdağ'ın püskürttüğü lav ve küllerin oluşturduğu yumuşak tabakaların milyonlarca yıl boyunca yağmur ve rüzgâr tarafından aşındırılmasıyla meydana gelmiş bir bölgedir.

Kapadokya bölgesi, doğa ve tarihin bütünleştiği bir yerdir. Coğrafi olaylar Peribacaları'nı oluştururken, tarihi süreçte, insanlar da bu peribacalarının içlerine evler, kiliseler ve manastırlar oymuş bunları fresklerle süsleyerek binlerce yıllık medeniyetlerin izlerini günümüze taşımıştır. Kapadokya Unesco ile Dünya'nın sıra dışı güzelliklerine sahiplik ederek 'Dünya Doğal ve Kültürel Mirası'na' katılmıştır.

Coğrafyanın yağış almasıyla meydana akarsu vadileri ile bunlarla ilgili sırtlar şeklinde şekillenmesiyle, kırgıbayır (badlands) topografyası oluşmuştur. İç Anadolu'nun çoğunluğu ve Doğu Anadolu'nun batı kısmını içine alan Kapadokya coğrafyasının iklimi, Eskiçağ'da da hemen hemen aynıydı. İklimi tanımlayacak olursam karasal step demem daha doğru olur. Kışları sert ve soğuk, yazları sıcaktı.

Bu coğrafyada birçok akarsu bulunuyordu. Bunların en kıymetlisi şüphesiz Hititler'ce Maraşsantiya diye anılan Halys'tir.(Kızılırmak) MÖ..1970-1730 seneleri arasında Kuzey Mezopotamya'daki Asur Devleti'nin tüccarları, Orta Anadolu bölgesine ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bu ticaretin verimli olabilmesi adına, Asurlu tüccarlar büyük çaba sarf ediyor, böylelikle ticaret ağlarının temellerini atmış bulunuyordu. İnsan yerleşimlerinin Paleolitik döneme kadar uzandığı Kapadokya'nın yazılı tarihi Hititlerle başlar. Tarih boyunca ticaret kolonilerini barındıran ve ülkeler arasında ticari ve sosyal bir köprü kuran Kapadokya, İpek Yolu'nun da önemli kavşaklarından biridir. Kapadokya Bölgesi'nin, siyasi geçmişine ait ilk yazılı kaynaklar "Asur Ticaret Koloni Çağı"na aittir. Asurlular; Anadolu bölgesinde, özellikle Kapadokya bölgesinde birçok Ticaret kolonileri kurmuştur.

Çağımızdan yaklaşık 3500 sene evvel MÖ.. 1500'lerde Hititler 'in etkili ve kuvvetli olduğu devirlerde uzun ağırlıklı ticaret ağı Hititlerin gücü altındaydı. Kontrol ve

vergilendirilmesi ile Hititler ilgileniyordu. Anadolu toprakları Asur Ticaret Kolonileri Devrinde son derece faal bir ticaret faaliyetlerine sahipti. MÖ. bin yılının son diliminde Doğu Akdeniz bölgesinde mühim siyasi aşamalara yol gösterecek göçler cereyan etmiştir.

Myken Krallığı'nın kuvvetini yitirmesiyle beraber Doğu Akdeniz Havzası içerisindeki anarşi ve kaos, Balkanları ve Anadolu'yu da tesiri altına almıştır. Kapadokya bölgesinde Tabal Krallığı kurulmuştur.

MÖ. 9. asırda Asur Kaynakları'nda Tabal olarak geçen bu ad daha sonrasında Kapadokya olarak karşımıza çıkmaktadır. Güçlü Krallık Hattuşaş'ın MÖ. 1200 sıralarında yok edilmesinden sonra Anadolu'da Hitit kültürü canlılığını yitirmiştir. Bunun nedeni; kültür faaliyetlerinin sarayla ve dar bir aristokrasi çevresiyle sınırlı kalmış olmasıydı. Güçlü Krallık Hattuşaş'ın MÖ. 1200 sıralarında yok edilmesinden sonra Anadolu'da Hitit kültürü canlılığını yitirmiştir. Bunun nedeni; kültür faaliyetlerinin sarayla ve dar bir aristokrasi çevresiyle sınırlı kalmış olmasıydı.

M. Ö. II. binyılının ikinci yarısında Güney ve Güneydoğu Anadolu'da kurulmuş olan Geç Hitit Kent Devletleri de, bu toprakları uzun süre hâkimiyetlerinde buldurmüşlar ve son bulmuş Hitit Devleti'nin de siyasal ve kültürel açıdan mirasçısı olmuşlardır. Geç Hitit Kent Devletleri bölgeye derinlemesine bir süre, şöyle MÖ.6. yüzyıldaki Pers egemenliğine kadar egemen olmuşlar diyebiliriz.

Kroisos, M. Ö. 547 yılına doğru harekete geçmiş ve Perslerin nüfus bölgesi olan Kapadokya'ya girmiştir. Kroisos, M. Ö. 547 yılına doğru harekete geçmiş ve Perslerin nüfus bölgesi olan Kapadokya'ya girmiştir.

Pers Kralı Kyros ile Lidya Kralı Kroisos arasında yapılan çetin mücadelede zafer Pers Kralının olmuş ve sonunda Kyros Lidya'nın başkenti Sardes'e sahip olarak parçalanmamış Anadolu ile birlikte büyük sevda duyduğu Kapadokya'yı da Pers hakimiyetine dâhil etmiştir. MÖ. 332 yılında Büyük İskender tarafından bozguna uğratılıncaya kadar da hüküm sürmüşler. İskender ile Persler arasında, Granicus'da (Biga çayı) meydana gelen savaşta İskender Persleri hezimete uğratmıştır.

Hellenistik Devir, Ön Asya ve Hellen kültürünün birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bu devrin ilk yıllarında yaşamını yitiren İskender'in arkasından generalleri içinde büyük bir çatışma meydana gelmiştir. Bu kaos ortamının nedeni ise, İskender'in vefat etmeden ardında bir halef bırakmamasıdır. M. Ö. 301 senesinde İskender'in generalleri içinde Ipsos Savaşı meydana gelmiştir. Savaşın sonucunda karlı çıkan Seleukos Krallığı olmuş, payına büyük bir hisse düşmüştür. Krallığın sınırlarında Kapadokya Armenia krallıkları Pontos Bithynia ve Bergama inşa edilmiştir.

Hellen kültürün lideri Ariarathes, Hellen lisanını Kapadokya'da temel lisan olarak düzenlemek için çaba ve gayrette bulunmuştur.

M. Ö. 301 senesinde Ipsos muhaberesi sonrasında toprak bölüşümleri olmuştur. Bölüşümden karlı ve şanslı çıkan Seleukos Krallığı'nın müessiri Seleukos I. Nikator olmuştur. Bu çağda Anadolu'nun Kapadokya bölgesinden, Toros dağlarının eteğine kadar onun hâkimiyetine geçmiştir. II. Ariarathes M. Ö. 301 senesinde Antigonos aracılığıyla Kapadokya'ya satrap olarak gelen Amyntas'ı Halys'ini halt etmiş Kapadokya'nın bir bölümüne hâkim olmuştur. II. Ariaramnes'in idareye geldiği sırada son olarak Seleukoslar ile bağlarını temiz bir temele oturtmak kalmıştır. Ariaramnes politika alanında uzmanlaşmış ve politikasını en güzel şekilde sunmuştur.

Pontos Kralı VI. Mithridates ile gerçekleşen Mithridates-Roma Savaşları, Küçük Asya'nın malikini belirlemiştir. Roma sonuçlanan savaşlar sonucunda, kıymetli bir pozisyonda olan Kapadokya Krallığı'nın hâkimiyetine toprak koyarak hâkimiyetini yaymaya başlamıştır.

Hâkimiyetin Kapadokya halkı tarafından kabul edilmesinin nedeni; Kapadokya Krallığının stratejik pozisyonu sebebiyle işgalcilerin uğrak yeri olması ve bu durum sebebiyle halkın huzursuzluk duymasıydı. Kralların yönetim esnasında kararsızlıkları, toplumun bir kesiminin ticari tasası da belirli faktörlerdir. Roma arzu ettiği özgür alana doğru koşar adımlarla ilerlemiş ve Kapadokya'da hâkimiyetini oluşturmaya başlamıştır.

Roma'nın baş müttefiki Kapadokya Krallığı'nda, Roma emiriyle görev alan Pompeius ile Roma hâkimiyeti sarıh bir şekilde sezilmeye başlanmıştır. I. Ariobarzanes; M. Ö. 63 yılında Pompeius'un nezdinde izini erkek evladı II. Ariobarzanes Philopator'a devretmiştir.

II. Ariobarzanes, krallığının akıbeti için ekonomik ve siyasi işlerini düzene sokmaya çalışırken, Roma'da iç ve dış isyanlar baş göstermiş, durdurulmaya çalışılmaktaydı. Mithridates-Roma Savaşları'ndan sonra Anadolu için büyük sorun, Roma'nın kendi özüydü. Roma bu devrede, kendi içinde sorunlar yaşamaktaydı. Roma'nın içinde olduğu vaziyet için izaha bulunan Plutarkhos, Roma'da cereyan eden iç savaşlardan ilkinin Pompeius ve Caesar arasında yapıldığını belirtmektedir. Kapadokya Kralı II. Ariobarzanes'in ani vefatıyla yerine Eusebes Philoromaios'in oğlu III. Ariobarzanes (M. Ö. 52-42) gelmiştir.

Başkaca, bu devirde Kapadokya Krallığı ekonomik durumdan iyi bir halde değildi. Roma'nın içinde olduğu çalkantılı dönem, Kapadokya'nın ticari bağlantılarını etkilemiş, bu devirde oluşan savaşlar sebebiyle çiftçilerde tarım arazilerini üretim imalında

kullanamamıştır. III. Ariobarzanes'in vefatından sonra yerine Marcus Antonius'un dayanağı ile birlikte kardeşi X. Ariarathes (M. Ö. 42-36) tahta geçmiştir.

Arkheleas Kapadokya'yı öngördüğü sistemle yönetmeye devam etmiştir. Kral Arkheleas ve ondan önce gelen krallar zamanında Kapadokya Krallığı, valiliklere ayrılmıştı.

Kapadokya Krallığı, Perslerden bu zamana kadar idari ve vergi yönetimi açısından parçalanarak yönetilmiştir. Arkheleas, Roma'yı arkasına alıp önlemlerini sıralamıştır. Beraberinde Roma içinde olduğu dönemde rakamları gittikçe artış gösteren korsanlarla mücadele etmektedir.

Arkheleas'un siyasal mazisinde, Kralın tek başına karar vermesi ile Tiberius ile Armenia'ya sefere çıkması, Armenia üzerindeki Parth gözdağının, çoğalması etkili olmuştur. Arkheleas'un Kapadokya Krallığında, uzun ömürlü idareciliğinin nedeni Roma'yı zekice takip etmesi değişen güç dengelerine güzel tespitlerde bulunma becerisine sahip olmasıdır. Arkheleas'un hakimiyeti bitimine doğru planları kaderinin önüne geçmiştir. Bu denge politikası onun vefatına neden olmuş, M. S. 17 senesinde Krallığı Roma'ya bağlanmıştır.

Kapadokya'nın son varisi Arkheleas'un vefatıyla, Roma'nın içine aldığı Kapadokya Krallığı, kraliyet ailesinin yönetmesi gerekirken, görevi valilere tayin etmiştir.

Roma egemenliği ile birlikte, Kapadokya kentlerinin görünümü ve idaresi belli bir değişime uğramıştır. Ancak bu değişim, imparatorluğun güdümüyle değil, eyaletleşme ile yani kendiliğinden olmuştur.

Eskiçağ dünyasında değişen idari yönetim üst sınıfın çıkarları doğrultusunda gelişmiş; sıradan halk bu değişimin sadece sömürülen ve gerektiği zamanlarda kullanılan bir parçası olmuştur.

KAYNAKLAR

- Plinius, *Naturalis Historiae*, çev. H. Rackham, Loeb Classical Library, London, 1947-1967
- Akurgal, E. (2000). “Anadolu Kültür Tarihi”, Başak Matbaacılık, Ankara.
- Arslan M. (2000). *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Arslan M. (2012). *Mithridates VI. Eupator ve Roma*.
- Bardakçı K. (2018). “Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın Dağlık Kilikia'daki Egemenliği”, *Anasaya Süreli Dergi*, Yıl:2,Sayı:3.
- Bahar, H. (2013). *Eskiçağ Uygarlıkları*. Konya: Kömen Yay.
- Baydur N. (1970). *Kultepe (Kanis) ve Kayseri Tarihi Uzerine araştırmalar*. University of Istanbul.
- Cassius Dio, *Dio's Roman History*. (çev. Earnest Cary) Loeb Classical Library, London, 1955.
- Casabonne O. (2007). *Akamenid İmparatorluğu Büyük Kral ve Persler*. Arkeoatlas, C.6. İstanbul.
- Cicero, M.T. *Post Reditum İn Senatu*, Çev. Ü. Fafo Telatar-Serap Gür-Turgay Erdoğan-Cemil Koyuncu, *Belleten*, 271, Cilt: 74 -Sayı: 271-Yıl: 2010 Aralık.
- Demir M. (2012). *Kappadokia Kralı Arkhelaos. I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu*, C.5.
- Diodorus Siculus, *Bibliotheka*, çev. C. H. Oldfather, Loeb Classical Library, London,1933.
- Demircan Adnan (2007), “Tarih Üzerine Bazı Düşünceler”, *İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* Cilt 4 Sayı.
- Diakov V. Kovalev -S.(2010) “İlkçağ Tarihi II”, İstanbul.
- Duymuş, H. H. (2011). *Assur Kaynaklarına Göre Demirçığı'nda Tabal Krallığı*, ODU Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2, 34-46.
- Dönmez S. (2012). “Tabal Ülkesi'nin Metal Kaynakları Açısından Önemi” *The Journal Of Academic Social Science Studies*, Volume 5 Issue 6, P.175-188, December.
- Erkiletlioğlu, H. (1993). *Kayseri tarihi (Vol. 5). İl Kültür Müdürlüğü*.
- Eroğlu, E. (2014). *Ege Göçleri ve MÖ. I. Binde Anadolu*, Ahi Evran Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 43-55.
- Günaltay Ş. (1987). *Şark IV, Y. Romalılar Zamanında Kapadokya. Pont ve Artaksiad Krallıkları, Yakın Şark IV*, Türk Tarih Kurumu Yay, Ankara.

Günbattı C. (2012). Kültepe-Kaniş. Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler. Kayseri: Kültür Yayınları.

Hakman M. (2011) Antik Dönemde Nevşehir'de Mithra Kültünün Varlığına Dair Bir Değerlendirme 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu, Ankara.

Heredotos (2012). "Tarih" Çev. Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 8. Basım, İstanbul.

Horatius, "Mektuplar", 1. 40.

Kaya, T. (2007). Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Frigler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaya M. A. (2004). Romalılar. Tarih İncelemeleri Dergisi, 19(1), 73-86. Anadolu, (34), 47-75.

Kaya M. A. (2012). Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları I-II. İlya Yayınevi, İzmir.

Kaya M. A. (2004). "Romalılar, Parthlar ve Armenia Krallığı (M. Ö. 92-M. S. 4)", Tarih İncelemeleri Dergisi, Ankara.

Kılıç Y. (2014). "Eskiçağ Aile Hukuku", Çizgi Kitabevi, Konya.

Kınal, F. (1991). Eski Anadolu Tarihi. Ankara: TTK Yay.

Koç İ. (2006). Hititler. ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi, ODTÜ Yayınları, Ankara.

Koyuncu C. (2015). "Eski Yunan ve Roma Döneminde Kappadokia Bölgesi", T.C Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Kurt M. (2015). "Antik Lykaonia'da Yönetim ve Şehirleşme", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Kurt M.- Bulut, E. (2018). "Prehistorik Devirlerden Bizans Dönemine Kadar Kapadokya Bölgesi'nde Tahıl Üretimi ve Depolanması Konusuna Genel Bir Bakış", Archivum Anatolicum-Anadolu Arşivleri, 12(2), 77-112.

Küçükbezi H. G, (2011). "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Asurlu Tüccarlar ile Anadolu Halkı Arasında İlişkiler", Edebiyat Fakültesi Dergisi, 26,

Koç, N. (2014). Kızılırmak Kavsi İçerisindeki Frig Dönemi Çanak-Çömlek Desenlerinin Grafik Tasarımı Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lloyd S. (2003). Türkiye'nin Tarihi, çev. Ender Varınoğlu, Tübitak Yayınları.

Mansel A. M. (1971). Ege ve Yunan Tarihi, Turk Tarih Kurumu Basımevi.

Mitchell S. (2004). "Doğu ve Batı Arasında Anadolu Hellenistik Çağ'da Attalos ve Mithridates Krallıklarının Paralel Yaşamları", Anadolu Araştırmaları, İstanbul.

- Morkholm O. (2000). Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri, İstanbul.
- Oktan M. (2008). Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Pontos'da Yapılan Düzenlemeler.
- Özsait M,(1982). "Anadolu'da Roma Egemenliği", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, İstanbul.
- Özsait M. (1982). "Anadolu'da Hellenistik Dönem", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2.
- Öztürk Zeynel M., Özkan D., Şimşek M. (2019). "Kapadokya Bölgesinin Drenaj Özellikleri", Coğrafya Dergisi, Sayı: 38, İstanbul.
- Sarıkaya S.(2014). "Küçük Asya'da Diadokhoi Savaşları: Kardialı Eumenes'in Savaş Stratejisi", Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Merkezi, (Yayımlanmamış Makale), Antalya.
- Sevin V.(1982). "Anadolu'da Pers Egemenliği", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2, İstanbul.
- Sevin V. (1982). "Lydia'lılar", Anadolu Uygarlıkları, İstanbul C. 2.
- Sevin V.(1982). "Anadolu'da Pers Egemenliği", Anadolu Uygarlıkları, C.2, İstanbul.
- Sevin V.(2003). "Anadolu Arkeolojisi", Der Yayınevi, İstanbul.
- Soslu S. (2014). "Hellenistik Dönem Kapadokya Krallığı'nın Siyasi Tarihi", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Sözen M.(1998). "Kapadokya", Ayhan Şahenk Vakfı, Barın Ciltevi, İstanbul.
- Strabon (2000). Antik Anadolu Coğrafyası(Geographika: XII-XIII-XIV) Çev. Prof. Dr. Adnan Pekmen, Arkeoloji Sanat Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- Tekin O. (2016). Eski Yunan ve Roma tarihine giriş. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Texier C. (2002). Küçük Asya, III,(Çev: Ali Suat). Özkan Matbaacılık, 559.
- Ünsal, V. (2012). Eskiçağda Kırşehir ve Çevresi. Kırşehir: Kırşehir Bel. Yay.
- Ünsal V. (2012). Kırşehir'in Tarihi Coğrafyası II (MÖ.. 2. Ve 1. Bin Yıl),The Journal of Academic Social Science Studies Volume 5 Issue 8, p. 1231-1245 December.
- Wiesehöfer J. (2003). "Antik Pers Tarihi", Çev. Mehmet Ali İnci, Telos Yayınları, İstanbul.
- M. A. Kaya, "Romalılar, Parthlar ve Armenia Krallığı (M. Ö. 92-M. S. 4)", Tarih İncelemeleri Dergisi, Ankara, 2004, 1, s. 73-86.

Pekyaman, H. (2008). Frig Uygarlığı Seramik Sanatı ve Kişisel Yorumlar.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Plinius, *Naturalis Historiae*, çev. H. Rackham, Loeb Classical Library, London, 1947-1967.

Yıldırım, Ş. (2006). Eskiçağda Anadolu'nun Savaş Kapıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Yıldız, B. (2010). Frig Dönemi Mühür ve Mühür Baskıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Kütahya.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Rukiye ÖZEK ŞİMŞEK

Doğum Yeri ve Yılı: Van/ 07.04.1991

Yabancı Dili: İngilizce

E Posta: rukiyeozek2012@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Universita Degli Studi di Foggia

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Tarih Anabilim Dalı